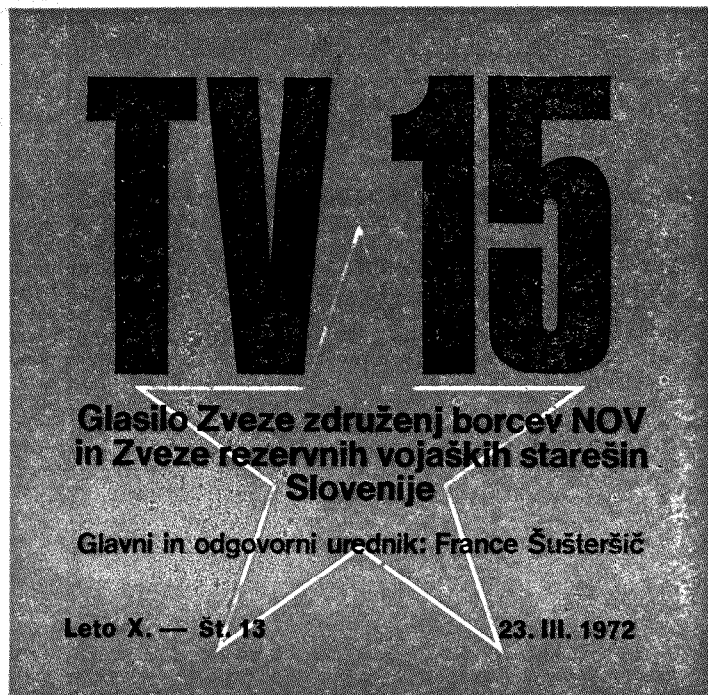

OBISK NA PARTIZANSKI DOMAČIJI — prijetno srečanje ob Kurirčkovi pošti

Plodna posvetovanja predsednikov komisij VVI

Od 7. do 20. marca so bila sektorska posvetovanja predsednikov komisij za vojaške vojne invalide pri občinskih odborih ZZB NOV: v Novem mestu, Kranju, Postojni, Celju, Slovenjem Gradcu, Mariboru in Ljubljani. Na dnevnem redu teh posvetovanj so bile organizacijske zadeve, problemi osamelih, ostarelih in bolnih osebnih vojaških vojnih invalidov ter urejanje invalidskih zadev.

Na vseh navedenih sestankih so se navzoči predsedniki pogovorili o delu komisij pri občinskih odborih ZZB in največ razpravljali o organizacijskih zadevah. Ugotovljali so, da je v splošnem aktivnost članstva po združenjih VVI večje kot pa v sekcijah. Pomankljivi so tudi stiki komisij z združenji in še zlasti s sekcijami. Med drugim so ugotavljali, da so materialne zadeve vojaških vojnih invalidov v glavnem urejene, izjema je le invalidski dodatek, gre pa tudi za moralne zadeve, ki jim je treba posvetiti vso pozornost. Ker je skoraj na vseh sestankih stekla beseda tudi o kadrih, o možnostih izmenjave članov v odborih združenj, pa tudi v sekcijah in komisijah, so skoraj povsod ugotavljali, da so doslej vse premalo skrbeli za to, da bi pritegnili k delu v organizaciji take invalide, ki se zanimajo za invalidsko problematiko.

Posamezni diskutanti so ugotavljali, da invalidske zadeve marsikje v združenjih borcev sploh ne pridejo do izraza. Utapljajo se v kopici neurejenih borčevskih zadev, kar pa povzroča organizacijsko pasivnost med invalidi. Naglašali so, da je opazno tudi pomankanje družbenega življenja. Občasni izleti, ki jih nekatera združenja prirejajo, poživljajo med invalidi zanimanje za organizacijo.

Vse to poraja težnje po samostojnih združenjih VVI povsod tam, kjer jih ni. Zato so na več posvetovanjih sklenili, da bodo komisije VVI proučile problematiko organizacij na terenu, in kjer obstajajo pogoji, bodo ustanovile združenja VVI. Če bi v tej zvezi hoteli v enem stavku označiti tudi tisto, kar so nekateri predsedniki komisij VVI naglašali, bi lahko to označili takole:

V okviru ZZB si morejo vojaški vojni invalidi zagotoviti tisti položaj, ki jim gre.

Ob ugotavljanju uspeha navedenih posvetovanj ne gre prezreti, da so na njih naglašali še vedno precejšnjo aktivnost vojaških vojnih invalidov v družbeno-političnih dogajanjih na njihovem območju. V tej zvezi so poudarjali, naj bi združenje VVI sedaj, ko so njihove invalidske zadeve v glavnem urejene, to dejavnost še povečala.

Naglašali so tudi, da bi morale komisije delovati bolj odprto — analizirale naj bi vso invalidsko problematiko v združenjih in sekcijah ter to posredovale odborom ZZB. Zato pa morajo biti v poslovanju dela občinskih odborov ZZB povsod, kjer to še ni izvedeno, bolj določno opredeljene naloge komisij ZZB. Ponekod namreč komisije sploh ne pripravljajo planov dela. So tudi posamezni primeri, da predsedniki komisij VVI sploh niso člani predsedstva občinskega odbora ZZB, zato pa obstajajo težave na obeh straneh v primerih, ko gre za urejanje raznih zadev.

Na posvetovanjih so razpravljali tudi o vojaških vojnih invalidih, ki so zaradi starosti, osamelosti in bolezni postali nesposobni za delo in si zato sami ne morejo pomagati v vsakdanjem življenju. Navajali so tudi posamezne

Nadaljevanje na 2. strani

Nismo narod brez zgodovine

Prihodnje leto bomo na Slovenskem v vseh pokrajinah in z več spominski-mi prireditvami proslavili 400-letnico velikega kmečkega slovensko-hrvaškega upora, hkrati pa bomo proslavljali zgodovinske kmečke vstaje slovenskih tlačanov, ki so trajale nekaj sto let; med temi vstajami so zgodovinsko znamenite tiste, ki so se začele že pred veliko nemško kmečko vojno. Tako je bila največja slovenska kmečka vstaja že leta 1515, v stoletju, ko je izšla tudi prva slovenska tiskana knjiga (1551). Zadnji slovenski tlačanski, kmečki upor je bila tolminska vstaja pred nekoliko manj kot tristo leti.

Osrednji odbor za proslavo jubileja kmečkih uporov deluje že več mesecev in nedavno je imel drugo sejo, na kateri je tovariš Edvard Kardelj idejno in zgodovinsko utemeljil pomen ter namen proslav. Vodilna misel njegovih ugotovitev je, da so bili kmečki upor dejansko revolucija slovenskega ljudstva, vodilno vlogo pa je imel revolu-

cionarni kmet. Boj našega tlačanskega kmeta za »staro pravdo« je bil zgodovinsko dejanje — kmet je pisal zgodovino našemu narodu.

Namen jubilejnih proslav bi naj torej bil, utrditi v zavesti slovenskega človeka, kako velik pomen je imela slovenska tlačanska revolucija za nadaljnji razvoj slovenskega naroda. Ta zavest pri nas ni bila dovolj globoka, ker so oblastniki v preteklosti podcenjevali ter potiskali v ozadje tradicije kmečkih vstaj. Saj se nekaj podobnega dogaja tudi dandanes, ko bi nekateri radi razvrednotili celo narodnoosvobodilni boj in Osvobodilno fronto slovenskega naroda. Smotno znanstveno zgodovinsko raziskovanje kmečkih puntov se je pri nas začelo šele po narodnoosvobodilni vojni. Nedvomno pa bo treba opraviti še mnogo dela, da bo mogoče vsestransko osvetliti to veliko revolucionarno gibanje slovenskega ljudstva. Tako še zmeraj niso slovenski kmečki upor dovolj raziskani od te strani, da so upore spremljala izredno bogata idejna reformska gibanja. Vladajoči razredi po svetu in pri nas so videli v tradiciji kmečkih puntov svojega sovražnika.

Edvard Kardelj meni, da bi morala proslava jubileja kmečkih uporov pokazati slovenskemu človeku, da je zgodovina slovenskega naroda predvsem — zgodovina naših, slovenskih ljudskih gibanj, ne pa tanke plasti izobražencev. Ob proslavi bi naj prikazali pomen kmečkih puntov za nadaljnji razvoj slovenskega naroda v družbenem, kulturnem in splošnem pogledu. Postala je skoraj navada, da so poudarjali zlasti poraz upornih tlačanskih množic. Toda nobena revolucija v zgodovini še ni bila tako premagana, da bi ne izpolnila določenega zgodovinskega poslanstva. Tudi naša kmečka revolucija je izpolnila svojo zgodovinsko nalogo. Kmečki punti so ustvarili več idejnih in družbenih pogojev za družbeno preobrazbo slovenskega ljudstva in zlasti, da je iz tega ljudstva v naslednjih stoletjih nastal narod. Ni preveč rečeno, da je bilo prav v kmečkih puntih odločeno, ali bo slovensko ljudstvo obstalo kot samostojen narodnostni in kul-

turni organizem oz. ali se bo razvilo v narod ali ne.

Cepprav bi naj proslava predvsem okrepila samozavest slovenskega človeka, zaupanje v moč njegovih revolucionarnih in naprednih hotenj pa zaupanje v sposobnost delovnega človeka po mestih in na vasi tudi za nadaljnjo vodilno in odločilno vlogo za napredek slovenskega naroda kot vseh jugoslovanskih narodov, je treba proslavi hkrati dati tudi internacionalistični in humanistični poudarek. V teh vstajah so se slovenski kmetje v skupnem boju združevali s hrvaškimi kmeti, kakor tudi z avstrijskimi rudarji in s kmeti v sosednih deželah. Zato bi naj proslava poudarila tudi pomen sodelovanja narodov, bratstva slovenskega naroda z hrvaškim narodom.

Tovariš Kardelj se je dotaknil tudi več predlogov o postavitvi spomenika ali več spomenikov v spomin na kmečke upore. Sam pa je predlagal, naj bi razmislili, ali bi morda ne kazalo, da bi se SR Slovenija zavezala, da bo financirala nadaljnje znanstveno raziskovalno delo o pomembnem zgodovinskem obdobju kmečkih uporov in ves razvoj revolucionarnih ter naprednih demokratičnih gibanj ljudstva na Slovenskem, saj je to dolg naše revolucije do napredne preteklosti slovenskega naroda. Podprl pa je tudi predlog, naj bi postavili likovni spomenik kmečkim puntom.

5. SEJA ZVEZNEGA ODBORA ZZB NOVJ

Peta seja zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije bo v Beogradu 24. marca. Na njej bodo obravnavali aktualne naloge Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije pri splošni ljudski obrambi, da lje poročilo o delu predsedstva in komisij med četrtjo in peto sejo zveznega odbora ter program dela za leto 1972. Pogovorili se bodo tudi o zaključnem računu za leto 1971 in o predlogu proračuna za leto 1972 ter imenovali nove člane komisij zveznega odbora.

Poročilo o tej seji bomo priobčili v prihodnji številki »IV 15«.

VPRAŠANJE ZDRUŽENJEM BORCEV IN REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN

- Kaj ste storili, da bi se »TV-15«, ki je vaše glasilo, še bolj razširil med prebivalstvo vašega kraja?
- Če se drugi listi širijo s pomočjo organizacij, katerih glasila so, se mora tudi naš!
- Ne pozabite na to na svojih letnih skupščinah!

besede in dejanja

NI POVEDANO, KOLIKO VSE TO STANE

Številke povedo, da so bili zvezni poslanci lani zelo aktivni. Njihovih govorov v vseh skupščinskih telesih skoraj ni mogoče prikazati v številkah. Skupščinski stenografi so na 634 sejah (od skupno 1026) zapisali 62.134 strani stenografskih zapisov. Govori poslancev na 70 sejah, na katerih so obravnavali 882 zadev, predstavljajo več knjig, ki imajo 9600 strani. Toda za govore je bilo treba prejeti in proučiti »pakete« z 876 različnimi gradivi na skupno 11.672 straneh, kolikor je lani samo za seje zbora poprečno prejel vsak poslanec.

Borba 19. III. 1972

BARVNI TV PROGRAM ZA 5000 SPREJEMNIKOV

Od približno 826.000 naročnikov TV Beograd jim ima samo 5000 televizorje za sprejem barvnega programa. Toda kljub visoki ceni se domači barvni televizorji prodajajo — po seznamu. Italijani so prenehali z oddajami barvnega programa, a mi smo ga uvedli, čeprav smo po številu televizijskih aparatov v Evropi na predzadnjem mestu.

Nedeljne novosti 12. III. 1972

BREZ RAZLIKE

V preiskovalnem zaporu v Skoplju ostrižejo vse, ne da bi čakali na končno besedo pravice, ne da bi pomišljali, ali bo sodišče ugotovilo, da je nekdo od ostriženih — nedolžen. Med tistimi, ki

so ostali brez las, je tudi nekaj direktorjev. Politika ekspres 15. III. 1972

POKLIC

Neverjetno: stopiš v bolnišnico in kaj vidiš — zdravnik sede za pisalnimi stroji in tipkajo, tipkajo formularje... Kmalu bodo morali že na univerzi opraviti daktilografski izpit, sicer ne bodo dobili službe. Delo 17. III. 1972

ODKOD TAKE RAZLIKE?

Poprečna dogovorjena prodajna cena stanovanj je lani znašala 2801 dinarjev za kvadratni meter, kar je za 590 dinarjev več kot leta 1970.

Najvišja dogovorjena cena stanovanj je bila lani v Zagrebu 3877 dinarjev za kvadratni meter. V Ljubljani je kvadratni meter stal 3474 dinarjev, v Sarajevu

3145, Novem Sadu 3120, a v Beogradu 2903 dinarjev. V Titogradu in Prištini so stanovanja mnogo cenejša — okoli 2400 dinarjev kvadrat, medtem ko je bila poprečna cena v Skoplju najnižja — 2050 dinarjev. Večernje novosti 16. III. 1972

DRAŽJA TUJINA

Po napovedi zveznega zavoda za tržne raziskave naj bi bila letošnja potovanja Jugoslovancev v tujino dražja za 15 odstotkov.

V turistični zvezi Jugoslavije pa so veliko bolj optimistični: »Po naših podatkih bo podražitev še večja — 25 do 30 odstotka. Na podražitev vplivata predvsem devalvacija dinarja ter že napovedana korekcija cen gostinskih in hotelskih uslug na tujem turističnem trgu.«

Tovariš 13. III. 1972

● Zvezni izvršni svet je na svoji seji sprejel končno besedilo zakonskega predloga o družbenem nadzorstvu cen. Cilj družbenega nadzorstva je zagotavljanje stalnih odnosov na trgu, ki naj omogočijo organizacijam združenega dela oblikovanje cen po tržnih pogojih. ZIS bo poslal zvezni skupščini osnutek zakona o financiranju federacije, ki vsebujejo alternativne predloge za vprašanja, o katerih še ni bilo doseženo soglasje republik in pokrajin. Skupščini bo tudi predlagal, naj sprejme po skrajšanem postopku zakon, po katerem bi NB Jugoslavije odobrila Črni gori posojilo 330 milijonov dinarjev za kritje prekozačev stroškov pri gradnji proge Beograd-Bar.

● Predsednik republiške skupščine Sergej Kraigher je ob navzočnosti predsednika republiškega izvršnega sveta Staneta Kavčiča in predsednika mestne skupščine inž. Mihe Košaka sprejel članke konzularnega zbora, ki so akreditirani v SR Sloveniji in SR Hratski. Predsednik Kraigher se je zahvalil ter izrazil najboljše želje članom konzularnega zbora in državam, ki jih predstavljajo. Izrazil je prepričanje, da se bodo odnosi med SR Slovenijo in Jugoslavijo ter deželami, ki jih člani konzularnega zbora predstavljajo, še nadalje uspešno razvijali in poglobljali.

● Na dnevnem redu zasedanja vseh zborov republiške skupščine je bil predlog resolucije o razvoju Slovenije do leta 1985. Dokument je rezultat večletnega dela znanstvenih in strokovnih ustanov in je dobil podporo v široki javni razpravi. Dolgoročni razvoj Slovenije temelji predvsem na zvečanju storilnosti, osnovni dejavnik rasti gnotne osnove družbenega razvoja pa bi bila večja reproduktivna sposobnost gospodarstva. Družbeni proizvod naj bi naraščal po povprečni stopnji 6,6 odstotka letno in bi 1985 znašal 49,2 milijardi dinarjev (računano po cenah iz 1966). Takrat bi dosegli 3000 dolarjev družbenega proizvoda na prebivalca.

● Med 35.000 zahtevami za povišanje cen, ki so doslej evidentirane, je tudi zahteva Združenja ptt podjetij iz vse Jugoslavije, da bi se povišale cene uslugam ptt službe. V Združenju ptt podjetij menijo, da sprejetje njihove zahteve po povišanju cen ne bi kaj dosti bremenilo življenjske stroške državljanov, a je težko verjeti, da bi se ZIS strinjal s takšno obrazložitvijo.

● Služba za strokovne kadre pri zvezni gospodarski zbornici je v 151 podjetjih anketirala več kot 1500 visoko izobraženih strokovnih kadrov. Ugotovila je, da v našem gospodarstvu ni več problem dobiti v podjetja večje število strokovnjakov, ampak je mnogo pomembnejše, kako jih temeljito izkoristiti. Večina visoko izobraženih strokovnjakov je na svojem delovnem mestu izkoriščena poprečno komaj 4 ure dnevno. Matematiki, elektro in strojni inženirji ter tehnologi so poprečno na dan izkoriščeni še manj kot 4 ure. Izgube

Nadaljevanje s 1. strani

take primere in predlagali razne načine, kako jim pomagati. Večina predlogov se je omejevala na medsebojno pomoč. Na sestanku v Ljubljani so o vsem tem izoblikovali tole pobudo:

Za take invalide bi bilo treba poskrbeti na sličen način, kot je to urejeno za upokojece v Ljubljani. O možnosti izvedbe te pobude pa bo treba še razmišljati in iskati način, kako jo uresničiti.

V tej zvezi so menili, naj bi pristojni oddvojili del sredstev, namenjenih za gradnjo stanovanj, in jih uporabili za nakup prostorov v domovih, ki jih gradijo v ta namen.

Z zadovoljstvom so ugotavljali, da so v zadnjem času že uredili najbolj pereče invalidske zadeve in da je v kratkem pričakovati še ureditev preostalih zadev.

Na vseh posvetovanjih je stekla beseda tudi o domu VVI v Strunjanu. V tej zvezi so naglašali potrebo po zgraditvi pokritega bazena s toplo morskovo, da bi bil dom uporaben vse leto, ne samo v poletnih mesecih.

Kot posebni uspeh sestankov naj omenimo sklepe, da bo za poročilo za republiško skupščino ZVB NOV Slovenije pripravila komisija VVI v Sežani utemeljitev predloga, ki zadeva invalidski dodatek, komisija v Slov. Gradcu pa utemeljitev predloga za ugodnosti invalidov 5. in 6. skupine pri pravici do pokojnine na podlagi zavarovalne dobe, ki se šteje s povečanjem.

Ugotavljamo, da so bili navedeni sestanki zelo uspešni, saj so na njih resno ocenili svoje delo in uspehe, pa tudi pomanjkljivosti in napake. Povsod so prišle do izraza želje, naj bi take sestanke sklicevali večkrat, kar jasno potrjuje, da so bili res potrebni.

V. M.

zaradi premajhne izkoriščenosti visoko izobraženih strokovnih kadrov so večje kot neizkoriščene proizvodne zmogljivosti.

● V Milanu je bil 13. kongres italijanske KP, ki se ga udeležuje prek 1000 delegatov, prisostvuje mu tudi 50 tujih delegacij; jugoslovansko delegacijo je vodil sekretar izvršnega biroja predsedstva ZKJ Stane Dolanc, ki je pozdravil kongres italijanske KP in še posebej poudaril, da je v sodobnih razmerah boj za socializem neločljiv od boja za mir in miroljubno sožitje. Uvodni govor na kongresu je imel namestnik generalnega sekretarja Enrico Berlinguer, ki je močno in odločno potrdil voljo italijanskih komunistov, da gradijo socializem, ki ustreza domačim okoliščinam. »Socializem, ki ga želimo zgraditi, ne more biti kopija nobenega zdajšnjih modelov, ki izvirajo iz različnih in nam daljnjih gospodarskih, socialnih, kulturnih in drugih pogojev. Socializem, ki ga želimo, mora biti tisti, ki ga želita delavski razred in naše ljudstvo. To ne pomeni pisanja parol v pesek in vdajanja sanjam in sumljivim obljubam. Socializem ni model popolne družbe, oblikovan za »mizo.« Berlinguer je ocenil, da Italija preživlja krizo, ki ni samo v zvezi s politiko, temveč z vso gospodarsko strukturo. Zavzel se je za sodelovanje komunistov in socialistov z ene strani in katolikov z druge strani ter dejal, da lahko to sodelovanje da današnji Italiji nove perspektive. Za novega sekretarja so izvolili Enrica Berlinguerja, dosedanjega sekretarja Luigija Longa pa za predsednika italijanske KP.

● Italijanski admiral Gino Pirindelli je odstopil kot poveljnik pomorskih sil NATO v južni Evropi. Odstopil je zato, ker bo na volitvah 7. maja kandidiral za poslanca italijanske neofašistične stranke. Admiral Gino Pirindelli je znano ime v vojaških krogih Evrope. Proslavil se je med drugo svetovno vojno, ko je vodil pomorski napad komandosov proti britanski floti v Gibraltarju leta 1940. NATO je odstop italijanskega admirala že sprejel.

● Kot poročajo iz Washingtona, bo predsednik Nixon uradno obiskal Sovjetsko zvezo 22. maja.

● Britanskega pomorskega oficirja Davida Jamesa Binghamja so obsodili na 21 let zapore zaradi izdajanja vojaških tajnih Sovjetski zvezi. Po izjavi javnega tožilca so bile informacije, ki jih je dal Bingham Sovjetski zvezi »neprecenljive vrednosti«. Bingham je približno v 18 mesecih, kolikor je izdajal tajne, zaslužil 2300 funtov šterlingov. Pred sodiščem se je pokazal, da je Bingham Sovjetom sam ponudil sodelovanje. Sodniki so ugotovili, da ga je v to nagovarjala soproga, da bi lahko vrnila dolgo.

● Jugoslovanska in pakistanska vlada sta se sporazumeli, da bosta obnovili diplomatske stike. Kakor je znano, je potem, ko je Jugoslavija priznala Bangla deš, Pakistan prekinil diplomatske stike z našo državo, vendar je sodelovanje na gospodarskem področju ostalo tako rekoč neprizadeto.

● Izraelska premierka Golda Meir je ocenila načrt kralja Huseina za ustvaritev federalne jordanske-palestinske monarhije kot nekaj, kar »negira stvar miru in postavlja ovire na poti do nje«. Potrdila je, da je Izrael pripravljen brez pogojev in kadarkoli začeti z jordanskim kraljem pogovore o miru.

— Izraelski obrambni minister Moše Dajan je izjavil, da po njegovem mnenju Arabci niso pripravljeni skleniti na Bližnjem vzhodu pravega miru. Dejaj je, da je nerealna zamisel o obnovitvi plovbe po Sueškem prekopu, če ni namena končati sovražnosti.

VSATK TEDEN ENA...

»Teh pet let aresta je edino, kar sem v življenju pošteno zaslužil.«

Kraljeva karta

Jordanski kralj Husein je pred tednom dni znova razburkal bližnjevzhodno, pa tudi širšo svetovno javnost. Sredi napetega ozračja, v katerem tlijo nevarne iskre novega vojnega požara, je nenadoma nastavljal svojo »bombo«: načrt o ustanovitvi »Združene arabske kljevine«, kar naj bi bil korak k rešitvi bližnjevzhodne krize in palestinskega vprašanja.

Toda kraljeva »palestinska karta« je sprožila reakcije, ki jih najbrž ni pričakoval. Nenadoma se je znašel v navzkrižnem ognju obtožb in napadov z vseh strani — tako z arabske in palestinske kot tudi z izraelske. In vendar so mu Arabci zamerili največ prav to, da se je na skrivoma dogovarjal o svojem načrtu z Izraelci: zdaj pa so načrt zavrnili tudi Izraelci in postavili na laž vso govorico o njihovem skrivnem dogovarjanju s hašemitskim vladarjem.

Preden je bil kraljev načrt objavljen, so nekateri arabski časopisi že napadali kralja Huseina, da je »prodal Jeruzalem« in da je »strahopetno popustil Izraelcem.« Prav tako so mu očitali, da si prisvaja področje Gaze, ki ni bilo nikoli del jordanske kraljevine.

Pojavilo se je namreč govorice, da je kralj Husein sklenil z Izraelci načrt, po katerem bi naj Jordanija dobila nazaj tako imenovano Cisjordanijo, ozemlje na zahodni obali reke Jordan, ki so ga v junijski vojni leta 1967 zasedli Izraelci. Temu ozemlju bi bil Husein pripravljen dati nekakšno samoupravo, priključil bi mu področje Gaze, kjer prav tako kot v Cisjordaniji živijo zvečine Palestinci, privolil pa bi v to, da bi Jeruzalem (razen starega dela mesta, kjer je slovita muslimanska džamija Al Aksa) ostal izraelski, da ondi ne bi bilo njegove vojske in da bi Izraelci smeli vojaško nadzorovati obmejno področje. V bistvu naj bi torej šlo za nekoliko spremenjen načrt podpredsednika izraelske vlade Jigala Alona, ki je nekaj podobnega predlagal že nekaj mesecev po končani junijski vojni.

Toda načrt, ki ga je nato razgrnil kralj Husein, je bil precej drugačen. Pravzaprav je ostal v okvirih resolucije varnostnega sveta OZN z novembra 1967, ki govori o nespremenjenih izraelsko-arabskih mejah: v tem precej ohlapnem načrtu ni Husein — kajpada iz previdnosti — nikjer omenil, da prepušča Izraelu kakšen kos arabskega ozemlja.

Kralj je predlagal federalno urejeno kraljevino: sestavljena naj bi bila iz palestinske pokrajine (Cisjordanije) in jordanske pokrajine (zdajšnje Jordanije), glavno mesto prve bi bil Jeruzalem (ki se mu torej ni odpovedal), glavno mesto druge Aman (ki bi bil hkrati zvezno glavno mesto), obe pokrajini bi imeli svojo avtonomno vlado (poleg osrednje, zvezne vlade), imeli bi svojega generalnega guvernerja (kralj bi imel vrhovno oblast), združeno vojsko in združeno zunanjo politiko. Gaze kralj ni omenil: pozval je samo Palestinece iz drugih delov zasedenega ozemlja, naj se po lastni presoji pridružijo združeni kraljevini.

Vprašanje je, zakaj je kralj svoj načrt predlagal prav zdaj, a po vsem sodeč, je bil trenutek premišljeno izbran. Tik pred vrati so bile namreč volitve na sedeni zahodni obali reke Jordan, ko bi ondotno prebivalstvo kaj lahko izreklo naposlusnost jordanskemu prestolu in se odločilo za lastno prihodnost. Kralj pa tega dela države ni smel izgubiti. Čeprav je veliko komaj za slabo tretjino Slovenije, je tu dobre tri četrtine vse jordanske orne zemlje (vzhodno od reke Jordan je namreč predvsem jalova puščava), polovica industrije in trgovine, večina, turistične dejavnosti itd. Prav tako je Husein najbrž računal na to, da so po izraelskem vdo-

ru v Južni Libanon (ko so uničili zadnje postojanke komandosov) Palestinci vojaško in politično dokončno zlomljeni (predlani septembra in lani julija je sam z njimi na krvav način obračunal in jih pregnal iz dežele) in da se bodo zato oprijeli njegovega načrta kot odrešilne bilke. Ne smemo tudi pozabiti, da je kljub izgonu komandosov v Jordaniji še vedno 70 odstotkov prebivalstva palestinskega izvora (med njimi jih dobrih sto tisoč še vedno živi v begunskih taboriščih), ki so vse prej kot naklonjeni hašemitski kraljevski hiši (Huseinovega deda, kralja Abdalaha, ki je Cisjordanijo priključil Jordaniji, so ubili Palestinci v Jeruzalemu) in zahtevajo zase več svobode in enakopravnosti. In ne nazadnje so Huseinovemu načrtu po vsej verjetnosti botrovali tudi ZDA, da bi tako dosegle nekakšno protitež sovjetski politiki, ki je ravno v zadnjem času postala na bližnjevzhodnem prizorišču izredno dejavna: v začetku februarja se je mudil v Moskvi egiptovski predsednik Sadat, sredi februarja iraški podpredsednik Takriti in konec februarja libijski podpredsednik major Džalud. SZ si je torej prizadevala strniti razbite arabske vrste. Huseinov načrt naj bi ta prizadevanja razbil.

Seveda pa so ZDA igrale na napačno karto: hašemitski vladar se je s svojimi pokoli palestinskih komandosov v arabskem svetu že do kraja onemogočil, tako da nihče ne verjame več njegovim dobrim namenom nasproti Palestincem. Se zlasti ne zato, ker je nedavno prišlo na dan, da se je v zadnjih letih menda devetkrat tajno sestel s podpredsednikom izraelske vlade Alonom, medtem ko so se njegovi ministri in vladni funkcionarji sestajali z izraelskimi funkcionarji še pogostejše. Posredniško vlogo so po vsej verjetnosti igrale ZDA, ki so najbrž računale tudi na to, da bi z uspešno mirovno pobudo na jordansko-izraelski fronti lahko pripomogle k uspehu svoje druge zamisli: delna rešitev, ki bi vsebovala ponovno odprtje Sueškega prekopa (to pobudo so Egipčani namreč zavrnili, medtem ko jo je Izrael sprejel).

Popolnoma jasno je kajpada, da Palestinci, pa naj bodo skrajno desničarski ali skrajno levičarski, v Huseinov načrt ne morejo privoliti: to bi namreč pomenilo dokončno uničenje palestinskega ljudstva. Cisjordanija pa je del palestinske države: bila je vse do leta 1950, ko jo je, izrabljajoč splošno malodušnost po prvem arabskem porazu v vojni z Izraelom, priključil Jordaniji kralj Abdalah. Toda Cisjordanija ni vsa Palestina, ampak samo kos nekdanje palestinske domovine, na katere ozemlju je danes zvečine Izrael, del je področje Gaze, del pa ozemlje do reke Jordan. Cilj palestinskega gibanja je osvoboditev vse palestinske domovine in ustanovitev demokratične države, v kateri bi imeli enake pravice vsi, Židje in Palestinci. Dokler ta cilj ne bo dosežen — in Palestinci pravijo, da bodo čakali tudi sto let — se palestinski boj ne bo končal.

Huseinov načrt tega ni upošteval, ni se poprej posvetoval s Palestinci (kralj si namreč jemlje pravico, da govori v imenu brezdomnih in brezpravnih Palestincev), hotel jih je še naprej imeti za svoje podanike. To pa je zbudilo ostro nasprotovanje v arabskem svetu. In tudi namen, ki so ga imele s tem načrtom ZDA — razbiti že tako precej neenoten arabski svet, se je očitno izjalovil: arabske države so se bolj kot kdaj prej začele medsebojno dogovarjati. Irak, ki je bil vse doslej nekam ob strani arabskega sveta, je zdaj ponudil združitev s Sirijo in Egiptom (in tudi menda z Libijo in Alžirijo). Posvete in stike je čutili na vseh koncih. To pa lahko pomeni, da se v zraku nekaj pripravlja.

KOMENTATOR

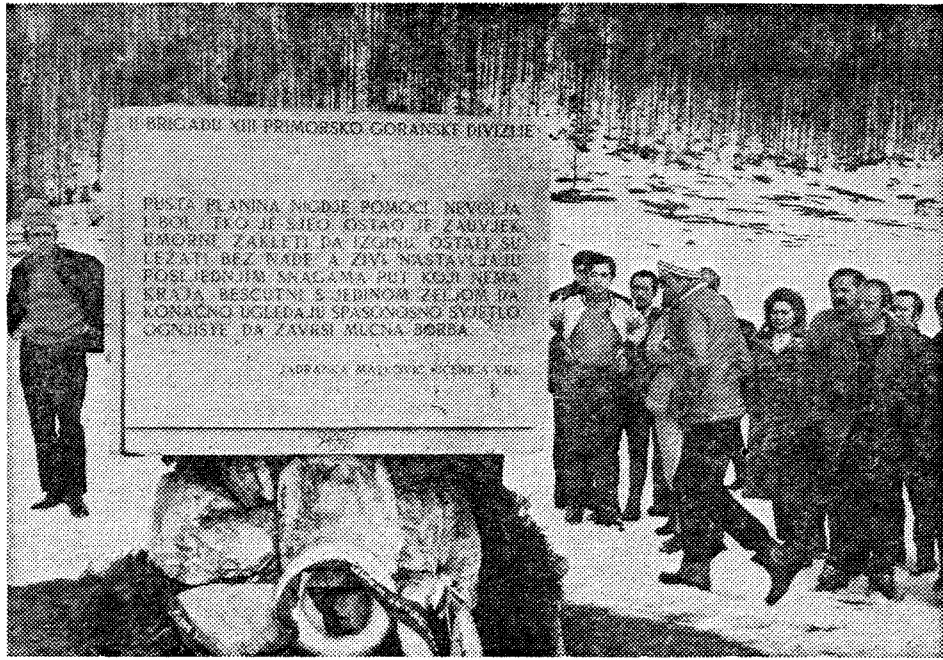
Razprava o odškodnini

Iz Tanjugovega poročila posnemamo, da so zunanje-politični odbora družbenopolitičnega zbora in zbora narodov 16. marca, pred razpravo o pripravi tretje konferenco OZN za trgovino in razvoj, seznanili z nekaterimi aktualnimi zunanje-političnimi vprašanji.

Na seji so prebrali tudi poročilo o jugoslovanski zahtevi po odškodnini žrtvam fašističnega nasilja. Ta zahteva je bila že zdavnaj sporočena zahodnonemški vladi. Uradni pogovori o tem so bili prekinjeni sredi lanskega leta, zadnji mesec pa sta bonška in jugoslovanska vlada izmenjali spomenici, v

katerih je rečeno, da sta obe strani pripravljeni na obnovev pogajanj.

Poslanci so podprli stališča zveznega sekretariata za zunanje zadeve, ki se predvsem nanašajo na pravno osnovo jugoslovanske zahteve po odškodnini, obravnavajo pa tudi kategorizacijo žrtev fašističnega nasilja. Poglavitne težave so namreč ravno s priznanjem pravne in moralne odškodnine in kategorizacije žrtev fašizma. Kategorizacija za Jugoslavijo ne bi smela biti takšna kot za druge države, kajti tudi način iztrebljanja stotisočev Jugoslovancev je imel drugačno, množično naravo.

POČASTITEV SPOMINA — Jugoslovanski novinarji, ki so se marca letos udeležili V. državnega srečanja novinarjev-smučarjev Jugoslavije v Delnicah v Gorskem Kotarju, so med drugim obiskali tudi spomenik tragično preminulim partizanom 2. brigade 13. primorsko goranske divizije na Matić planini pri Mrkoplju. Leta 1944 je borce te brigade zajel na tej planini hud snežni metej. Tedaj jih je 26 zmrznilo, čeprav so bili že blizu vasi v dolini. Tisti, ki so se usedli, niso več vstali... Na sliki: Novinarji pri spomeniku. Foto: Stane Lenardič

Jubilej Kurirčkove pošte

V pionirskih torbah bodo zbrali čestitke in dobre želje za 80. rojstni dan tovariša Tita skoraj vsi pionirski odredi Slovenije. Na več tisoč kilometrov dolgi poti bodo obiskali partizanske domove, se srečali z borci NOB, se ustavili ob spomenikih in obeležjih padlih borcev, da s kratkim programom počastijo njihov spomin.

Slovenski pionirji praznujejo letos 30 let Zveze pionirjev, zato se bodo nekatere proge Kurirčkove pošte pričele prav v tistih krajih, kjer so delali pionirji že med vojno ali pa so bili formirani prvi pionirski odredi (Železniki, Vinica, Vipava) ali partizanske šole (Lovrenc na Pohorju). Začetek Kurirčkove pošte na progi »S« pa bo posvečen narodnemu heroju štefanu Kovaču-Marku, ki je bil ubit v Gančanih.

V ponedeljek, 3. aprila ob 10. uri, bodo slavnostni začetki Kurirčkove pošte v naslednjih slovenskih krajih:

- proga »TV« v Vinici pri Šmarjeti,
- proga »S« v Gančanih pri Murski soboti,
- proga »G« v Železnikih,
- proga »K« v Lovrencu na Pohorju,
- proga »P« v Vipavi.

Konec Kurirčkove pošte bo 19. maja ob 19. uri na slavnostni proslavi zbora slovenskih pionirjev v Ljubljani, kjer bodo kurirji vseh petih prog poročali o izvršeni nalogi predsedniku RO ZZB, potem pa bodo pošto pionirji odnesli v Beograd k tovarišu Titu.

Kot vsa leta doslej so tudi letos predvidene samo glavne smeri posameznih kurirčkovih poti, v katere so zajete vse občine. V okviru občine pa bodo organizatorji sprejeli še dodatne lokalne proge, ki se priključijo glavni progi, s tem bo omogočeno sodelovanje v Kurirčkovi pošti skoraj slehernemu pionirskemu odredu. Če hočemo, da bo Kurirčkova pošta dosegla svoj namen, da bo pionirjem na poseben način približala naš narodnoosvobodilni boj, da bo zaposlila njihove misli, želje in hotenja, potem morajo biti priprave opravljene pravočasno in pravilno.

Pravimo, da je Kurirčkova pošta akcija pionirjev. Zato naj jo tudi sami načrtujejo in izvajajo. Odrasli pa jim neopazno svetujemo in pomagamo. Čimprej se morajo sestati odbori pionirskih odredov, se dogovoriti in sestaviti natančen načrt dela razrednih pionirskih skupnosti. V načrtu predvidite naloge:

- kje bodo javke,
- predvidite vse objekte, ki jih bodo pionirji-kurirji med prenašanjem pošte obiskali,
- poiščite in določite, katere partizanske domačije, borce, partizanske matere boste obiskali, da jim poveste zanimivosti o vaši akciji,
- dogovoriti se morate o vsebini in izvedbi kulturnega programa — mitinga.
- ker pri organizaciji Kurirčkove pošte sodelujejo tudi odrasli, se povežite z organizacijami ZZB NOV, rezervnih vojaških starešin, mladinsko in taborniško organizacijo itd. Povabite jih, da vam pomagajo pri pripravi za izvedbo Kurirčkove pošte.

Pomoč članov DPM in ZZB bo predvsem, da pomagajo pionirskim odredom poiskati spomenike in obeležja, kurirske poti, kraje znanih bitk ali pohodov, partizanske šole, partizanske domačije itd., da bodo pionirski odredi pri

načrtovanju lokalnih prog zajeli čimveč znamenitosti iz NOB, da bo imela akcija Kurirčkove pošte svoj vzgojni pomen. Poleg materialne pomoči, ki jo pionirski odredi potrebujejo pri organizaciji, bo za pionirje zelo pomembna pomoč in priznanje odraslih, s tem da se udeležijo sprejemov Kurirčkove pošte in spregovorijo o vlogi kurirjev med NOB na mitingu, ki ga bodo organizirali pionirji ob sprejemu kurirčkovih torbe. Priznanje pionirjem in organizatorjem za delo in prizadevanje pri širjenju ter ohranjanju tradicij NOB bo prav navzočnost zastopnikov družbenopolitičnih organizacij.

Vsebinska kurirčkova torba, ki jo bodo prenašali kurirji, se tudi letos ne bo bistveno spremenila. Poleg tradicionalnih dnevnih zemljevidov, kartonov, dopisnic, čestitk bodo pionirski odredi vlagali v torbo še po en spis, ki ste ga izbrali v odredu na temo:

1. Moj sovrstnik med vojno ali
2. Pionir v času obnove.

Od pravočasnih priprav je odvisen uspeh sleherne akcije, tako tudi Kurirčkove pošte, zato priporočamo organizatorjem, da skupaj s pionirskimi odredi in šolami ter drugimi načrtujete izvedbo akcije Kurirčkove pošte. Predvideti morate mesta, kjer se bodo priključile glavni progi vse lokalne proge itd.

Če bomo pri organizaciji Kurirčkove pošte in pri organiziranju mitingov upoštevali njeno jubilejno leto, 30-letnico Zveze pionirjev Jugoslavije in 30-letnico ustanovitve slovenske partizanske vojske, jo bomo vsebinsko bolj obogatili in s tem na najbolj neposreden način, v pravem smislu in ozračju še bolj približali pionirjem dogodke NOB.

STANE URBANČIČ

Borcem Cankarjeve brigade ter svojem padlih in umrlih borcev te brigade

Odbor Cankarjeve brigade je pripravil seznam borcev, ki so bili v brigadi od njene ustanovitve (26. september 1942) do osvoboditve.

Seznam bo priložen knjigi o borbeni poti brigade, ki bo poklonjena vsem živečim ter najbližjim svojem padlih in umrlih borcem te brigade.

V seznamu, ki je že dostavljen vsem občinskim odborom Zveze združenj borcev, so zbrani podatki (v celoti ali delno) za blizu 2.600 borcev te brigade. Podatki so zbrani na podlagi arhivske dokumentacije brigade in višjih štabov, ankete borcev, izvedene leta 1966 in 1967, prijav borcev te brigade za proslavo v Dolenjskih toplicah 1952 in v Crnomlju 1967, ter drugih podatkov (osebna poznanstva in podobno).

Čeprav se je odbor trudil, da bi bil seznam čim popolnejši, vendar zaradi nepopolne dokumentacije niso mogli biti zajeti vsi borci, a tudi za vse vpisane borce niso mogli biti podani vsi potrebni podatki (posebno točni naslovi in drugo). Zaradi tega odbor prosi vse preživele ter svoje padlih in umrlih borcev, da v občinskih odborih Zveze združenj borcev NOV ali pa prek krajevnih odborov preverijo, če so vpisani v seznam in če so v seznamu njihovi podatki pravilni (priimek in ime, ilegalno ime, datum in mesto rojstva, poklic pred vstopom v NOV, datum vstopa v NOV in v katero

enoto, čas, prebit v Cankarjevi brigadi in v kakšni funkciji ter točen naslov. Za padle in umrle pa še: kdaj in kje je padel, kdaj je umrl in kje je pokopan, ter točen in popoln naslov najbližjih svojcev).

Kot smo že omenili, bi odbor rad zbral podatke za prav vse borce, predvsem da bi bil seznam, ki bo objavljen, čim popolnejši, da bi knjigo o borbeni poti brigade prejeli vsi preživele in svoji padlih in umrlih borcev ter da bi odbor mogel občasno pozivati borce na razne proslave (posebno pa za 30. obletnico ustanovitve brigade, ki bo letos). Zato še enkrat prosimo vse preživele ter svoje padlih in umrlih borcev, da preverijo seznam tako za sebe kot tudi za druge borce, o katerih vedo da so bili v Cankarjevi brigadi.

Pripombe bo odbor sprejemal do maja 1973. Lahko pa se dajejo krajevnim ali občinskim odborom Zveze združenj borcev NOV, ali pa direktno odboru Cankarjeve brigade na naslov: Zveza združenj borcev NOV Slovenije — Komisija za razvijanje tradicij NOB — (Za Odbor Cankarjeve brigade) 61000 Ljubljana, Beethovnova 10.

Poleg tega naprošamo svoje, da v primeru smrti borca Cankarjeve brigade obvestijo odbor zaradi eventualnega prisostvovanja pogrebu in evidence o naslovu najbližjih svojcev.

ODBOR CANKARJEVE BRIGADE

Razpis XVI. pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane«

Odbor za pohod »PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE«

razpisuje

v počastitev obletnice osvoboditve mesta Ljubljane

XVI. POHOD »PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE«

Prireditve obsega naslednje manifestativne in tekmovalne kategorije:

Sreda 26. aprila 1972 dopoldne

- manifestativni pohod »PO POTEH TOVARIŠTVA IN SPOMINOV« za moške, ženske in mešane skupine pionirskih odredov nižjih razredov osnovnih šol občin Ljubljana (od 1. do 4. razreda)

Sobota, 6. maja 1972

- manifestativni pohod »PO POTEH TOVARIŠTVA IN SPOMINOV« na 10.000 m dolgi progi za moške, ženske in mešane ekipe za vse osnovne organizacije, šole II. stopnje, partizanske enote ter za ekipe enot JLA in Milice.
- manifestativni pohod »PO POTEH TOVARIŠTVA IN SPOMINOV« na 5.000 m dolgi progi za moške, ženske in mešane ekipe pionirjev in mladine višjih razredov osnovnih šol (od 5. do 8. razreda), ki jih prijavijo šole in osnovne organizacije.

Petek, 5. maja 1972 zvečer

- tekmovalni pohod »PARTIZANSKI MARŠ« na 25.000 m dolgi progi za moške ekipe za vse osnovne organizacije, partizanske enote ter za ekipe JLA in Milice
- tekmovalni pohod »PARTIZANSKI MARŠ« na 8.000 m dolgi progi za ženske ekipe za vse osnovne organizacije.
- »ŠTAFETA ZMAGE« 3 x 1.000 m za mladinske moške ekipe ločeno za šole II. stopnje, za osnovne telesnovzgojne organizacije in vse ostale osnovne organizacije.
- »ŠTAFETA ZMAGE« 3 x 600 m za mladinske ženske ekipe, ločeno za šole, za telesnovzgojne organizacije in za vse ostale organizacije.
- »TEK PRIJATELJSTVA« na 4.226 m dolgi progi za moške mestne reprezentance ter za vabljene posameznike.

Celoten razpis prireditve in navodila za pripravo udeležencem za »Partizanski marš« vsem zainteresiranim na razpolago v pisarni Odbora za pohod »Po poteh partizanske Ljubljane«, Ljubljana, Komenskega 7, tel. 310-044.

Dne 19. marca so novomeški taborniki v sodelovanju s pripadniki JLA organizirali ilegalno akcijo »Kurir«, v kateri je sodelovalo sto dvajset tabornikov. Zmagala je obramba s 50 proti 40 točkami, od osmih kurirjev so se skozi obroč prebili samo trije... Srečko (na fotografiji levo) je preliščil tabornika Rudija, saj si ta ni mogel predstavljati, da ima Srečko med sadjem sporočilo za na javko, ki je bila v košari spomenika sejalca (na fotografiji desno) pri grmski kmetijski šoli.

Tekst in foto: SLAVKO DOKL

CERKNICA

VELIKO MNENJ IN PREDLOGOV

V nedeljo, 12. marca 1972, je bila v Cerknici redna letna občinska skupščina ZRVS Cerknica.

V poročilu je bilo zajeto celotno delo minulih dveh let. ZRVS je važna družbeno-politična organizacija. Zal pa druge politične organizacije ne upoštevajo dovolj njenega dela. Čuti se premajhna povezanost med odborom in krajevnimi organizacijami ter predstavniki aktivnega starešinskega kadra iz garnizij na tem območju. Predsednik je bil kritičen do članov, ki so nedisciplinirani in malomarni do organizacije. Dejal je, da se mora rezervni starešina aktivno vključevati v družbeno in politično dogajanje. V poročilu je bil naveden tudi okvirni načrt izobraževanja in dela te organizacije.

Po obširnem poročilu predsednika občinskega odbora ZRVS so vabljeni delegati in predstavniki političnih organizacij povedali veliko mnenj in predlogov za nadaljnje delo. Med važnimi predlogi je bil tudi ta, naj bi povečali starostno mejo za podoficirje in oficirje pri obveznem strokovnem izobraževanju. Za vzdrževanje telesne kondicije in preverjanje teoretičnega in praktičnega znanja so v programu taktično-orientacijski pohodi. Pri teh pohodih bodo sodelovali tudi radioamaterji. V aprilu bodo izvedena tekmovanja po krajevnih organizacijah, do konca maja pa občinska tekmovanja.

V razpravi so delegati sprožili vprašanje vključevanja mladih v vojaške šole, enako tudi sodelovanje mladine z organizacijami ZRVS.

Na skupščini je bil izvoljen nov odbor in komisije: za izvajanje strokovnega pouka, za širjenje strokovne literature in obrambno vzgojo in kadrovska komisija. Določili so tudi dopisnika za »TV 15« in Našo obrambo.

Ob sklepu skupščine je bil dan predlog, da se tovariš Tito drugič odlikuje z redom narodnega heroja. Delegati so predlog z aplavzom soglasno podprli.

JANEZ HREN

LJUBLJANA-VIČ-RUDNIK

BOGAT OBRAČUN DELA

Ob lepi udeležbi članstva, predstavnikov SZDL, ZRVS, RK, krajevne skupnosti in občinskega odbora ZZB NOV je združenje borcev »Milan Česnik« v ljubljanski občini Vič-Rudnik prejšnji teden opravilo svojo letno delovno konferenco. Iz poročila predsednika Tičila posnemamo, da je v tem združenju 428 članov, a deset jih je med letom umrlo.

Razgibano družbeno-politično dejavnost članov tega združenja izpričuje njihovo aktivno sodelovanje pri izvedbi referenduma za prispevek za gradnjo stavb otroškega varstva in novih šol, udeležbo pri sestankih občinske volilne komisije ob postavljanju kandidatov, na zborih volilcev, pri vse-ljudski obrambi itd. Združenje je lani raz-vilo svoj prapor, priredili so dva izleta, prvega na Koroško, drugega v Frankolovo in na Pohorje. Da je njihovo sodelovanje s pionirji na osnovni šoli Vič uspešno, povedo knjižne nagrade, ki so jih podarili učencem te šole za najboljše spise s tema-tiko iz NOB. Vojaški vojni invalidi so za 8. marec priredili družabni popoldan za članice obeh združenj itd.

Da to, kar je našeto, ne zajema vseh uspehov tega združenja, je pokazala živah-na in zelo stvarna razprava. Pogovorili so se o negovanju tradicij NOB in sklenili ustanoviti v ta namen enoten odbor druž-beno-političnih organizacij v krajevni skup-nosti. In prav o tej tematiki je bilo na kon-ferenci slišati precej koristnih pobud pa tudi kritičnih pripomb v zvezi s pomanjka-njem pouka zgodovine na naših šolah, pa tudi o kronikah. Beseda je stekla še o po-manjkljivosti zborov volilcev, o socialni di-ferenciaciji, o tako imenovanih »velikih ve-stein«, komentirali pa so tudi izjavo pred-sednika ZZB NOV Jugoslavije Marijana Cvetkoviča o paritetnem zastopstvu v zvez-nem odboru.

V programu dela za letos so predvideli nadaljevanje politične dejavnosti v boju proti kontrarevolucionarnim, nacionalističnim in šovinističnim tendencam pri nas. Borili se bodo proti socialni diferenciaciji in gospodarskemu kriminalu. Pomagali bo-do mladini tolmačiti NOB. Sodelovali bo-do pri kurirčkovski pošti. Skupaj s člani RK bodo obiskovali starejše in onemogle čla-ne ZB. Udeležili se bodo srečanja politič-nih internirancev, zapornikov in izseljen-cev v Iškem Vindgarju in Podljubelju. Pri-redili bodo izlet v Logarsko dolino itd.

Njihova bilanca lanskega dela je zelo ugodna, zato ni dvomiti, da bodo tudi letos izvedli obširen program svojega dela, ki so ga sprejeli na konferenci.

V. M.

BLEJSKA DOBRAVA

OBČNI ZBOR ZB

Številna udeležba članov na občnem zboru in živahna razprava sta dokaz, da zani-manje za delo organizacije ni popustilo.

O delu odbora v minulem obdobju je poročal predsednik Franc Krničar. Dotaknil pa se je tudi pomembnih političnih dogodkov v državi, predvsem v zvezi z 21. sejo predsedstva ZKJ. — Odbor je bil lani pre-cej delaven. Na šestih sejah in večkratnih sestankih odbornikov so obravnavali po-membne člane zadeve. Stalno priznavalni-no je prejelo 6 članov, enkratno pa jih je lani prejelo 7. Odbor skrbno spremlja gnotne in zdravstvene razmere članov.

Med razpravo so se dotaknili vseh pere-čih in tekočih zadev — priznavalnih, posojil za stanovanja, kako bi kar najtesneje sode-lovali z drugimi krajevnimi organizacijami, zlasti z mladino, dalje vzdrževanja spomeni-kov, udeležbe na proslavah in izletih, ne na-zadnje pa so razpravljali seveda o vselj-dski obrambi. O vsem tem sta obširneje go-vorila Viktor Brun, zastopnik občinskega odbora ZZB NOV, in Dušan Stare. Brun je pohvalil poročilo odbora, ker je vsebovalo vsa politična in gospodarska dogajanja pri nas zadnje čase. — Opozoril je tudi na 30-letnico ustanovitve Cankarjevega bataljona. Prosiava bo verjetno 4. julija. Letos je tudi 30-letnica ustrelitve talcev v Mostah pri Zirovnici.

Zborovalci so navdušeno podprli pred-log, da je treba tovariša Tita drugič odli-kovati z redom narodnega heroja.

Zborovalci so po zboru ostali še zbrani na tovariškem srečanju. Obudili so spomi-ne na leta, ko so se bojevali kot borci NOV ali kot aktivisti na terenu. Blejska Dobra-va je bila močna postojanka narodnoosvobodilnega gibanja. Med 135 člani združenja borcev je bilo 75 borcev NOV. S. ŠORLI

JAVORNIK-KOROŠKA BELA

BOLJ SESTANEK ŠPORTNI-KOV KOT SKUPŠČINA ZB

Nedavne redne skupščine združenja bor-cov Javornik-Koroška Bela se je udeležila dobra tretjina članstva. Poročila so zajela delo odbora, komisij in članstva. Videti je, da je ZB nekakšna gonilna sila pri organi-zaciji raznih prireditvev in proslav. Naj ome-nim samo dve: kurirski smuk in prosla-va dneva mladosti. Obe prireditvi sta postali že tradicionalni in zajemata vsako leto več ljudi. Tako je kurirski smuk po-stal prireditev vseh šol in smučarskih dru-štev v občini, letošnje leto pa je že preko-račil občinske meje.

Tudi na tej skupščini so veliko govorili o bodočih proslavah. Letošnje leto bomo namreč proslavili osemdesetletnico tovari-ša Tita, tridesetletnico pionirske organiza-cije, tridesetletnico od ustanovitve prvih slovenskih brigad itd.

Zatorej je bilo videti, kot bi bila skup-ščina sestanek športnikov, ne pa združe-nja borcev s članstvom, ki je po večini že prekoračilo petdeset let. To je tudi prav, ampak vseeno ne bi smeli zaradi tega po-zabiti na urejanje raznih borčevskih za-dev. Med člani ZB je tudi dosti članov ZK, ki bi se morali vsak na svojem delovnem področju ali v okolju boriti za stališča ZK. Ne bi tudi škodovalo več odločnosti pri urejanju raznih zadev.

Predsednik komisije za vprašanja bor-cov je spregovoril o zadevi, ki marsiko-ga tare. Gre namreč za udeležence NOV po 9. septembru 1943, ki naj bi bili glede pogojev za upokojevanje povsem izenačeni s takimi, ki so bili vso vojno doma, oziro-ma so bili zaposleni. Nekateri člani tudi niso iskali priznanja za aktivno in organi-zirano delo, ker so imeli dovolj delovnih let, ko jih je bilo potrebno za upokojitev še 35 oziroma so bili stari 55 let.

Nadalje je značilen podatek, da so za razne prireditve in proslave dali precejš-njo vsoto denarja, za pomoč članom pa sa-mo 540 dinarjev. Pa tudi to, da niso ime-novali tistih, ki dobe od občine prizna-valnine ali posojila za gradnjo niš ter po-pravilo stanovanj. Zato da ne bi vzbujali hude krvi... Nehote človek pomisli, da so nekateri člani tako dobro gnotno preskrb-ljeni, da pozabljajo na tiste, ki morda zelo težko živijo.

Zatorej mislim, da je v bodoče naloga ZB dosežati take uspehe pri skrbi za članstvo kot jih dosegamo pri organizaciji proslav.

STANE TORKAR

GOLO

UDARNIŠKE AKCIJE NISO ŠE POZABLJENE

Golo in Škrilje nad Igom so italijanski okupatorji požgali že zgodaj spomladi 1942 in sta torej obe vasi med prvimi požganimi vasi v Sloveniji. Kasneje, vse do konca vojne, so vaščani neštokrat izkazali svojo zavednost in požrtvovalnost.

Zato bodo letos 27. april, ki je tudi praznik občine Ljubljana-Vič-Rudnik, praznovali na Golem. Ko je izvršni odbor občinske konference SZDL razpravljal o tem praznovanju, so navzoči tudi omenili, kako slabo elektriko imajo v obeh teh partizan-skih vaseh. Zaradi oddaljenosti od transfor-matorja je namreč napetost nižja, kot bi smela biti. Tako je nastala pobuda, da bi se lotili akcije za nov daljnovod. Sklenili so organizirati udarniško akcijo. Zamisel so podprli občinski odbori Zveze mladine Slovenije, Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin.

Tako so se v soboto 4. marca ustavili že malo pred sedmo zjutraj trije avtobu-si pred gradbo občinske skupščine. Vkr-cali so udeležence udarniške akcije. Med njimi je bilo 120 mladincev, več članov ZZB ter 54 članov ZRVS in 27 pripadnikov JLA. Ob osmih pa so že zasadili prve lopate

imeli smo ljudi

Brigita Borštnar

Dne 8. marca, prav na dan žena, je v Ljubljani za vedno zatisnila oči partizanska mati Brigita Borštnar iz Gabrovke na Dolenjskem. V 80. letu starosti se je poslovila od življenja, ki je bilo zmeraj polno vedrine in upanja v lepši jutrišnji dan.

Pokojnica je bila partizanska mati v pravem pomenu besede. Njen sin Jože je narodni heroj, sin Robert pa je padel jeseni 1943 na Krasu kot komandant 31. divizije. Tudi sama se je že leta 1941 vključila v delo za NOB in trdno vztrajala do osvoboditve, čeprav je mo-rala veliko pretrpeti. Zaradi sinov so jo preganjali, morala se je skrivati, vendar ni nikoli izgubila vere v pravico in kon-čno zmago. Nešteto partizanov je poz-nalo kot plemenito ženo, ki je imela zanje zmeraj odprte roke in jih je s svo-jim optimističnim razpoloženjem veliko-krat bodrila da so laže prenašali težave partizanskega življenja. Med NOB je več-krat nastopila na mitingu. Pokojni pi-satelj Tone Seliškar je zanjo napisal pe-sem, ki ji je kasneje dal naslov »Parti-zanska mama«. Za svoje delo je bila tudi odlikovana z medaljo za zasluge za narod.

Kako je bila pokojnica priljubljena, je pokazal tudi lep pogreb na Zalah, ki se ga je udeležilo tudi mnogo ljudi iz Gabrovke in drugih krajev Dolenjske. Ob odprtem grobu sta se od nje poslovila tovarišica Mara Rupena-Osolnik v imenu krajevne skupnosti Toneta Tomšiča in predstavnik ZZB NOV občine Litija to-variš Lazar.

Tovariš Jože Levstik je o njej zapisal, da je »spodbujala našo generacijo k ve-likim dejanjem v korist naroda.«

Spomin na take matere ne bo nikoli ugasnil.

pri izkopu jam za drogeve. Ob petnajsti uri je bila akcija končana, razen tam, kjer je bilo potrebno skalovje razstreljevati.

Tako bo 27. aprila na Škrilju in Golem zasvetila elektrika, kot se spodobi. Luči ne bodo več brlele in dajale svetlobe kot stare petrolejke, igrali bodo radijski spre-jemniki in televizorji. IVO STARIN

KOČEVJE

USTANOVILI SO KLUB INVALIDOV

Dne 10. marca so se zbrali na sestanku invalidi v Kočevju in ustanovili »Kegljaški klub Invalid Kočevje«. V klub je takoj vstopilo 21 članov.

Do leta 1968 je bilo kegljanje v Kočevju močno razvito. Klasično igrišče pa je po-vzročalo težave in je aktivnost tako popu-stila, da je kegljanje v zadnjih dveh letih prenehalo. NAMA v Kočevju zdaj ureja igrišče s avtomati in bo ta športna dejav-nost v Kočevju spet zaživila. Invalidi si to želijo, saj so v preteklih letih v Kočevju večkrat organizirali prijateljska tekmovanja z invalidi iz Ljubljane, Domžal, Zagorja in drugih krajev. Prijateljskih srečanj v nave-denih mestih so se tudi sami udeležili in se tako spoznali z mnogimi tovariši.

Prav bi bilo, da bi upravni odbor kluba, ki so ga izvolili, organiziral še druge pano-ge športa, balnanje, streljanje in šah, za katere so pogoji tudi v Kočevju.

Ob koncu sestanka so podelili desetim članom še spominsko diplomu SO Slovenj Gradec, ki so jo prejeli 24. oktobra 1971, na tekmovanju v Slovenj Gradcu.

SENOVO

OBISKALI SO 24 MATER

Zastopniki ZB NOV Senovo so 8. marca obiskali 24 mater padlih borcev in vdov. Izrekli so jim pristrčna voščila in jih skro-mno obdarili. Žene je ta pozornost zelo razveselila in marsikateri so se orosile oči.

Obiskali so tudi 87-letno Kvederčovo mamo iz Mrčnih sel pri Senovem, mater padlega borca. Njen dom so borci na poti skozi Mrčno selo redno obiskovali. Malo je bilo borcev na Kozjanskem, ki ne bi do-bili na domu Kvederčeve mame toplega za-točišča ali hrane. Mama je tudi prala pe-rilo številnim borcem. Zdaj je že močno izčrpana, vendar je še čila in rača se na-smeje. Kako bi tudi ne bila izčrpana, ko pa je bilo vse njeno življenje tako trdo! — Želimo ji zdravja in da bi ostala vsem bor-cem — in jih malo! — ki jim je pomagala, v trajnem spominu!

Lojze Nečimer

Sedmega marca smo se poslovili za vedno od njega na novomeškem pokopa-lišču. Bil je šolski ravnatelj v Smihetu.

— Bil je z Gorenjskega, a je velik del svojega življenja in prosvetnega dela po-svetil dolenjskemu ljudstvu. Ljudje so ga iskreno ljubili in spoštovali. — Bil je borec Gubčeve brigade. Učiteljeval je v krajih, kjer je ta brigada nastala. Z njo je prekriziral Slovenijo, konec leta 1944 pa je bil v garniziji VII. korpusa NOV in POS v Predgradu v štabu kulturnik in pevovodja partizanskega garnizijskega pevskega zbora. Po vojni je deloval v Ce-lju in Novem mestu kot vodja tečajev in učiteljska mladih prosvetnih delavcev. Zelo mnogo je storil tudi za kadre v pro-sveti. Njegova bogata življenjska pot se je končala v Smihetu pri Novem mestu, ko ga je bolezen kot posledica vojne pregnala v pokoj. Zdaj pa je odšel tiho od nas, ki ga bomo vsi težko pogrešali — mladina, šola, borci...

Ivan Uršič-Kodinko

Idrsko je lani izgubilo dvanaest prebi-valcev, med njimi štiri člane ZB. Letos pa smo izgubili Ivana Uršiča-Kodinka. — Rodil se je pred 69 leti. — Ko se je za-čela prva svetovna vojna, mu je bilo 12 let; tedaj je morala oditi njegova druž-i-na v pregnanstvo. Po vojni se je izučil pri solkanskih mojstrih za mizarja, a je delal večinoma na kmetiji. Kot zaveden Slovenec se je takoj pridružil osvobodil-nemu gibanju. Poleti 1944 je bil mobili-ziran na komando mesta Kobariid. Dode-lili so ga v delavsko četo na terenu. Vne-to je deloval v domačem kraju kot član delavske čete do konca vojne. — Z lepo udeležbo na pogrebu smo mu izkazali spoštovanje in priznanje za njegov pri-spevek v NOB. — Naj mu bo lahka do-mača zemlja!

GEOLOŠKI ZAVOD

LJUBLJANA, DIMIČEVA 16

opravlja znanstvene in raziskovalne naloge na področju geologije, geofizike in hidrologije in sorodnih ved, projektira in izvaja vrtalna, rudarska, hidrološka, geotehnična, konsolidacijska in druga razisko-valna dela, vrši masovna miniranje;

konstruira in izdeluje vrtalne naprave, vrtalne krone, dleta in ostali pribor ter opremo za vrtnanje in aktiviranje vodnjakov.

NAŠ NAGRAJENEC PIŠE

Prav lepo pozdravljam vse, ki sodelujete v upravi in uredništvu TV-15!

Presenečen sem bil, ko sem prebral v našem listu, da se mi je nasmešnila sreča — izžreban sem bil med nagrajenci Menim, da zaslužite priznanje, ker je vaša zasluga, da se je naš list razširil po vsej Sloveniji. Prav pa bi bilo seveda, da bi bilo naročnikov še več. To bi list zaslužil, saj priobčujete mnogo zanimivega, zlasti v prispevkih o grozotah preteklosti, ki smo jih starejši preživeli. Kdor prebira borčevski tisk, se tudi dobro zaveda, kdo so naši prijatelji in, kaj bi nam spet pripravili sovražniki, ki rovarijo proti naši družbeni ureditvi. Zato smo zlasti dolžni opominjati mladino, ki vojnih strahot ni doživela, da bo znala bolj ceniti osvoboditev naših narodov in domovine.

ANDREJ STOK,
Marezige

ZAKAJ NI IMENA ŠTEFANA HRASTA?

»Iz protesta nisem šel na komemoracijo v Cerkno« — pod tem naslovom sem v »TV-15« 12. marca 1969 napisal, da sem tedaj, pred tremi leti, srečal hudo užaljenega Mirka Hrasta, borca Gradnikove in Gregorčičeve brigade. Povedal je, da se ni udeležil spominske žalne slovesnosti v Cerknem v spomin padlih tečajnikov partijske šole iz protesta, ker med 47 v spomenik vklesanimi imeni ni imena njegovega brata — Stefana Hrasta. Njegov brat je kot tečajnik partijske šole tistega usodnega jutra (ko je sovražnik med vojno obkolil Cerkno) padel sredi Cerknega.

Tedaj sem skušal potolažiti Mirka. Dejal sem mu, da bom o pomoti pisal, nakar bodo odgovorni ljudje v Cerknem že poskrbeli, da bo poleg vklesano v spomenik tudi ime njegovega brata.

Po treh letih sem nedavno spet govoril z Mirkom Hrastom in njegovo ženo Amalijo. Vprašal sem ga, ali so vklesali v spomenik ime Mirkovega brata in če se bo Mirko udeležil letošnje žalne slovesnosti. Mirko pa je razočaran odgovoril, da niso izpolnili obljube; pred tremi leti je prejel

pismeno obljubo ZB NOV v Cerknem, da bodo spomladi 1969 obnovili vklesana imena in ob tej priložnosti se dodali ime Stefana Hrasta. Zato Mirko ni šel tudi letos na slovesnost...

Skoraj nisem mogel verjeti, da niso izpolnili pismene obljube. Zato sem letos februarja obiskal Cerkno in si ogledal spomenik na griču. Tudi staro besedilo na spomeniku ni bilo obnovljeno. Imena in besedilo so težko čitljiva. Trikrat sem skrbno prebral vsa imena — 47 padlih, a Stefana Hrasta ni bilo med njimi.

Hudo me je zabolelo. Vpraševal sem se, kdo je kriv te malomarnosti. Ali kri mladega četnega komisarja in tečajnika partijske šole Stefana Hrasta, prelita sredi Cerknega, ni vredna niti toliko, da bi bilo ime borca uvrščeno med imena njegovih tovarišev? Mea petimi brati Hrastove družine so bili štirje udeleženci NOV in med njimi sta dva padla. Tudi Hrastova mati je bila aktivistka. Žive še priče, ki lahko povedo, kdo je bil Stefan Hrast in kako je umrl. Toda ali je treba to, kar je dejansko izpričano, še komu dokazovati?

IVAN KURINČIČ

RESNICI NA LJUBO

Pišem v imenu predvojnne partijske celice v Ribnici in še živčih članov 1. ribniške čete. Ta, kakor tudi druge čete v Sloveniji, so pač nekaj prispevale, da je potem nastala velika partizanska, narodnoosvobodilna vojska. O tem zelo malo govorijo in pišejo, pa tudi v televizijski oddaji »Teh naših 50 let« teh čet skorajda niso omenili. Ali ni potemtakem čudno, kako so mogle nastati večje enote NOV?

Ce že kdo kaj piše, nikakor ni dovolj, da se opira le na to, kaj je kdo kar tako bleknil; treba se je že temeljito pomeniti ter posvetovati s pristojnimi ljudmi. Tako kot komandir prve ribniške čete ne morem molčati spričo pačenja zgodovine. Vsega tega, kar smo preživeli, česar smo bili priče in česar ne bomo nikoli pozabili, ni mogoče kar tako preplačati s honorarji za za dvomljivo pisarjenje.

Kot predvojni komunist, ki sem se pokoraval odločitvam partije, sem se zavestno, z jasnimi pojmi lotil z drugimi člani partije organizacije vstaje v Ribniški dolini. Naša

partijska organizacija je bila na tekočem o dogodkih. Datum odhoda v gozdove Travnice gore nas ni našel nepripravljenih, saj smo že vse poprej pripravili in določili vodstvo.

Ne smemo torej dovoliti pisarije, ki je sicer morda komu v prid; našemu mlademu rodu moramo pokazati resnično podobo, ne da bi kaj olupševali. Res je minilo že precej let od tedaj in da se doslej nismo še zganili, da bi kdo opisal resnično naše delovanje v Ribniški dolini. To področje je nekako zapostavljeno, čeprav je jasno, da so bili prvi začetki oborožene vstaje prav tu. Pripominjam, da ves čas po vojni ni nobena politična organizacija (pa tudi borčevska ne), v Ribnici načela tega vprašanja, čeprav je tu partija pred vojno (na čelu s herojem Jožetom Šeškom) vendar nekaj naredila za našo sedanjost.

FILIP TEKAVEC-GASPER

ZAKAJ ŠE VEDNO BREZ PRAPORA?

Prosim, da ta članek objavite v vašem listu, prepričan sem, da prizadejim ne bo po volji, pa kaj hočemo, kritika če je umestna je zdrava, resnica pa bo v oči.

Ce bi se to nanašalo na kakšno podeželsko združenje borcev iz več vasi in naselkov, ki so med sabo precej oddaljeni, bi ne pisal tako kritično. Saj so take organizacije tudi številčno šibke in so vanje vključeni povečini starejši člani. To, o čemer pišem, pa se nanaša na Združenje borcev NOV Ljubo Šerger v Ljubljani. Ta organizacija še danes nima svojega prapora, čeprav ima svoje člane v strnjem mestnem naselju in je številčno močna. Zato je še toliko bolj nerazumljivo, da še do danes ni mislila na razvitje lastnega prapora. Kje je temu iskati vzrok? Prepričan sem, da je politična zavest članstva v tej organizaciji na dovolj visoki ravni, saj so v njej povezani aktivisti in borci kakor tudi javni politični delavci. Poleg tega so v tej organizaciji tudi trije člani, ki so politični predstavniki občine Ljubljana-Siška. Zato menim, da je za razvitje prapora že od kod prišla pobuda.

Da do danes še nimajo prapora, je verjetno vzrok v denarnih težavah. Res je, da reforma pritiska na vsa vrata, kljub temu pa bi se z malo dobre volje le dalo zbrati toliko denarja, kolikor stane prapor. Nekaj bi po vsej verjetnosti prispevali člani ZB sami, za ostalo bi zaprosili gospodarske organizacije. Prepričan sem, da bi s pravilno pripravljeno nabiralno akcijo lahko že letos zbrali potrebna sredstva in razvili prapor. Če pa to le ne bi šlo, bi to opravili prihodnje leto, ob dvaintridesetletnici ustanovitve OF in osemindvajsetletnici osvoboditve Ljubljane.

EDVARD PODLOGAR

SAP LJUBLJANA

OZD TURIZEM IN GOSTINSTVO

Bivše internirance in njihove svoje vabimo na 7-dnevno potovanje z avtobusom v

BUCHENWALD

V programu je tudi ogled Vzhodnega in Zahodnega Berlina, Prage, Dresdne, Leipziga, Brna in Dunaja.

Potovanje bo v času od 26. 4. do 2. 5.

Informacije in prijave sprejema
SAP LJUBLJANA, Titova 38,
tel: 313-902, 315-342

BORCI CANKARJEVE BRIGADE

se zberemo 24. marca ob 19. uri v Domu JLA v Ljubljani.
Počastili bomo obletnici JELENOVEGA ŽLEBA in JAVO-RICE.

pravna posvetovalnica

ZAPOSLOITEV INVALIDOV

K. F. Škofja vas

Vprašanje: Imate hčerko, ki je invalidna, pa vas zanima, če je res, kar govorijo ljudje: da namreč zadošča, da invalidi delajo le 44 mesecev, pa dobijo pravico do pokojnine. Zato vas zanima, kako je z zaposlitvijo težkih invalidov in koliko let morajo imeti, da dosežejo pokojnino.

Odgovor: Zakon o pokojninskem zavarovanju določa, da se zavarovalna doba šteje s povečanjem tudi zavarovancem, ki so kot težji invalidi ali slepi skupaj najmanj 5 let bili v delovnem razmerju in dejansko delali poln delovni čas. Tem se vsakih 12 mesecev takega dela šteje za 15 mesecev zavarovanja. Pokojninski zakon tudi določa, katere vrste invalidi se štejejo med tiste, za katere velja ta ugodnost. Prav tako se invalidom ali slepim, katerim se delovno razmerje šteje s povečanjem, starostna meja, potrebna za pravico do pokojnine, zmanjša po eno leto za vsakih 5 let dejanskega delovnega razmerja s polnim delovnim časom, ki je po predpisih o delovnih razmerjih izenačen s polnim delovnim časom.

Po zakonu o invalidskem zavarovanju pa pridobi zavarovane pravice iz invalidskega zavarovanja, če njegova skupna pokojninska doba dosega najmanj tretjino delovnih let. Z delovnimi leti pa je mišljeno število let od dopolnitve dvajsetega leta starosti pa do tedaj, ko je delavec postal invalid.

KAKŠNE MOŽNOSTI IMAM, DA SE UPOKOJIM KOT RUDAR

B. A., Mežica

Vprašanje: Pišete, da ste v našem časopisu brali, da se borci NOV lahko upokojijo, ko dosežejo starost 45 let in imajo 35 let pokojninske dobe. Vi ste bili v NOV od decembra 1943, ste pa tudi delovni invalid III. kategorije in imate kot rudar priznano beneficirano dobo zaradi dela v jami. Zato sprašujete, kakšne možnosti imate za upokojeitev kot rudar in kot borec.

Odgovor: Gotovo niste točno prebrali, da je za upokojeitev borcev NOV potrebnih 35 let pokojninske dobe in starost 45 let. To namreč ne drži. Borci NOV pred 9.9.1943 pridobijo pravico do starostne pokojnine, ko dopolnijo 35 let pokojninske dobe ne glede na starost. Ali pa takrat, ko dopolnijo starost 55 let in imajo najmanj 20 let pokojninske dobe. Seveda pa to ne velja za vas, ker nimate priznanega dvojnega štetja pred 9.9.1943.

Na drugi strani pa pišete, da imate kot rudar beneficirano leta glede na delo v jami. S tem se vam čas dejanskega dela šteje za daljši čas pokojninske dobe. Na drugi strani pa se vam zmanjša tudi starostni pogoji za pridobitev pokojnine. V svojem dopisu niste natančno navedli niti enih niti drugih okoliščin, pa vam zato ne moremo odgovoriti, ali že izpolnjujete pogoje za starostno upokojeitev. Seveda kot rudar, ne pa kot borec NOV. Svetujemo, da stopite na pristojni zavod za socialno zavarovanje, pa vam bodo pojasnili kar najbolj točno, kako in kaj.

Franc Logar

Doma je bil iz Korit pri Ledinah. Pokopali smo ga 23. februarja. — Bil je član ZB NOV. Med vojno je trpel v taborišču; v Dachau so ga odgnali zaradi sodelovanja v narodnoosvobodilnem gibanju. Domov se je vrnil kot invalid, z uničenim zdravjem. Volja do življenja in skrb za družino sta mu podaljšali življenje, medtem ko je zadnjih deset let hiral priklenjen na posteljo. Končno mu tudi zdravljenje v bolnišnici ni moglo več pomagati. — Množica prebivalcev je Francu Logarju na zadnji poti izkazala spoštovanje.

Jože Marinček

Rodil se je leta 1907 na Velikem Osolniku v revni kmečki družini. Ze v zgodnji mladosti si je moral služiti kruh z delom v gozdovih in pri večjih kmetih. Takoj ob okupaciji je bil med prvimi organizatorji OF v domačem kraju. Leta 1942 je bil že med borci. Pozneje so ga kot ujetnika poslali na Rab. Po italijanski kapitulaciji je takoj stopil v rabsko brigado. Kot hraber borec je bil odlikovan. — Po osvoboditvi je Jože vneto sodeloval v družbenopolitičnih organizacijah. Zahrbna bolezen mu je nad deset let izpodkopavala življenje. — Pokopali smo ga 8. februarja na pokopališču v Robu na Dolenjskem. Trajno ga bomo ohranili v spominu kot zgled požrtvovalnega borca in aktivista.

Antonija Škoberne

Dne 2. februarja t.l. smo se za vedno poslovili od dobre aktivistke Antonije Škoberne, roj. 20. 3. 1893 leta v Podlogu pod Bohorjem. Pospremili smo jo k zadnjemu počitku na pokopališče v Šentvidu pri Planini. Ob odprtem grobu se je v imenu Združenja borcev NOV Planina od pokojnice poslovil tajnik omenjene organizacije Ivan Tovornik.

Ze nekako maja leta 1942 se je pri njej naselil Pokrajinski komite za spodnje Stajersko. Dne 17. avgusta 1942 se je zatekel v njeno hišo ranjeni partizan Ivan Doberšek iz Doropolja pri Planini. Zdravila in negovala ga je, da je bil po kakih 14 dneh spet sposoben za aktivno delo.

K pokojni Antoniji so se zatekali razni partizani in vselej dobivali pri njej dobre informacije, skrbela pa je tudi, da je šel vsak partizan nasičen in okrepan iz njene hiše. Znala pa je tudi moralno pomagati slehernemu, kar je bilo za tiste čase zelo pomembno. Nesebično in požrtvovalno je delovala vse do konca vojne in imela pri tem tudi izredno srečo, da je ni zasačil izdajalec. Za svoje delo je prejela dve odlikovanji.

Za njeno aktivno delo in dobroto smo ji vsi borci in invalidi pristržno hvaležni. Njenim sorodnikom pa izrekamo naše globoko sožalje.

Ludvik Merkužič-Risto

Umrl je v svojem 65. letu. Pokopali smo ga na pokopališču v Krtini pri Dobu. — Med borce kamniškega bataljona se je Risto uvrstil leta 1943. Do demobilizacije leta 1945 je bil v 6. brigadi Slavka Šlandra. Kot hraber borec je bil odlikovan z redom za hrabrost in za zasluge za narod. Njegova družina je med vojno mnogo pretrpela. Zeno so odgnali v Nemčijo. Okupator jim je požgal dom. — Naj mu bo lahka domača zemlja!

OBRTNO GRADBENA PODJETJE

BLED

izvaja gradbena dela visokih in nizkih gradenj in individualnih hiš — slikarska in pleskarska dela itd.

Krivica

Zapisek ob trideseti obletnici
mojega aktivističnega udejstvovanja

Rekli boste: »Kaj hoče ženska s tem pisanim deset let potem, ko se je zgodilo? Zastarano je že vse in tudi dokazovati ne bo mogla tako, kot bi bila tiste čase lahko, če bi bila dala v javnost!«

Od tedaj res poteka že deset let! Kako neverjetno naglo teče čas! Zadnjič sem pre-mišljala in nenadoma ugotovila, da slavim letos malce zasebno obletnico: tridesetletni-co svojega dela za našo stvar, ki se mu pravi menda tudi »aktivistično delo.«

Pa ne mislite, da sem s pisanjem odla-šala, ker sem čakala na nekakšno obletni-co!! Ne. Preprosta in neuka, nešolana žen-ska sem in mislim le s preprosto pametjo in včasih tudi s srcem. Pa sem si vedno misljala: »Krivica pač ne more zastarati. To vendar ni nekaj, kar bi čez dve leti ali čez deset let lahko odpisali in rekli: Ni več ve-ljavno!« Ne vem, morda sem se zmotila. To boste najbolje presodili vi.

In še nekaj: vsaka krivica, ki si jo vzel za svojo, skeli in peče in vrta, veste! In morda pišem tele vrstice malo tudi zato, ker mislim, da bodo nekakšna zdravilna trava, obliži na stare in še vedno žive rane.

Pa še nekaj je: te vrstice pišem tudi, da bi bile opomin drugim. Da bi se nikoli več ne primerilo, kar se je primerilo meni. Ne v takšni, ne v drugačni podobi.

KLIC

Od prvih aprilskih dni leta 1941 sem, kot pravijo temu, »naš človek«. Tega si ne štejem v nikakršno zaslugo, kajti prišlo je povelje, ki je zbudilo v meni odmev in me poklicalo, potem pa je postalo logika in smisel mojega življenja. Pri priči sem ve-dela: Treba je tako! In to vem in tako čutim še danes.

Vse moje življenje od tistih aprilskih dni v začetku vojne dalje je potemtakem le dolg, do skrajnosti nezanimiv seznam dolž-nosti, funkcij, dela in zadolžitve vseh vrst. Dela, ki sem ga opravljala z veseljem in prepričanjem.

O tem, da sem ves čas vojne aktivno delala za NOB, da sem zbiralala sanitetni material, živež in obleke, da je bila v moji hiši vrsta aktivističnih sestankov, da sem dajala hrano, obleko in zatočišče kurirjem, borcev in aktivistom, je vedela vsa moja okolica in nešteti soborci, ki so me obi-skovali z nalogami in prihajali k meni po pomoč. Vso družino so zategadelj Nemci med vojno hudo preganjali. Tudi moža so mi kmalu po začetku vojne pregnali v Av-strijo.

DOLŽNOSTI PO VOJNI

Po vojni so me seveda spet obložili z dolгим seznamom obveznosti. Kaj vse sem bila! Članica odbora OF, predsednica teren-ske organizacije AFŽ, predsednica Rdečega križa, predsednica socialnega skrbstva na terenu, članica odbora za prošnje in pritož-be v odboru za pomoč socialno ogroženim, članica mariborskega mestnega ljudskega odbora, članica ljudske inšpekcije, čla-nica odbora za državno posojilo, organizato-rica malone vseh nabiralnih akcij na tere-nu, večkratna predsednica volilnih komisij. Spisek je dolg in povsem nezanimiv.

Ves čas sem seveda tudi članica Zveze borcev in članica Zveze komunistov.

Pred nekaj leti so me za moje delovanje tudi odlikovali. Doma hranim red za za-sluge s srebrno zvezdo.

Vsega tega nisem naštevala zato, da bi se izprsil in hvalila. Ne, celo mučno mi je govoriti o tem. Toda morala sem, da boste razumeli tisto najbolj bistveno, kar sem vam želela povedati, zaradi česar sem vze-la zdaj, po desetih letih, v roke pero.

»PRIČAJ MI NO ZA DVOJNA LETA!«

Bilo je leta 1959, ko je prišel k meni neki znanec in me začel nagovarjati, naj mu grem pričat za dvojna leta. Bila sem zaprepadena. Ne le, da nisem z njim nikoli aktivno sodelovala, vedela sem celo — in to iz poštenih in zanesljivih virov — da je bil ta znanec med vojno vse prej kot naš človek.

Toda to zadnje me ni brigalo, saj ni bilo moja stvar. Jasno je bilo le, da človek ni bil nikoli moj sodelavec, in zato sem mu podpis odločno odklonila.

Ne delam se lepše, kot sem v resnici. Vse polno napak prenašam s seboj po tem svetu. Le v eni stvari sem do konca neo-majna in nepopustljiva: če je nekaj črno in če vem, da je res črno, me ne bo nihče na tem svetu prepričal ali prisilil ali prepro-sil, da bi rekla: »Ni črno, belo je!« Laži ne poznam in ne prenesem. Takšna sem. Morda res nisem narejena za ta naš čas, a kaj morem?

BOTER SE PONUDI

Nekaj časa je potem tisti znanec še sit-naril, končno pa je spoznal, da sem ne-omajna.

Podpis pa je vseno dobil. Dal mu ga je neki njegov sorodnik, recimo mu boter, ki je bil sicer v resnici borec in aktivist, a s prošnjikom za dvojna leta prav tako ni nikoli aktivno sodeloval. Saj sploh ni mo-gel!

Ne vem, kaj je bilo obljubljeno in izpol-njeno v zameno, morda je bila tudi le pri-jateljiska in sorodniška usluga. Toda znanec je podpis dobil in z njim tudi dvojna leta.

Do tu je zgodba vsakdanja in nezanimi-va, vem. Takšnih goljufivih pričevanj in podpisov je bilo tiste čase bridko veliko. Dosti preveč. Moj križec pot z botrom pa se je po tistem šele začel.

UMAZIMO JO!

Boter je podpisal. Malo ga je pekilo, še bolj pa seveda skrbelo. Njegov podpis so-rodniku potem, ko sem taisti podpis jaz sama glasno zavrnila, je lahko pomenil le dvoje: ali da sem lagala jaz ali da je lagal on.

Ljudi je bilo potemtakem seveda treba prepričati, da sem »lagala« jaz.

In boter si je navesil na suknjič dve vrsti odlikovanj in jo mahnil po našem mariborskem predmestju. Snubil je pre-proste ljudi, po večini socialno ogrožene, ki jim jaz nisem mogla pomagati in jim ponujal:

»Če boš šel pričat zoper Milko, če boš izjavil, da ni nikoli delala za našo stvar, če boš pomagal, da ji bodo vzeli dvojna leta, ki ji jih štejejo za ves čas vojne, po-tem, dragi moj, ti lahko s svojimi zvezami končno obljubim stanovanje!«

Verjemite mi, ne lažem! Še prej, ko sva bila z botrom v dobrih odnosih, mi je ne-kajkrat dejal:

»Milka, če ti je kdo na poti, če te žali ali je drugače grd s teboj, ti le meni povej! Zanesi se, jaz bom stvar že uredil!«

Toliko o botru.

(Morda moram h gornjemu pripisati še, da botrove ponudbe kajpada nisem nikoli izkoristila. Dobro sem vedela, tudi že te-daj, kako krivica boli!)

ZERJAVICA

Videla sem vse to botrovo snubljenje, nekajkrat sem mu bila celo priča, pa me vseeno ni skrbelo. Kajpada mi ni bilo vse-eno, bolelo me je, kot pač boli vsaka »svi-njarija«, ki so ti jo skuhalji tvoji bližnji. Toda bilo je toliko stvari, ki so govorile

in pričale zame, bila je vsa moja tedaj že dvajsetletna zgodovina, ki sem jo preživela v trudu in žrtvah za to našo stvarnost, in vse je bilo tako očitno in kristalno čisto in jasno, da se mi je zdel kakršen koli upor zoper botrovo nesmiselno početje prav tako nesmisel. Če bi se hotela tedaj pred njim braniti, bi se morala spustiti k njemu, na njegovo raven, in sprejeti igro z njegovimi kartami.

To pa me je žalilo.

Toliko večje je bilo moje presenečenje in ogorčenje, ko sem lepega dne leta 1960 zvedela, da je občinski odbor zveze borcev z mojega terena vložil pri tedanjem okraj-nem zavodu za socialno zavarovanje Mari-bor predlog, naj bi uvedli preiskavo glede mojih dvojnih let. Po mnenju tistih, ki so predlog poslali (nastopali so v imenu ko-misije za prošnje in pritožbe in skrb bor-cev pri občinskem odboru ZB NOV Mari-bor-Tabor) mi namreč ne gre štetje dvojn-ih let za obdobje med letom 1941 in 1945!

Pripisali so, da občinski ljudski odbor ZB NOV utemeljuje svoj predlog na pod-lagi predloženih ovadb, ki jih je podpisalo 11 ljudi, ki jih je boter pridobil zase. Enajst ljudi, ki so lagali za megleno oblju-bo o stanovanju, za naklonjenost botra z dve-ma vrstama odličij! (Ne njegovih odličij, sposodil si jih je bil pri znancih...)

To je bila stvarnost, kruta, do konca umazana. Moje prepričanje o apriornosti resnice se je nenadoma sesulo v prah. Po-kazalo se je, da je treba tudi svete in vsem jasne resnice včasih krvavo dokazovati!

Šla sem na delo. Ni bilo težko, saj so me vsi poznali. Zbrala sem nešteto izjav uglednih in tehtnih prič, ki so bile več kot zgovorne in podprte z nešteti, tudi materialnimi dokazi.

Dokazovati sem morala nekaj, česar ne bi smela nikoli dokazovati. A žal ni šlo drugače.

SODBA V IMENU LJUDSTVA!

Sklep okrajnega zavoda za socialno za-varovanje v moji zadevi je bil jase in ne-dvoumen:

»Obtožba se zavrne! Predlog občinskega odbora Zveze borcev ni utemeljen! Na pod-lagi vsega dokazilnega materiala zavod sodi, da ni nikakršne osnove in podlage za revi-zijo pokojnine MILKI PINTAR. Iz vseh iz-jav ovaditeljev v celoti izhaja, da so poda-ne na podlagi nepoznavanja dela in zaslug Pintarjeve med NOB, ali pa da so skovane na podlagi netočnih informacij tretjih oseb...«

Bila sem torej rehabilitirana, moja bor-čevska pokojnina ni bila več v nevarnosti. Toda, saj ni šlo za to! Ranili so me, ranili so mojo vero v človeka, v soljudi. In to je tisto, kar me še danes najbolj boli: spozna-nje o ljudeh. Lahko bi mi ga bili prihra-nili...

ZAKAJ NI POTEM NIHČE UKREPAL?

Seveda sem pričakovala, da se bo po tistem kdo zganil, da bodo poklicali laž-nivce na odgovornost in jim sodili! Saj je bilo vendar že iz odločitve okrajnega za-voda več kot jasno, da gre za zavestno laž, opravljanje, za navajanje izmišljenih in ne-resničnih podatkov z enim samim name-nom: nekому neupravičeno in nepošteno škodovati. Za takšna dejanja predpisuje naš kazenski zakonik tudi precej visoke kazni.

Toda čeprav so bili v seznamu vsi ova-duhi z imeni, priimki in naslovi, čeprav so njihove laži vpile do neba, se v vsem šir-nem Mariboru ni našel nihče, ki bi jim tedaj stopil na prste!

Sprašujem se: Kdo je dolžan, da v takšnem primeru pogleda resnici do dna? Nekdo bi to vendar moral biti! Toda ne-uka, preprosta proletarka, kakršna sem bila vse življenje, tega sama ni znala. To bi bilo treba opraviti namesto nas, treba bi nam bilo pomagati, nas voditi!

ZIVLJENJE TEČE DALJE

In tako teče življenje dalje. Boter je še krepko pri močeh in še danes porabi vsako priložnost, da bi me pri ljudeh oblatil ali mi kako drugače vzel ceno. Ne more po-zabiti, da je pogorel, da njegovim lažem in spletkam niso verjeli, da so me rehabiliti-rali. Moja rehabilitacija ga je spet nare-dila za lažnika. In grize, po malem sicer, a vztrajno in nenehno.

Mene ne bo zgrizel, to vem. Toda spra-šujem se, kaj store ob takšnem ljudje, ki so se jim zgodile in se jim še godijo po-dobne krvice kot meni? Kaj je s tistimi, ki niso tako žilavi kot jaz, tako trmasti, tako neranljivi, vsaj v delnem pomenu besede? Se neoporni, nežni in občutljivi sploh bore do konca? Koliko jih obupa, pa se nikoli natanko ne zve, zakaj so si izbrali tako tragičen konec?

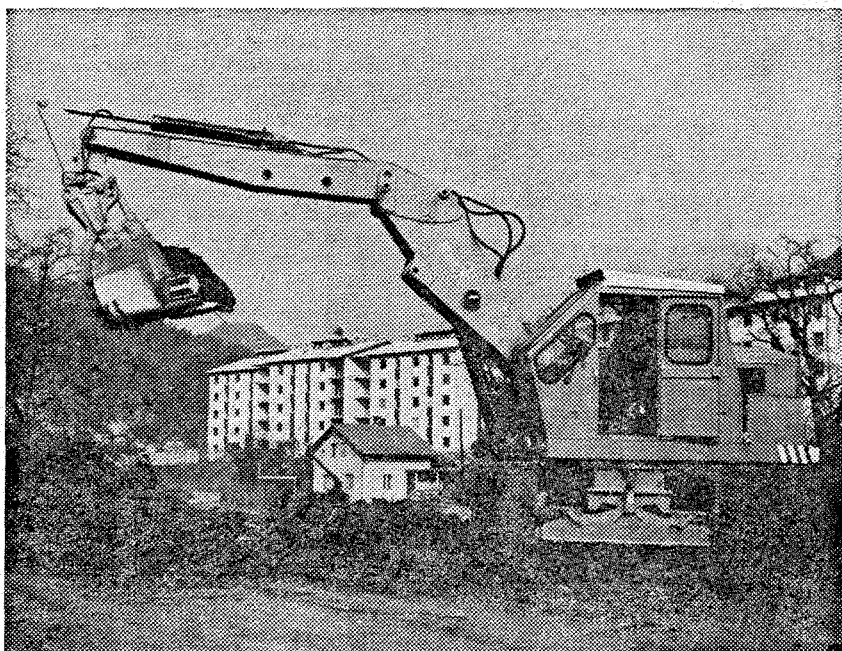
To so bridke in nepotrebne zgodbe! Zato naj bo moja zgodba vsaj za opomin. Zgod-ba o krivici, ki zame ne bo nikoli zasta-rala.

(Napisano jeseni 1971.)

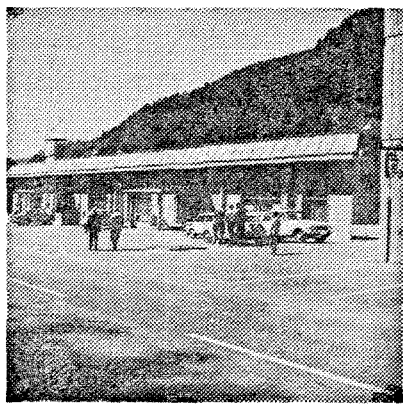
MILKA PINTAR

USPEŠNO DELO SPLOŠNEGA GRADBENEGA PODJETJA TRŽIČ

Ko je pred šestimi leti tri-desetčlanski kolektiv gradbene eno-te Novogradenj, ki je šla v likvi-dacijo, sklenil ustanoviti Splošno gradbeno podjetje v Tržiču, so imeli letno 190 starih milijonov prometa, medtem ko ga imajo danes že nad dve milijardi. Število zaposlenih je naraslo na 180, kar ni v sorazmerju s povečanim prometom, kar pa ute-meljujejo z moderno mehanizacijo, ki je njihov glavni cilj. Podjetje de-luje solidno in poceni. Zgradili so nad 300 stanovanj, celoten smučar-ski center na Zelenici, postaje žič-nice in žičnico samo, garni hotel, adaptirali restavracijo. Gradili so tudi industrijske objekte ZLIT, Kar-tonažno tovarno, pri Tovarni kos, kovinsko industrijske objekte Tri-glav. Med ostalimi gradnjami naj omenimo tržiško BLAGOVNICO MERCATOR, dve samopostrežni tr-govini, manjše mostove. Posebno pohvalo zaslužijo, ker so zgradili najcenejšo šolo v Sloveniji. Lepa stavba je tudi njihovo upravno po-

Sodobna mehanizacija SGP Tržič, s pogledom na blok za borce NOV.

Blagovnica v centru Tržiča, ki jo je zgradilo SGP Tržič

slopje. Nekaj posebnega je tudi tr-žiški spomenik NOB, ki ga je zgra-dilo SGP iz Tržiča. Ta spomenik ima poleg borčevskega obeležja še razstavní paviljon, v katerem so stalne umetniške razstave. Gradili so tudi samski dom za svoje delav-ce, ki so večinoma iz bratskih re-publik. Med stanovanjskimi bloki so tudi stanovanja za upokoјence in borce NOB. Stanovanjske površine so pri njih izredno poceni, saj po-stavljajo nasproti 500.000 Sdin za kvadratni meter ceno kar na 220.000 Sdin.

SGP iz Tržiča ima v svojem sklo-

pu tudi Projektivni biro, ki ima svoj sedež v Kranju. Najuspelejši njihovi projekti so že omenjena blagovnica in šola v Tržiču, nova pošta, letališki objekti na Brnikih, stanovanjsko poslovni center v Bi-stricti, več projektov za osnovne šole itd.

SGP v Tržiču namerava v letoš-njem letu dokončati 50 začetih sta-novanj in začeti gradnjo novih 50 stanovanj. Poleg blokovne gradnje prevzemajo tudi zidave individual-nih stavb. Marljivemu kolektivu že-limo pri njegovih naporih kar naj-več uspeha.

NOVO PRI PARTIZANSKI KNJIGI

Misli ob drugi izdaji Ulake

Prva izdaja Sumradove pesnarske zbirke iz leta 1967 je bila razprodana v nekaj mesecih, kar dokazuje veliko zanimanje za pesnikova neposredna doživetja med narodnoosvobodilno vojno. Druga izdaja, ki je izšla pred kratkim, pa je razširjena z desetino doslej neobjavljenih pesmi. Ilustracije Ljuzeta Perka, pesničkovega rojaka, ljubitelja notranjske zemlje in njenih ljudi, daje tej zbirki še novo mikavnost.

Ob Sumradovi Ulaki se mi misli same od sebe vračajo v čase, ko je ta pesniška zbirka nastajala in doživljala svoj ognjeni krst.

Vinko Sumrada-Radoš

V duhu vidim pred seboj temčno sobo v stari kmečki hiši nekje na Notranjskem. Petrolejska obseva množico obrazov, ki zbrano poslušajo besede govornika. Vrstijo se pesmi, deklamacije, šalji prizori in vse, kar spada k partizanskemu mitingu. Potem napovedovalec napove recitacijo pesmi Otok Rab in pove, da jo je napisal Radoš. Obrazi se še bolj zresijo, v sobi zavlađa napeta tišina. Vrstijo se stih, kot bi spletal trnov venec, ob katerem se zga-ne srce celo možem trdih potez in nagubanih lic. Ženske si brišejo solze, neka mati naglas zahti...

To je bilo na osvobojenem ozemlju po kapitulaciji Italije. Podobni prizori so se ponovili še mnogokrat, in to ne le ob pesmi o trpinah v rabskem taborišču, ampak tudi ob drugih pesmih izpod Radoševega peresa. Vse so vzbujale globoka čustva, vlivale ljudem uteho in upanje, vžigale borcev pogum.

V naših partizanskih vaseh takrat še marsikdo ni vedel, kdo je Radoš. V Loški dolini pa so že vse križem govorili, da je to Vilko Sumrada, ki ga dobro poznajo, saj je doma iz Podgore. Bili so ponosni na to, da na mitingih poslušajo pesmi tovariša, rojenega in doraslega v notranjski vasi, partizana, ki skuša v vezani besedi opisati njihove najtežje ure, izraziti njihovo bolečino, davne sanje in hrepenenje.

V osrčju Notranjske, v Loški in Cerkniški dolini, na Blokah in v Menišiji je bila namreč pred drugo svetovno vojno kulturna žetev zelo revna. To je bila posledica gospodarske zaostalosti te pokrajine, kjer so imeli ljudje prav malo možnosti za izobraževanje. Mnogi talenti so ostali za vedno pokopani in so se izgubili v težkem vsakodnevnem delu in revščini. Sele med narodnoosvobodilnim bojem so se pričele sproščati ustvarjalne sile tega ljudstva. Takrat so številni Notranjci dokazali, da niso samo pogumni borci in vojaški voditelji, temveč tudi ljudje z bogatim čutom in pravilnim odnosom do kulturnih izročil in umetniškega ustvarjanja. Med njimi so nekateri tudi sami prišli za pero in izražali svoja čustva v urah velike zgodovinske prelomnice slovenskega naroda. Enim je tekla beseda okorno, drugim bolj gladko, vsem pa je vrela iz globine srca in duše ter se hitro udomačila v bojnih enotah in po partizanskem zaledju.

Med borci, ki so takrat prišli za pero, zavzema prav gotovo eno najčastnejših mest prav nekdanji partizan Radoš, ki je ponesel svojo vezano besedo tudi v druge kraje Slovenije, na Dolenjsko in zlasti na Primorskem, kjer je opravljal razne vojaške in politične dolžnosti. Že pomladi leta 1942 je prepesnil Gregorčičevega Veselega pastirja v Veselega partizana; to besedilo je ostalo vse do danes živo med sicer številnimi partizanskimi pesmimi.

Zbirka pesmi je dobila ime po hribu Ulaka nad Starim trgom pri Ložu, kjer so italijanski okupatorji pobijali talce in ujete partizane. Ulaka je postala simbol vstaje ter revolucionarnega prepoveda tega dela Slovenije. V zbirki se zrcali vsa pesnikova bojna pot. Ta se je pričela na Notranjskem, nadaljevala na Dolenjskem, Gorenjskem in Primorskem ter se končala v Trstu, kjer je imel Sumrada pomembno vlogo v pripravah tržaškega proletariata na aprilsko vstajo leta 1945. To je bila ena od poti nešteti notranjskih fantov, ki so se bojevali in krvaveli širom po slovenski domovini.

O tej poti govorijo poleg vsebine tudi navedbe časa in kraja posameznih pesmi. Radošu so stihne narekovali zgodovinski dogodki in usode preprostih, trpečih ljudi (okupacija, vstaja na Notranjskem, pokol talcev na Ulaki in Vražjem vrtcu, bratomor bele garde, stalne borbe in pohodi, napadi na sovražne postojanke, tragedija partijske šole v Cerknem, življenje ilegalcev v

Trstu...) zato ima zbirka tudi dokumentarno in zgodovinsko vrednost. Med večinoma prigradnimi pesmimi imajo nekatere prvine ljudske balade, v posameznih naletimo tudi na lirčno-romantične odtenke partizanskega življenja (Smarnice, Balada o nageljnih) in stopnjuje se optimistično razpoloženje sprčo bližine zmage (Ilegalec, Tetka). Z veliko elementarno močjo odseva iz njih obtožba sovražnih zločinov in težnja po nacionalni in socialni osvoboditvi. To je krik notranjskega proletarja, ki je zrasel iz revščine v rodni Podgori, se širil pod težkimi vrečami v Trbovljah ter tam ob gladovnih stavkah rudarjev, policijskem pretepanju lačnih rudarskih žena in lastnih izkušnjah izkoriščanja našel svoj svetovni nazor. Vse to je vtisnilo pesniku zavest, da je mogoče le z neizprosno borbo doseči pravičnejši družbeni red, svobodo in lepše življenje, ko »delo bo čast in delo oblast«.

Končno je zbirka tudi dokument preteklosti za današnji in jutrišnji dan, dokument, ki priča o tem, kako tudi v najtežjih dneh nismo izgubili vere vase in v moč ljudstva ter kako si je moč le z borbo in žrtvami priborili svobodo.

Sumradova zbirka Ulaka je pretesljiv in prepričljiv odmev tistega velikega zgodovinskega obdobja, ko se je odločala in odločila naša usoda.

FRANCE ŠUSTERŠIČ

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Zakaj nam srca ne pojo

*Zakaj nam srca ne pojo?
Smo res zaprti
za težke duri,
za črne križe,
ki nam senčijo pogled?*

*Zakaj nam srca ne pojo?
Tam senca smrti
črna pada
vedno bliže
in prebada
nas kot oster bajonet!*

Janez Dodič

Opomba: Pesem je bila napisana maja 1941 v begunjskih zaporih.

Borec 2 – 1972

Ob letošnji drugi številki revije Borec bi lahko zapisali, da kaže razveseljiv napredek. Očitno je, da uredništvo skuša doseči zanimivost in hkrati uresničiti poslanstvo te naše revije, ki izhaja letos že štiriindvajseto leto.

Ta številka se začne z zapisom Ferda Kozaka o Prešernu, saj je februarja slovenski kulturni praznik. Sledi prvi del daljšega članka Francija Strleta o preboju štirih bataljonov 14. divizije na Pohorje, ki pove bralcu marsikaj novega. Dr. Tone Ferenc pa odgovarja Franciju Strletu na njegov članek v štirih številkah Naše obrambe o delovanju Tomšičeve brigade. S takimi pravami (če bodo potekale brez hude krvi in medsebojne užaljenosti) bomo lahko dobili samo popolnejšo sliko o dogodkih. Anton Avsec nadaljuje s svojimi prispevki o zgodovini NOB na Notranjskem. V tej številki opisuje ustanovitve Rakovske čete in Zidanškovega bataljona. Iz knjige Ivana Jana o dražgoški bitki je v tej številki natisnjen odlomek, ki govori o dogodkih neposredno po umiku iz Dražgoš na Jelovci. Emil Cesar obravnava slovensko partizansko književnost do septembra 1943. Milan Obradović piše o posebnih sovražnikovih oddelkih za boj proti NOV, o tako imenovanih »trupih«. Mitja Hribovšek se spominja dogodka v decembru 1941, ko je bil kot slovenski izgnanec, partizan v Srbiji. Med ocenami novih knjig naj omenimo prispevek o knjigah »Od kmečkih uporov do slovenske državnosti« »Kajuhovo zbrano delo«, »Sovražnik je med nami«, »Ku klus klan znova na pohodu« in »Partizanski samospevi« Pesnike zastopata Branko Žužek (Obisk, Samogovor) in Miran Jarc (Elegija). MILE PAVLIN

RAZLOGI...

Na nedavno končanem festivalu kratkometražnih filmov v Beogradu ni sodeloval znani ustvarjalec dokumentarnih filmov Krsto Škanata, ki je za svoja dela redno dobival najvišja priznanja. Kaže, da Škanati v zadnjem času nikakor ne uspe izbrati pravo temo. Film o ustaših z naslovom »Teroristi« se iz več razlogov ne prikazuje, njegov najnovejši film o stalinizmu pa trenutno mirno počiva, prav tako iz več razlogov.

ULAKA, ZALOŽNIŠKI POSLUH IN ŠE KAJ

Na tiskovni konferenci ob izidu ponatisa pesniške zbirke »Ulaka« izpod peresa Vinka Sumrade — izdala jo je »Partizanska knjiga« — je bilo med drugim slišati, da je prva izdaja imenovane zbirke v tisoč petsto izvodih pošla v treh mesecih. Četudi gre za vezano besedo, bi to ne bilo nič čudnega, če bi zbranim častnikom avtor knjige ne potožil, da za prvo izdajo svojih partizanskih pesmi ni mogel najti založnika na vsem Slovenskem.

Prvo izdajo »Ulake« je založil Muzej revolucije v Ložu!

FILM O KMEČKIH UPORIH

Čas novega filma Vatroslava Mi-mice je leto 1573, spregovoril pa bo o kmečkih uporih in njihovem voditelju Matiju Gubcu. »Na to temo sem čustveno vezan, saj sem se med narodnoosvobodilnim bojem vojskoval v zagorskih partizanskih enotah!« je pred kratkim povedal avtor tega velikega filmskega načrta, na katerega se pripravljajo že deset let. Film o kmečkih uporih — producent je »Jadranski film« — nameravajo končati do prihodnjega leta, za veliko proslavo štiristoletnice kmečkih uporov.

Vojak (ena izmed prvih skic za film o kmečkem punktu leta 1573 in o njegovem vodji Matiju Gubcu, delo Aleksandra Marksa)

TITOVİ SPOMINI V ZSSR

Del filmske ekipe RTV Zagreb z režiserjem Veljkom Bulajićem je pred kratkim odpotoval v Sovjetsko zvezo, da bi nadaljevali snemanje druge epizode »Titovih spominov« z naslovom »Kovinar v oktobru«. Tonska kopija prve od devetih epizod te najnovejše televizijske serije v produkciji RTV in »Jadranski film« iz Zagreba pod naslovom »Moje otroštvo« je bila končana pred nekaj dnevi. Sporočili so, da bo ekipa v Leningradu, Omsku, Kazanu, Kunguru, Oknu in Narvi posnela nekatere scene, ki bodo predstavile čas prve svetovne vojne in oktobrske revolucije, o katerem govori Tito v svojih spominih. Ekipa je že do sedaj dobila od sovjetske kinoteke okoli pet tisoč metrov edinstvenega dokumentarnega gradiva, ki bo rabila za snemanje dela »Titovih spominov«. Po vrnitvi iz ZSSR bo ekipa nadaljevala snemanje druge epizode v Sisku, Kumu-rovcu, Zagrebu, Ljubljani in Trstu.

ZBORNIK SPOMINSKIH OPREDELJIL

V Novem mestu nameravajo še v letošnjem letu izdati obširne zbornik spominskih beležij in padlih borcev narodnoosvobodilnega boja v novomeški občini; z delom so pričeli že maja lani, urednica se šeststo strani obsegaioče publikacije na je prof. Erna Musar.

Udeležencem diverzije v Postojnski jami

Podjetje Zastava-film pripravlja dokumentarni barvni film po scenariju in v režiji Milana Ljubica z naslovom »V objemu podzemlja«. Pod tem naslovom je leta 1960 založba Borec izdala v knjižni zbirki Dokazi knjižico Franceta Šusteršiča, v kateri je opisan podvig požiga bencina v Postojnski ap-rili 1944.

Namen filma je, da s preživeli udeleženci akcije obnovi celotno pot od vhoda v Crno jano do mesta, kjer je bil uskladiščen bencin. Filmski snemalci so v sliki in besedi posneli spomine nekdanjih diverzantov, njihov prehojeno pot in se ob tej priložnosti spomnili tudi tovariša Toma, ki je oktobra 1944 padel pri Praprotnem. Tomo je bil Poljak s pravim imenom Tadeusz Sadowski. Doslej je znano, da so se akcije poleg Toma udeležili: Srečko Tušar, Milan Lipičar, Rudi Bašelj, Danijel Saksida, Jože Durčič, Dušan Strukelj in Franc Sajevec.

Ker želimo zbrati vse preživle udeležence akcije v Postojnski jami jih naprošamo — kot tudi druge bralce — da na naslov uredništva »TV 15« (Ljubljana, Beethovnova 10) sporočijo svoje točne naslove!

Zaaj so znani naslovi Srečka Tušarja, oficirja JLA iz Ljubljane in Rudija Bašlja, železničarja iz Koritnice. Prav tako je znano, da je Franc Sajevec padel med vojno nekje na Primorskem. O tovarišu Milanu Lipičarju vemo, da je bil aktivni oficir v jugoslovanskem vojnem letalstvu, njegov naslov pa žal ni znan. Ne vemo tudi naslovov Daniela Saksida, Jožeta Durčiča in Dušana Struklja. V akciji sta po spominih udeležencev sodelovala tudi tovariša Marolt in Pamič, katerih naslova nam prav tako nista znana, v spominih pa sta predstavljena samo s priimki.

Če je v postojnski akciji sodeloval še kdo, ki med naštetimi udeleženci ni omenjen, prosimo, da nam sporočite njegov točen naslov, ime in priimek!

Akcija v Postojnski jami, v kateri je bilo zažganih 760 sodov bencina je sicer dokaj znana, vendar je o njej malo zgodovinsko točnih podatkov. Večina informacij izhaja iz osebnih spominov treh udeležencev. Prav tako je malo znanega o usodah udeležencev akcije. Zato bo vsak podatek, opis ali spomin — napisan in poslan na uredništvo »TV 15« — dobrodošel.

ŠTABNE VAJE NA POLJSKEM

V prvih dneh marca so se končale vaje operativnih štabov kopenskih sil, protiletalske obrambe, letalskih sil in štaba mornarice dežel, ki so članice varšavskega sporazuma. Vaje so pokazale, da se je povečala operativna sposobnost generalov, admiralov in oficirjev, ki sestavljajo te štabe, hkrati pa so pripomogle k boljšemu sodelovanju višjih štabov v deželah, ki so članice omenjenega sporazuma.

MODERNIZACIJA VZHODNO-EVROPSKIH ARMAD

Po podatkih iz krogov, ki so bližje ameriške obveščevalne službe, se Sovjetska zveza morda pripravlja, da bi povečala mobilnost sil in vojaškega materiala svojih evropskih zaveznikov.

V zvezi s tem nameravajo na Poljskem, Čehoslovaškem, Madžarskem in v Nemški demokratični republiki ustanoviti nove letalske desantne enote, ki bi bile pod neposrednim vodstvom vrhovnega poveljstva varšavskega pakta. Izboljšati pa nameravajo tudi stanje prometnih zvez in železniških prog za namenom, da bi imele sile var-

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Ljubljana in obrambne priprave

Pri nas je razmeroma še kar precej ljudi, ki ne vedo, kakšno vlogo imajo v pripravi na splošno ljudski odpor v možni bodoči vojni voljena telesa, to je skupščine z raznimi sveti, odbori in komisijami. Del tega neznanja oziroma nepoznavanja je pripisati tudi povsem upravičenemu varovanju tajnosti. Menda ni treba posebej govoriti in pisati, da možni bodoči sovražnik ne sme vedeti, kako in s čem se bomo branili, če pride do vojne.

Res pa je tudi, da se načela o tem, kaj je tajnost in kaj ni, spreminjajo. Predvsem gre razvoj v smeri vse večje odprtosti in tudi javnosti dela. Toda pogosto tem spremembam ne sledimo dovolj naglo. Po drugi strani pa še vedno ne moremo biti povsem zadovoljni s točnostjo opredelitev, kaj je tajnost in kaj ni. Velikokrat smo glede tega navezani na preprosto presojo odgovornih ljudi.

V Ljubljani so načelno uredili pristojnosti mestne in občinskih skupščin glede obrambnih priprav s statutom, ki so ga sprejeli na 12. seji mestnega zbora in zbora delovnih skupnosti 13. aprila 1970. Mestna skupščina ima razen drugih svetov tudi svet za narodno obrambo, ki mu predseduje predsednik mestne skupščine. Kot je v navadi, je svet sestavljen iz odbornikov in drugih občanov. Ta svet se ukvarja z načelnim urejanjem priprav za obrambo v okvirih pristojnosti mestne skupščine, kateri tudi odgovarja za svoje delo. Sklepe, ki so odločilni, sprejema skupščina na predlog sveta.

Upravni organ skupščine pa je uprava za narodno obrambo, ki ima svoje prostore v Kresiji, vodi pa jo načelnik Rudi Lampret.

Organiziranje in izvajanje priprav za obrambo opravlja mesto v sodelovanju z občinami in krajevnimi skupnostmi. Neposredno organiziranje in izvajanje posameznih ukrepov in drugih opravil s področja narodne obrambe mesto lahko zaupa občinam. Drugače pa mesto v okviru svojih dolžnosti in pravic opravlja naslednje posle:

- izdeluje razvojni in vojni načrt mesta;
- organizira, oborožuje in opremlja svoje enote in službe teritorialne obrambe;
- urejuje in vzdržuje javna zaklonišča;
- usmerja in pripravlja mestno gospodarstvo za delo v vojnih razmerah;
- organizira civilno zaščito na svojem ozemlju;
- organizira in izvaja pouk prebivalstva za obrambo in zaščito ter pouk enot in služb teritorialne obrambe in enot civilne zaščite;

Avtomobilski rally pod pokroviteljstvom »Narodne armije«

Ob letošnjih prvomajskih praznikih bo sta vojaški počitniški dom Baško polje in Touring avto-moto zveze Jugoslavije priredila turistični avto-rally za pripadnike JLA, vojaške uslužbenice in rezervne starešine. Cilj tega zanimivega predvsem turističnega tekmovanja je v Baškem polju, na markski obali, pri znanem vojaškem počitniškem domu. Pokrovitelja tekmovanja sta »Narodna armija« in revija AMZJ »Moto revija«.

Vsi, ki bi želeli tekmovati in ki imajo pravico do udeležbe, se lahko prijavijo prireditelji Touringu AMZJ do 20. aprila. Po prijavitelji in rezervaciji v Baškem polju bodo udeleženci prejeli tekmovalni karton, startno številko, nalepko rallyja in podatke o tekmovalnih pogojih. Start je lahko v katerikoli kraju v Jugoslaviji. Udeleženec mora le na startu dobiti potrdilo na tekmovalnem kartonu (v domu JLA, pri AMZ ali pri odboru za narodno obrambo). Mora pa se še prijaviti kontroli v Šibeniku (za udeležence od zahodne strani), Mostarju ali pri Dubrovniku (udeleženci od druge strani). Udeleženci morajo prispeti na cilj najpozneje do 18. ure 29. aprila. V Baškem polju bo 30. aprila izpit v spretnostni in hitrostni vožnji.

Vendar pa od udeležencev ne bodo zahtevali kdo ve česa, saj bo rally prirejen bolj za zabavo. Za prihodnji dan je zamišljen skupni izlet udeležencev v okolico, zvečer pa bo večerja z zabavno prireditvijo, na kateri bodo podelili nagrade in pokale najboljšim tekmovalcem.

Vsi vozniki bodo razvrščeni v tri skupine po moči avtomobilskih motorjev. Zmagovalec vsake skupine bo prejel nagrado in pokal.

Namen tekmovanja je predvsem, da bi tekmovalci spoznali naravne lepote naših krajev in da bi se na tovariškem srečanju zbrali aktivni in rezervni starešine (s svoj-

— opravlja zadeve vojaške obveznosti in vojaške mobilizacije in druge zadeve v zvezi z dolžnostmi in pravicami občanov pri narodni obrambi;

— usklajuje, usmerja in aktivira delo vseh družbenih dejavnikov na področju narodne obrambe;

— izvršuje ukrepe pripravljenosti za primer neposredne vojne nevarnosti;

— opravlja druge naloge s področja narodne obrambe, določene z ustavo, zakonom in drugimi predpisi.

Ti členi statuta so dejansko tudi navodila upravi za narodno obrambo, kaj naj dela. Drugače pa občani največkrat pridejo v stik z upravo za narodno obrambo, ko urejajo zadeve okoli svoje vojaške službe. Uprava namreč opravlja vse posle okoli pozivanja, razporeditve in službe mladeničev v enote operativne vojske, prav tako pa tudi glede evidence vojaških obveznikov, ki so že odslužili vojaški rok. Vse to pa seveda v sodelovanju s pristojnimi voja-

škimi uradi. Za urejanje zadev v zvezi z vojaško službo ima uprava poseben oddelček.

Tak način urejanja zadev se je izkazal kot zelo uspešen, veliko bolj kot prejšnji, ko so bili vojaški odseki čisto vojaški uradi. Ti so pomenili pogosto za vojsko precejšnje breme, zlasti zaradi pomanjkanja ustreznih ljudi. Pri takem delu je nujna tudi precejšnja stalnost odgovornih ljudi, to pa je v vojaški službi težko doseči in je tudi niso dovolj upoštevali.

Statut mesta pa tudi na splošno govori o pomembnosti Ljubljane kot glavnega mesta Slovenije, zgodovinskega središča političnega in kulturnega življenja Slovencev, kulturnega središča zaradi velikega števila prosvetnih, znanstvenih in kulturnih ustanov ter kulturnih delavcev, prometnega središča Slovenije kot tudi velikega mesta z mnogimi tovarnami. Vse to pa daje Ljubljani tudi poseben položaj v obrambnih pripravah.

M. P.

Atomsko razmerje ZDA – ZSSR

Ameriški obrambni minister Melvin Laird je v svojem letnem poročilu poudaril, da sovjetska jedrska moč narašča hitreje, kot so to predvidevali. Po drugi strani pa ameriški pospešeni razvoj podmorskih izstrelkov kaže na hotenje ZDA, da zadržijo v rokah močno masševalno orožje.

»Diplomatsko in politično je nesprejemljivo, če bi ZDA dopustile Sovjetski zvezi številčno premoč glede strateških izstrelkov, ki so v kopenskih oporiščih ali na morju,« je Laird dejal. Po njegovih podatkih naj bi Rusi imeli do srede tega leta kakih 1550 medcelinskih balističnih raket, medtem ko jih imajo Američani le 1054. To velja le za izstrelke na kopnem. Kar zadeva morje, imajo Sovjeti 580, Američani pa 656 podmorniških izstrelkov.

Američani so močnejši tudi v zraku. Doslej so imeli 565 težkih bombnikov, vendar se bo v tem letu njihovo število znižalo na vsega 531 bombnikov. Sovjetska zveza ima le 140 težkih bombnikov.

ZDA imajo pod orožjem skupno 2.400.000 mož, kar je v zadnjih dvajsetih letih najnižja številka. V tem obdobju so imeli nekaj časa celo 3.500.000 vojakov.

Kar zadeva jedrske bojne glave, Laird trdi, da jih imajo Američani 4700, Rusi pa 2100. Do konca tega leta bodo dobile ame-

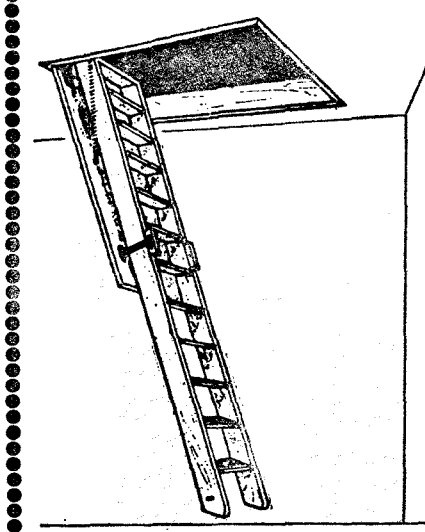
riške oborožene sile še 1000 novih glav, Rusi pa le kakih 400. Pač pa imajo Rusi nekaj novih tipov medcelinskih balističnih raket, med temi so tudi ogromne rakete SS-9, katerih bojne glave imajo moč 25 megaton. Laird je priznal, da tako močnih raket Američani še nimajo.

NAŠA OBRAMBA ŠT. 3 — 1972

Številka se tako kot prejšnje začne s aktualnim komentarjem, ki ga je napisal Franc Setinec. Naslov: Za zdravo gospodarstvo in za krepitev samoupravljanja. Poleg tega pa piše tudi o skupini izobražencev s čudnimi, za nas nesprejemljivimi nazori o samobitnosti Slovencev.

O vlogi planinske zveze v splošnem ljudskem odporu piše Jože Rajer. Miroslav Ulčar je napisal reportažo o partizankah med zadnjimi manevri v Beli krajini (v počastitev 8. marca). Brane Jakovljevič piše o odnosih mladine v Kranju do vojaške posadke, oziroma o sodelovanju dveh mladosti Kranja. Polkovnik Janez Lušina nadaljuje s svojim prispevkom iz prejšnje številke o življenju in bojevanju v gorah. Nadalje je v številki tudi zanimiv pogovor z Ludvikom Golobom, komisarjem conskega štaba za splošni ljudski odpor za Dolenjsko. Andrej Zupančič piše o znanjstvi balistik in o tem, kakšna bo nova puška v enotah pakta NATO. Dr. ing. Zlatko Rendulič, generalmajor letalstva, piše o hitrosti sodobnih lovcev in o njihovi učinkovitosti v bojih v zraku. Ing. Vlado Ribarič je iz avstrijske revije »Hobby« priredil članek o lovcu Saab 105 O, ki je glavno letalo avstrijskega letalstva. Sledi rubrika »Zanimivosti iz vojaške tehnike in znanosti« z mnogimi fotografijami. Polkovnik Ahmed Hamzić je napisal prispevek o maskiranju kot eni izmed temeljnih veščin za uspešno partizansko bojevanje. Mile Pavlin piše o narodnem heroju Francu Ravbarju—Vitezju. Iz knjige Karla Leskovca »Vesela pomlad« so ponatisnili odlomek, ki govori o tem, kako je avtor leta 1945 v Beogradu prišel prvič na vojaško letališče in videl vzleteti sovjetski jurišni polk Stane Skrabar mlajši piše o pohodu na Stol februarja 1972. Fotokronika prikazuje angleški desant na Saint Nazaire marca 1942. Radovan Timotijević končuje s svojim prikazom nemške vojske mreže »Cezar«. Rudolf Likar piše o prvih odklovanjih na jugoslovanskem ozemlju. Sledi prispevek o bitki za Midway spomladi 1942. Robert Chaussois piše o tem, kako je skupina ameriških letalcev, ki so jih sestrelili, našla pot v svobodo. Branko Perović je napisal nekaj o rušilcih. Dr. Milan Dolenc pripoveduje o veterinarski službi v NOV, oziroma o tovrstnih živalih in njihovi pomembnosti v vojni. Tone Polence obravnava letalsko modelarstvo kot važno dejavnost za spoznavanje z letalstvom.

MP

Obrtno podjetje

OBRTNIK

BOROVNICA

74-650

IZDELUJEMO PATENTNE LESTVE
ZA DOSTOP V PODSTREŠJA 75—0,50

Poleg lestev izdelujemo še:

- OG šuko vtičnice II. in III., pol. kilomin
- OG razvodne doze 2—3 in uvodi, silomin
- Elektromotorna stikala od 25 A do 60 A — 500 V

Televizijski sprejemnik – darilo borcev Ljubljanske brigade

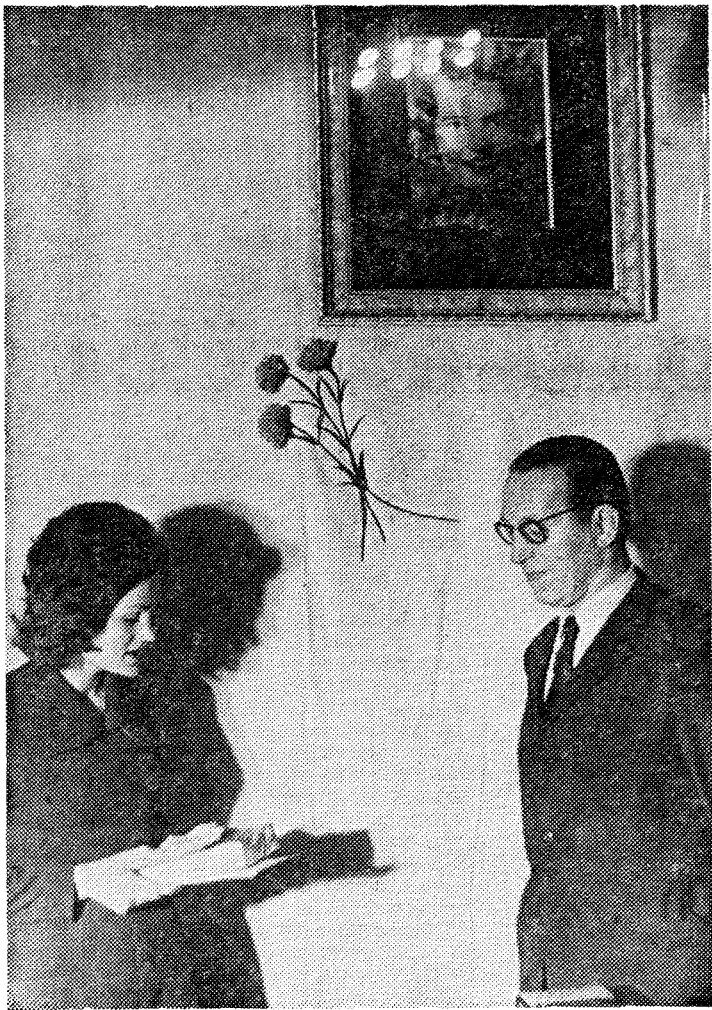
Prejšnjo soboto smo obiskali Dijaški dom Majde Šilc v Šmihelu pri Novam mestu in s prijaznimi gostitelji preživeli nekaj prijetnih uric, ki jih ne bo moč še dolgo pozabiti.

Zakaj prav na ta dan?

»Tako kot vsako leto smo se tudi letos zbrali, da proslavimo spominski dan narodnega heroja Majde Šilc in naše narodnoosvobodilne borbe. Posebno smo veseli, da med nami lahko pozdravimo nekdanje borce 10. SNOUB Ljubljanske, med katerimi se je borila tudi naša Majda. Spomin na ta boj in neštete žrtve, ki so bile potrebne

kinja Irma Antončič. Hvaležnost, spoštovanje in ljubezen do dragih gostov so nam izrazili tudi v skrbno pripravljenem recitalu, s katerim so ponazorili boje 10. SNOUB »Ljubljanske«.

Ze dolgo tega smo v našem časniku izrazili željo, da bi delo stalnega odbora 10. SNOUB »Ljubljanske« spodbudilo v vrstah borcev nekdanjih partizanskih brigad čimveč posnemalcev. Kaže, da so se letošnje akademije v počastitev spomina narodne herojke Majde Šilc prav zaradi tega udeležili tudi predstavniki nekdanjih borcev Vojske državne varnosti in Prve slo-

Dijakinja Irma Antončič se zahvaljuje tovarišu Šenku za pozdravne besede in televizijski sprejemnik, darilo borcev Ljubljanske brigade.

Foto: S. DOKL

za osvoboditev, nas spet in spet obvezujejo, da si po svojih najboljših močeh prizadevamo nadaljevati njihovo delo pri izgradnji svobodne socialistične domovine! je na svečani akademiji v počastitev spomina borke 10. SNOUB »Ljubljanske« Majde Šilc dejal upravnik dijaškega doma, ki nosi ime te junakinje narodnoosvobodilnega boja.

Da to niso le prazne besede, zgovorno dokazuje dejavnost mladine šmihelskega dijaškega doma, katerega pokroviteljstvo je že pred tremi leti sprejel stalni odbor borcev 10. SNOUB Ljubljanske. Ne bi naštevati vsega, kar v njihovem delu zasluži pohvalo, in bi spregovorili le o storjenem v lanskem letu. Ugotovitev, da so mladinske delovne akcije v zadnjih desetih letih v programski dejavnosti mladine skoraj zamrle, ne velja za precejšnje število gojenk in gojencev Dijaškega doma Majde Šilc v Šmihelu pri Novem mestu. Med počitnicami je v prostovoljnih delovnih akcijah sodelovalo več kot petdeset mladih. S svojim delom so pripomogli, da so za uspešno učenje in prijetno bivanje že tako rekoč nevzdržne razmere v tem domu za silo omilili. Omogočili so, da se gojenci sedaj — čeprav začeta dela še niso končana in ko je še vedno premalo prostora za vse večji kolektiv — počutijo prijetneje, in to toliko bolj, ker so k izboljšanju razmer pripomogli tudi sami.

Po podelitvi knjižnih nagrad najboljšim učencem in brigadirjem je spregovoril predsednik občinske konference ZMS Novo mesto in med drugim poudaril:

»Take odnose moramo mladi še naprej ustvarjati in jih gojiti, moramo se učiti in delati, se usposabljam za jutrišnji dan; pri vsem tem pa ne smemo pozabiti tistih, ki so dali svoja življenja za našo prihodnost, ne smemo pozabiti na našo Majdo Šilc!»

V nadaljevanju programa svečane akademije je v imenu borcev 10. SNOUB »Ljubljanske« govoril Vladimir Šenk, Gaber ter mladini dijaškega doma iz Šmihela v priznanje za dober uspeh v šoli in vsestransko aktivnost pri delu poklonil televizijski sprejemnik. »To je pozornost, ki nam pomeni mnogo več kot samo dragoceno darilo!« je v zahvalnih besedah dejala dija-

venske artilerijske brigade, ki želijo prav tako prispevati svoj delež k oživiljanju tradicij narodnoosvobodilnega boja in, kar je še posebno važno, k prenašanju le-teh na mlada pokolenja.

Ob koncu tega zapisa o praznovanju dneva Majde Šilc bi se zapisali, da to ni bil prvi in tudi ne zadnji obisk borcev Ljubljanske brigade v Šmihelu pri Novem mestu in da mladim v tem dijaškem domu pripravljajo že v prihodnjem mesecu novo presenečenje. »To bo izlet v neznanost!« mi je zaupala Olga Bratoževa, ki ima kot tajnica stalnega odbora bivših borcev 10. SNOUB »Ljubljanske« vedno polne roke dela.

MS

Ko je prišla II. grupa

Konec junija leta 1942 je Škofjeloška četa taborila v okolici Gabrke in Gabrške gore v Poljanski dolini. V nedeljo, 28. junija dopoldne, smo bili v zasedi med vasjo Log in gostilno pri Cvelfarju. Čakali smo na nemške kamione.

Okoli desetih dopoldne sta od Poljan proti Škofji Loki naglo pripeljala dva kamiona polna vojakov. Začeli smo streljati, toda kamiona se nista ustavila. Kasneje smo zvedeli, da sta šoferja ranjena peljala dalje, med vojaštvom na kamionih pa je bilo nekaj mrtvih in ranjenih.¹

Po tej razmeroma uspešni akciji smo se takoj umaknili na vrh Gabrške gore. Od tam smo že čez nekaj dni šli prek Selške Sore, Bukovskega polja, Lajš in Zabrekve na Jelovico, kjer smo ostali kakih deset dni ter se malo odpočili in se uredili. Nekaj dni kasneje pa smo skupaj z Jelovsko četo udarili v Kro-po. Tam smo vdrl v tovarno in razbili vse, kar smo mogli. Po strojih smo tolkli s težkimi kladivi, že izdelane predmete smo obrizgali s peno iz gasilnih aparatov ter porezali gonilno jermenje. Najbolj se mi je vtisnil v spomin več kot meter visok umetno kovan nemški orel. Nad njim smo se pošteno znesli.

Iz tovarne smo odnesli razrezane gonilne jermene, ki smo jih potrebovali za popravilo čevljev. Ko smo šli mimo občine, je bila cesta čez ves trg nastlana z nemškimi akti. Od tam so naši odnesli pisalne stroje.

Zjutraj smo se težko otovorjeni počasi vračali na Jelovico. Jaz sem nato še en dan ostal pri četi, nato pa so me kot kurirja poslali nazaj na Gabrško goro h Krivarju, baj tarju v Krivem brdu, ki je bil naš človek. Moja naloga je bila organizirati hrano za našo četo, ki naj bi se vrnila z Jelovice.

Ko sem prišel h Krivarju, mi je najprej postregel, nato pa obljubil, da bo poskrbel tudi za četo. Mimogrede mi je tudi povedal, da je bil dan pred menoj pri njem kurir Rafael Buh iz Poljanske čete, ki je baje pripeljal čez italijansko mejo na Gabrško goro neko partizansko četo. Ta naj bi taborila blizu Začobnikove kmetije.²

S tem pripovedovanjem je zbudil mojo radovednost. Poslovil sem se in šel proti Zadobniku. Čez slabo uro sem bil že blizu te kmetije, ki je nad Poljansko dolino blizu vrha Gabrške gore.

Vstopil sem v hišo, kjer sem poleg domačih zagledal nekaj meni popolnoma nezanih partizanov. Da so res partizani, sem ugotovil po oblekah in znakih. Vprašal sem jih, odkod so prišli in kje taborijo. Tako so mi povedali, da so prišli čez mejo in da so se težko prebijali, da so četa in da jih vodi Buh, taborišče pa imajo blizu kmetije v gozdu. Čez noč da bodo prišli k njim še drugi.

Vesel sem bil partizanov, še bolj pa tega, da jih je toliko. Gospodar nam je stregel s sladkim moštom in veseli smo se pogovarjali. Težko sem čakal, kdaj se bom sestel z Buhom in četo, ki jo je pripeljal. Potem smo se poslovili od Zadobnika in odšli skupaj proti četnemu taborišču. Komaj smo se prebijali skozi goščavo, tako da nisem opazil taborišča, dokler nisem bil v njem. Tedaj pa so nas z vseh strani obstopili neznan partizani, kot bi zrasi iz tal. Med njimi sem takoj spoznal Buha, pa tudi on je mene. Povedal sem mu, da pride zjutraj za menoj tudi Škofjeloška četa, zato sva se dogovorila, naj bi ponoči šel na Prdole ter tam na vojaški cesti počakal četo in jo pripeljal v taborišče. Četa naj bi potovala z Jelovice prek Ratitovca na Martinj

vrh, Rovte, Zaprevalje ter nato po vojaški cesti od Prdole in v Krivo ordo. V taborišču sem počakal prihoda drugih delov II. grupe odredov na Gabrško goro, nato pa sem šel na Prdole, ravnico na križišču vojaških cest. Nekako ob treh zjutraj sem bil tam. Četa je bila začudo točna, saj sem jo čakal komaj pol ure. Najprej sem na cesti zaslišal šum, ki je prihajal vedno bliže. Nato stopim na sredo ceste in čakam. Ze slišim hojo in zagledam v temi kolono. Nena-doma pa se kolona razporedi v strelsko črto. Mislim si, da so me zagledali. Od veselja, da so tako točni, sem zakričal, naj se ne boje, sam sem jaz, njihov kurir.

Takoj so se spet uvrstili v kolono in se mi približali. Pozdravili smo se. Komandirja Bička sem seznanil z novicami, med drugim sem mu povedal tudi novico o partizanih iz Ljubljanske pokrajine, ki so v bližini in da moram tudi Škofjeloško četo pripeljati k njim.

Čez dan smo bili v taborišču skupaj, proti večeru pa smo se selili v novo taborišče, kjer je bilo še več partizanov. Tam je bil tudi štab II. grupe s Francetom Rozmanom-Stanetom in Dušanom Kvedrom-Tomažem na čelu. Taborišče je bilo precej veliko, saj je bilo v njem več kot tristo partizanov. Daleč naokoli so rasle same mlade, goste smreke samosевke, pred mnogimi leti je bilo tamkaj polje treh kmetij, Medvedove, Remuševe in Pleševe. Baje so se gospodarji v Škofji Loki zadolžili pri trgovcih z vinom in prišli »na bobena«. Zemljo je kupil trgovec in gostilničar, hiše so razpadle, ljudje pa so se raztepli na vse vetrove. Polje je prerasel gozd in zdaj so v njem taborili partizani.

Kako sem se čudil! Na hloilih so drug zraven drugega stali pravi svetli vojaški kotli, v njih so kuhali hrano. Toliko partizanov skupaj še nisem nikoli videl. Prav nič niso pazili. Govorili so glasno, prepevali in kričali, iz številnih ognjev pa se je kadilo visoko proti nebu. Mi, gorenjski partizani, smo bili vajeni drugačnega obnašanja, zato smo se čudili, zmajevali z glavami in pričakovali hude ure. Dotlej smo morali biti v taborišču tiho in vsak polenček smo skrbno olupili, preden smo ga dali na ogenj, da se ne bi kadilo. Tu pa taka samozavest! Partizani iz II. grupe so pripovedovali, skozi koliko bojev so šli in da jim še nikoli ni uspelo, da bi se prebili na Štajersko. Zdaj pa bi radi poskusili srečo še prek Gorenjske.

Občudoval sem Franca Rozmana-Staneta, Dušana Kvedra-Tomaža in njuno samozavest, spoznal sem Alojza Kolmana-Maroka in mnoge druge. Ze naslednjega dne po mojem prihodu so imeli v štabu posvet. Takoj zatem sem dobil nalogo, naj grem še z enim tovarišem nazaj na Jelovico in poiščem štab I. grupe odredov ter pripeljem Gregorčiča nazaj k II. grupi odredov na Remuše. Komaj sem prišel z Jelovice, zdaj pa spet nazaj, sem si mislil. Toda rad sem šel. K meni je prišel eden izmed partizanov in mi povedal, da je določen za mojega spremljevalca. Tako je bil dober, da mi je ponudil italijansko pištolo bereto. Začudil sem se tej radodarnosti, toda pištolo sem vzel z veseljem. Veliko sem hodil okoli tudi podnevi in puško je bilo videti na meni že zelo daleč, pištolo pa bi lahko skril. Zato sem pred odhodom puško pustil pri naši četi.

Do Krivarja naju je spremljalo več partizanov in neka partizanka, ki ji je bilo ime Ančka. Pripovedoval sem jim, da ima Krivar mnogo češenj, in so se mi zaradi tega pridružili. Še pred Krivarjem pa smo srečali skupino civilistov. Dva izmed njih sta se predstavila kot brata Ciril in Metod, povedala sta, da sta doma iz Zabnice. Vsi so prišli k nam, da bi se nam pridružili. Samo čudil sem se in se veselil, da nas bo toliko. Ali bomo res v kratkem preplavili Gorenjsko in pregnali Nemce? Kako bi si mogel predstavljati, da me čaka še toliko gorja v taboriščih? Po nekaj besedah sta se naši skupini ločili in odšli smo vsak na svojo stran.

Pri Krivarju nam je gospodar Jaka postregel z jedačo in pijačo. Midva sva šla dalje, drugi pa so šli nabirat češnje. Pot sva nadaljevala mimo Tomaža v dolino. Blizu Praprotnega, pri gostilni Kazino, sva sredi dopoldneva stekla po brvi čez Soro. Mimo Hrastnika sva hodila kar ob vodi, nato pa sva zavila v hrib proti Lavtarskem vrhu. Nadalje sva hodila skozi Bukovščico, prek Zabrekve in Mohorja ter mimo Lajš proti Jamniku.

¹ Ubiti so bili štirje policisti, osem potnikov je bilo ranjenih eden pa je izginil (Zbornik dokumentov iz podatkov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov, VI. del, 3. knjiga, dokument 156, nemška depesha št. 55 od 28. junija 1942).

² 2. julija 1942.

³ 5. julija

(Nadaljevanje prihodnjč)

ČE BI VSI VOJAKI TEGA SVETA STRELJALI S FIZOLOM, BI IMELI RAJ NA ZEMLJI!

DELAMARIS IZOLA

Kuhan fizol je izredno praktičen za hitro pripravo raznih predjed, fizolovih juh, enolončnic, prilog in solat. Da osvežimo vašo kuharsko fantazijo navajamo nekaj primerov uporabnosti belega in rjavega fizola — kuhanega.

KOT HLADNE PREDJEDI — tunina s fizolom (beli), sardine s fizolom (rjavi)

JUHE — krem juhe, domače juhe s celim fizolom, fizolova juha s slanino (rjavi), pretlačena fizolova juha (beli)

RAZNE ENOLONČNICE — srbski pasulj (beli), minestra (testenine in fizol rjavi)

PRILOGE — belokranjski »matevž« (krompir in fizol), fizolov pire ali kaša, fizolovi štruklji, fizol z ocvirki z zeljem ali repico

SOLATE — fizol z bučnim oljem mešane solate s svežim zeljem, radičem ali zeleno solato.

Pred 30 leti je gorel Ravnik

Petindvajseti marec 1942 bo ostal prebivalcem Bloške planote, predvsem pa vasi Ravnik v nepozabnem spominu. Tega dne se je manjša partizanska enota čez dan zadrževala v gozdčku blizu Ravnika. Bila je na pohodu in je čakala večera, da bi ponoči nadaljevala pot. Ker so bili borci brez cigaret, so sklenili, da bodo trije odšli v vas in v gostilni »Turk« kupili cigarete.

Okoli 14. ure so prišli v vas, oblečeni v civilne obleke. Dva sta bila srednjih let, pod suknjičem za pasom sta jima viseli pištoli, tretji pa je bil mlad dečko, star okoli 15 let in neoborožen. Stopili so v gostilno, nekaj malega popili in pojedli ter naročili cigarete. Nič hudega sluteč, so plačali, se poslovili in odšli.

Istčasno so bili partizani v gostilni, so na zgornjem koncu vasi trije italijanski vojaki hodili po hišah in kupovali jajca, surovo maslo in druga živila. Bila je pač navada italijanskih vojakov, da so posamezniki nadlegovali gospodinje ter kupovali živila.

Partizani in italijanski vojaki so se srečali sredi vasi. Partizani so šli po klancu navzgor proti »Gornjemu Ravniku«, Italijani pa navzdol proti »Doljnemu Ravniku«. Pri srečanju so jih Italijani hoteli legitimirati. Namesto legitimacij sta oborožena tovariša izpod suknjičev potegnili pištoli in se pripravila na strel. Prvemu se je naboj zaskočil v cevi in orožja ni mogel uporabiti, drugi pa je na Italijane trikrat ustrelil. Prvi strel je zadel italijanskega vojaka v levo laket, drugi pa podoficirja v vrat. Podoficir se je zgrudil, ker mu je krogla prebila goltanec in tilnik. Tretji strel pa je zgrešil.

Okupatorski vojaki so na strele takoj odgovorili. Z ramen so potegnili puške in začeli streljati na partizane. Seveda, streljali so na napadalca, ker jim je bil najbolj nevaren. En strel ga je zadel, krogla mu je pod desnim očesom prebila v glavo. Umirajoč se je v smrtnih krčih odplazil kakih trideset metrov daleč v Marincev sadovnjak, kjer je v hudih mukah izdihnil.

Nekateri prebivalci Ravnika so gledali ta spopad. Videli so, kako sta po spopadu dva Italijana bežala proti postojanki Vel. Bloke, partizana pa proti gozdu. Člani terenskega odbora OF so slutili, da se bodo Italijani za ta spopad maščevali nad njihovo vasjo, saj so poznali fašistično krutost. Hitro so opozorili vaščane, naj nalože najnujnejše stvari in vozove in jih takoj odpeljejo v gozd, ker bodo po vsej verjetnosti Italijani požgali vas. Ljudje so upoštevali njihovo opozorilo in si tako rešili nekaj obleke, posteljnine, hrane in drugih stvari, ki so za življenje nujno potrebne. Mlajši moški pa so se v veliki večini umaknili v gozd in bližnje okoliške vasi. Doma so po večini ostali le starčki in ženske z otroki.

Kmalu po 15. uri so se iz postojanke Vel. Bloke na štirih kamionih pripeljali v vas Ravnik razjarjeni okupatorji in jo bliskovito obkolili.

Ena skupina vojakov je šla z naperjenimi puškami po vseh hišah in zgnala na sredino vasi vse ljudi, ki so še ostali doma. Druga skupina pa je na slamnate strehe metala ročne zažigalne bombe in čez dobrih deset minut je bila vsa vas v plamenih. Gorelo je več kot 80 poslopij. Iz uničujočih plamenov se je slišalo mukanje govedi, cviljenje prašičev in kokočkanje kokoši. Iz gorečih skednjev in kozolcev so odmevale detonacije ročnih bomb ter prasketanje streliva, ki je bilo z bombami vred skrito v gospodarskih poslopijih, namenjeno partizanom.

Vaščani so bili sredi vasi obkoljeni od italijanskih vojakov, zato niso mogli ničesar rešiti. Mirno in brez solz so gledali, kako jim plameni uničujejo njihove domove, pridobljene z dolgoletnim trpljenjem in garanjem.

Italijani so prinesli ubitega podčasnika in ga položili med vaščane, mrtvega partizana Janeza Trdina, ki je bil doma nekje blizu Ljubljane, pa so privlekli kar za noge in ga vrgli mednje. Njegovo truplo so suvali in brcali, vaščanom pa grozili, da jih bodo postrelili, če takoj ne povedo, kdo je mrtvi »bandita«.

Spričo groženj in surovosti okupatorjev so bili vaščani pripravljeni na najhujše, tudi na smrt pod puškinimi steli.

Med plapolanjem plamenov so Italijani odbrali mlajše moške, ki se niso ob požigu pravočasno umaknili, ter jih naložili na kamion. Poleg njih so položili padlega podčasnika, mrtvega partizana pa so surovo vrgli na kamion, potem pa vse skupaj odpeljali v postojanko Velike Bloke.

Naslednji dan je capocentro (politični komisar) občine Bloke Ludvik Hvala razglasil poostreno policijsko uro. Prepovedan je bil vsakršen izhod iz hiš od 17. ure popoldne do 7. ure zjutraj. Objavljen je bil ultimatum, da se morajo v treh dneh javiti na občini vsi moški iz Ravnika, ki so na dan požiga pobegnili. Tudi veleizdajalec župnik Hren, ki je bil pozneje glavni organizator in prvi poveljnik »bele garde«, si je močno prizadeval, da bi prišli okupatorju v roke tisti tovariši, ki so aktivno sodelovali v narodnoosvobodilnem gibanju. S priznice je pozival ljudi, da jih takoj prijavijo oblastem, če bi jih kjerkoli opazili.

Prebivalci Ravnika so bili ob vse svoje premoženje. Njihova težko pridobljena imovina je bila uničena z enim samim zločinskim ukrepom. Sovražniki NOB so zatrjevali, da je vsega gorja krivih nekaj oseb, ki so aktivno delale za OF. Govorili so: »V Ravniku ste hoteli svobodo, sedaj je imate dovolj.« S takimi parolami so poizkušali odvrti ljudi od sodelovanja z OF. To pa jim ni uspelo. Še bolj so se ljudje navezali na OF, ker so le tej organizaciji zaupali in bili prepričani, da jih vodi po pravilni poti.

Ljudje iz sosednjih vasi in zaselkov so — razen izjem — vsestransko pomagali pogorelcem. Organizirali so zbiranje hrane, obleke, orodja, krme za živino itd. Gostoljubno so jih sprejemali pod svoje strehe in delili z njimi vse, kar so imeli. Takrat so prebivalci Blok pokazali nezlomljivo enotnost, pripravljeni, da storijo vse za olajšanje trpljenja, ki ga je povzročil podivjani okupator.

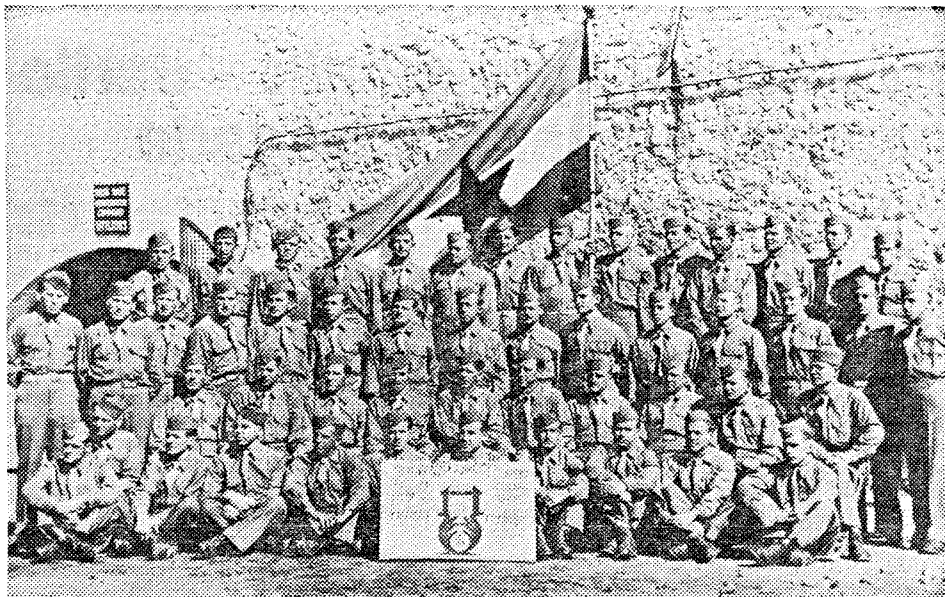
Ko je zasijalo toplo pomladansko sonce, je v požganem Ravniku vse zažvele. Ljudje so si urejali zasilna bivališča v nekdanjih hišah, hlevih ali kletih. Vojska je trajala še več kot tri leta. Mnogo je bilo še trpljenja, streljanja, mučenja, zapiranja in preganjanja, preden je zasijala tako težko pričakovana svoboda.

JOŽE TEKAVEC

fotografija z vprašajem

Tu fotografija, ki jo objavljamo danes, je nastala zadnjo zimo pred osvoboditvijo. Prikazuje partizane, ki so se za kratek čas ustavili med pohodom na cesti in »pozirali« partizanskemu fotoamaterju. Toda kdaj natančno in kje se je to zgodilo, za katero enoto gre in kdo so tovariši na sliki tega ne vemo. Pričakujemo, da nam boste to pomagali ugotoviti vi, dragi bralci.

Pevski zbor »Simon Gregorčič«

Slavna preteklost pevskega zbora »Simon Gregorčič«

Na običnem zboru moškega pevskega zbora v Kopru lani jeseni so sklenili, da bodo zbor preimenovali po imenu znanega primorskega pevskega zbora, ki je med drugo vojno deloval na Sardiniji, Korziki in v južni Franciji; to je bil pevski zbor »Simon Gregorčič«, ki so ga sestavljali politični pregnanci, pozneje pripadniki »slovanskih čet«.

Predsednik pevskega zbora, udeleženec NOV, Danilo Milič, živi v Kopru. Dal je podatke o historiatu koprškega pevskega zbora.

Milič je sodeloval po vojni, leta 1948, v manjši skupini pevcev, iz katere se je pozneje razvil pevski zbor »Oton Zupancič«. Kmalu so ustanovili mešani pevski zbor, ki je deloval pri koprskem radiu. Sedanji pevski zbor je začel živahneje delovati leta 1966 pod vodstvom mladega učitelja Ivana Tavčarja. Od tedaj imajo redne pevске vaje. Sodelovali so že na številnih prireditvah. Nastopa okrog 40 pevcev. Pojejo predvsem narodne in partizanske pesmi. Sedanji pevski zbor bo gojil tradicije »primorskega pevskega zbora Simon Gregorčič«.

Italijanske oblasti so že leta 1918 začele odganjati v internacijo na Sardinijo narodno zavezne primorske Slovence in istrske Hrvate. Po letu 1931 so vojaške oblasti pošiljale na Sardinijo k vojakom čedalje več naših rojakov. Brž ko je Italija leta 1940 stopila v vojno, so vojaške oblasti izločile iz vojske vojake slovenske in hrvaške narodnosti. Ustanovile so posebne kazenske bataljone (bataglioni speciali), ki so jih sestavljali Slovenci in Hrvati. To je za naše ljudi pomenilo internacijo pod vojaško ko-

mando. Avgusta 1940 so poslali na Sardinijo okrog 9000 pripadnikov kazenskih bataljonov. Nadaljnje bataljone pregnancev pa so na otok premestili ob napadu Italije na Jugoslavijo aprila 1941.

Od jeseni 1942 nadalje, ko se je partizanstvo na Primorskem močneje razširilo, je fašistična policija začela množično zapirati slovenske fante, letnike 1924–1926, in jih uvrščati v posebne kazenske bataljone. V tistem obdobju so jih pregnali na Sardinijo nad 6000. Ob kapitulaciji Italije je bilo na Sardiniji okrog 15.000 pripadnikov posebnih kazenskih enot. Delili so se na dve skupini: prvo skupino so sestavljali pregnanci, ki so prišli na otok v letih 1940–41, drugo pa iz let 1942–43. Prva skupina je bila pod poveljstvom redne vojske, druga pa je bila podrejena poveljstvu teritorialne vojske. Večina pregnancev druge skupine je že poznala NOB in mnogi so v osvobodilnem gibanju tudi sodelovali. V obeh skupinah so v duhu programa OF delovali posebni odbori. Po italijanski kapitulaciji se je velika množica naših ljudi na Sardiniji izrekla za naše narodnoosvobodilno gibanje. Priglasili so se vrhovnemu štabu NOVJ, da bi vstopili v narodnoosvobodilno vojsko. Od zaveznikov so zahtevali, naj bi jim omogočili takoj odhod v domovino. Toda zadrževali so jih še nadalje na otoku, zato je vrhovni štab NOVJ pri zavezniških protestiranih. Zavezniki so končno privolili, da bi naši ljudje smeli oditi, a ko bi spomladi 1944 oficirji NOVJ morali prevzeti naše ljudi, so sklep preklicali.

Jeseni 1943 so se številni Primorci in Istrani na Sardiniji priglasili v redno (italijansko) vojsko, da bi se bojevali skupno z zavezniki proti Nemcem. Sprejemali pa so le mlajše letnike. Na ta način je večja skupina naših ljudi v okviru divizije »Sabbada« oktobra in novembra 1943 zapustila Badoglijevo vojsko in se prebila na partizansko bazo NOVJ v Gravino. Manjšim skupinam naših ljudi se je posrečilo zbežati s Sardinije; prispeli so prav tako v taborišče v Gravini. Beg pa je bil zelo težaven in tvegan. Zato se je kakšnih 700 naših skoraj popolnoma izčrpanih starejših ljudi vrnilo v domovino šele po vojni. Američani so pozimi 1943–44 vse naše ljudi, ki so bili na Sardiniji razdeljeni na gkrog 30 čet pod poveljstvom teritorialne vojske (okrog 6000 mož), odpeljali na Korziko. Tam so jih oblekli in uvrstili v poseben polk VII. ameriške armade. Ta enota je imela pomembno vlogo pri izkrcanju zavezniške vojske v južni Franciji avgusta 1944. Na Korziki so naše ljudi razporedili v tako imenovane slovanske čete. Naši ljudje so si prizadevali tudi tam, da bi jih poslali v domovino in da bi se uvrstili v NOVJ, toda to političnim špekulantom v zavezniškem taboru ni šlo v račun. Tako so se vrnili domov šele konec leta 1945.

Ena oblik osvobodilnega gibanja naših rojakov v kazenskih enotah na Sardiniji in pozneje v »slovanskih četah« na Korziki ter v južni Franciji je bilo tudi delovanje pevskega zbora Primorci in Istrani so si pridobili s svojo ubrano pesmijo velik ugled že poprej v italijanski vojski. Kjer se je družilo vsaj nekaj naših vojakov, je že nastal tudi pevski zbor. Na Primorskem je bila naša prosvetna dejavnost dobro razvita, zato niso pogrešali pevovodij. Mnogo jih je končalo v italijanski vojski v letih 1940–1943 oz. v pregnanstvu. Med tisoči

pregnancev na Sardiniji jih je bilo mnogo, ki so že poprej nastopali v pevskih zborih. Fašistična oblast je tudi na Sardiniji zigosala pregnance kot upornike in divjake. Zato so naši ljudje še zlasti hoteli dokazati domačinom, da nikakor niso divjaki. Prence so pošiljali večinoma v najbolj zaostale pokrajine med večinoma nepismeno revno kmečko in pastirsko prebivalstvo, ki je bilo pod močnim vplivom duhovščine. Zgodilo se je, da so naši ljudje peli v cerkvi. Ko je pevski zbor v mestecu Alesu na Sardiniji zapel nekaj pesmi, je duhovnik vernikom povedal, da so naši ljudje »bratje sv. Cirila in Metoda« in da so jugoslovanski narodi v svoji preteklosti veliko pretrpeli. Domačini so potem spoznali, da so jih fašisti slepili.

Naša pesem je na Sardiniji zaživela že v najhujših razmerah v obdobju fašistične strahovlade. Pravo zmagovalstvo pa je doživela po padcu fašizma. Nekatere čete so tedaj prirejale prava zborovanja in na njih so si ljudje dajali duška prav s pesmijo. Zavezniški vojaki in domačini se tudi na Korziki niso mogli načuditi naši lepi, ubrani pesmi. Kjer koli so zapeli naši fantje, so se začele zbirati grupe ljudi. Naša pesem je vzbudila pozornost tudi pri štabu ameriške vojske. Zdelo se jim je, da bi jim naši pevski zbori utegnili koristiti. Tako so »slovanske čete« na Korziki dobile svoj osrednji pevski zbor. Vodil ga je Alojz Pavlin iz Lok pri Novi Gorici, pevovodja iz šole skladatelja Vinka Vodopivca.

Iz Pavlinovih spominov beremo, da so naši pevci, vsestransko pripravljeni, ko so naštudirali petnajst pesmi, maja 1944 napravili na Korziki prvo desetdnevno turnejo. Nastopali so v številnih najpomembnejših krajih. Napovedovalec jih je povsod predstavljal kot Titovo vojsko. Na oder so vselej vojaško prikorakali. Niso imeli nobenih partitur, zato je Pavlin moral nekatere pesmi obnoviti po spominu in posluhu. Note mu je pomagal prepisovati Albin Ogrin iz Bezovice pri Kopru.

Razen Pavlinovega osrednjega pevskega

zboru so se na Korziki lepo uveljavili še nekateri četni pevski zbori (npr. Vidmarjev v 235. četni).

Naši ljudje so na Korziki ob vsaki priložnosti navdušeno nastopali kot zavedni Jugoslovani. Pavlinov pevski zbor je nastopil z našimi borbenimi pesmimi tudi na vojaški paradi 7. maja 1944 ob prazniku osvoboditve v Bastiji; tedaj z našimi borbenimi pesmimi sprožil pravi vihar navdušenja in bil deležen priznanja tudi francoskih civilnih oblasti in občinstva. Pozneje so po zamisli podpolkovnika Rainingerja, oficirja v ameriškem štabu, Pavlinov pevski zbor preselili iz Ajaccia v Bastijo; tam okrog je bilo največ »slovanskih čet«. Hoteli pa so, naj bi zbor nastopal tudi na štabu ameriške baze. Pozneje ob nastopih pevskega zboru je podpolkovnik Raininger posamezne pesmi napovedoval v angleščini.

Pavlinov pevski zbor je razen svoje turnee po Korziki bil tudi na dveh velikih gostovanjih, vsakokrat po deset dni. Pavlin je zapisal v svojih spominih, da so med partizanskimi pesmimi peli zlasti »Nabrušimo kose!« in »Bilečankov«. Velike uspehe so želi s slovensko narodno pesmijo. Korziški tisk je večkrat pisal o Slovencih in Hrvatih. Domačini so gledali na naše pevce kot na Jugoslovane in celo kot na zastopnike NOVJ. Pevci so vselej nastopali z jugoslovansko zastavo s peterokrako zvezdo. — Zbor je prenehal delovati po premetitvi s Korzike v južno Francijo. »Slovanske čete« so bile tedaj razkrojene daleč naokrog in vojaki so morali trdo delati. Vendar je general Ratay znal ceniti naše pevce; poklical je Pavlina k sebi in mu izrazil željo, naj bi ustanovili še močnejši pevski zbor od tistega, ki je deloval na Korziki. Pavlin se je sprva branil, češ da se bodo »slovanske čete« kmalu vrnile v domovino. General pa je dejal, da se to ne bo še tako kmalu zgodilo, češ da promet ni urejen. Tako je Pavlin privolil. Obiskal je vse čete in odbral 65 pevcev. Za vaje so imeli udoben prostor v vojašnici v Marseillu. Kmalu so naštudirali program za enourni koncert. Prva je bila na sporedu himna »Hej Slovani«, nakar so sledile partizanske in druge pesmi. Pevce je spremljal tudi orkester. Prvič so nastopili v velikem marsejskem gledališču, kjer je bilo prostora za 4000 obiskovalcev. Dvorana je bila nabito polna. Več pesmi so morali ponavljati.

Po tem nastopu je pevski zbor odšel na veliko turnejo po velikih francoskih me-

stih. Peli so za vojaštvo in civilno prebivalstvo. V nekaterih primerih so nastopili na prostem kar pred celimi polki zavezniške vojske.

Pavlinov pevski zbor se je sprva imenoval »Slovenski primorski pevski zbor«, potem pa se je na predlog pevovodje preimenoval v »Pevski zbor Simon Gregorčič«. Nekaj časa je redno nastopal tudi v marsejskem radiu. Nekatere slovenske pesmi so Francoze tako navdušile, da so jih posneli na gramofonske plošče, ki so jih potem pogosto vrteli. Te plošče so

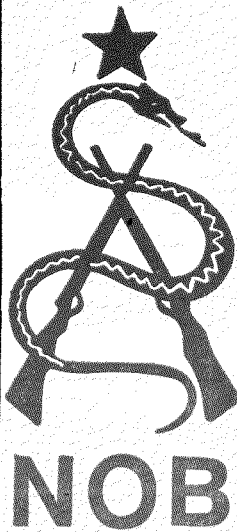
krožile po ameriških vojaških štabih. Marseillu pa so bile tudi na prodaj.

Naši pregnanci so imeli v Franciji tudi svoj dramski krožek, ki je v četah nastopal s Klopčičevo dramo Mati in z različni recitacijami.

Boj za vrnitev naših rojakov v domovino je trajal celó do novembra 1945. Okrog štiristo se jih ni vrnilo — umrli so v bojih za osvoboditev Sardinije, Korzike in južne Francije. Na Korziki jih je mnogo pokopanih na posebnem pokopališču v Ajacciu.

ALBERT KLUN

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

dr. Stanislav Skulj

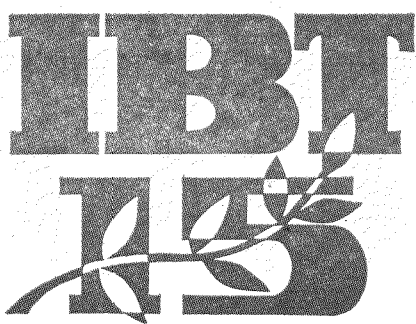
Rojen je bil 22. februarja 1902 v Tržišču pri Krškem. Promoviral je leta 1926 v Zagrebu. Po stažiranju je bil banovinski zdravnik v Mokronogu. Kot partizanski zdravnik je bil sanitetni referent pri pokrajinskem odboru OF za Gorenjsko. Padel je v zadnji sovražnikovi ofenzivi 1. aprila 1945 v Poljanski dolini, ko so Nemci obkolili štab škofjeloškega odreda.

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE

Ljubljana, Tišova—Likozarjeva—Tomšičeva
BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- štirinajstodnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

Bil sem v posebni skupini

Kljub temu dam nesrečniku vse potrebne injekcije, potem ga pustim. Če ne bo v petih ali šestih dneh staknil pljučnice, bo ozdravel.

Nekaj tednov bo še metal z lopato koks v žrela peči, kjer bo po mukah in smrti v zaplinjevalnici zgorelo na tisoče njegovih preganjanih bratov. Potem bo nekega dne napočila zadnja ura Sonderkomanda. Postavil se bo v vrsto z drugimi vred. Mitraljez bo zalajal in nesrečnik se bo zgrudil med drugimi nesrečniki, oblit s krvjo, z izrazom začudenja v očeh. Zdaj, ko sem daleč od njegovega ležišča in ko me njegov trpeč obraz ne opominja, da sem zdravnik, se kot »človeka« pridružujem mnenju stotnikovih tovarišev. Moral bi pustiti, da »vodi«, kakor je hotel sam, in mu s tem prihraniti pot pred mrzle cevi mitraljezov...

Po končani viziti se vrnem v krematorij št. 1. Pogledam po secirnici, kjer leže trupla bolnikov dr. Wolfa, ki so jih raztelesili moji novi pomočniki. Zdaj so gladko obriti, imajo čiste srajce, nove obleke in dobre čevlje. Spet so dobili človeško podobo. Zdravnik, ki ne bi vedel, kakšen je namen njihovega dela, bi lahko mislil, videč jih okrog secirne mize z belimi predpasniki in gumijastimi rokavicami, da je tukaj resen znanstveni institut...

Ampak to ni znanstveni, marveč lažno znanstveni institut.

Delo dr. Mengeleja na področju fenomena dvojčkov, temelječe na načelu vrednosti višje rase, je lažno znanstveno delo. Prav tako je lažna teorija

65

o izroditvi hromcev in pritlikavcev, ki temelji na manjvrednosti židovske rase. To delo očitno še ni za današnji dan, saj niti nemški narod ne bi še verjel takšnim teorijam. Pač pa naj bi dobilo svoj smisel takrat, ko bi rasa »herrenvolka« dokončno zmagala, dobila vojno za življenjski prostor in za obrambo rase. Takrat bi okostnjake hromcev in pritlikavcev, ki so jih tukaj ubili, z njihovimi imeni, podatki o starosti, poklicu itd. razstavili v dvorah velikih muzejev.

Tudi finančna politika tretjega rajha je zgrajena na popolnoma zlaganih osnovah. Nacisti so velikokrat izjavili pred vsem svetom, da tretji rajh ne temelji na zlatu, temveč na delu. Kljub temu pa zberejo v posebnih ateljejih vsak dan po trideset do štirideset kilogramov zlata iz ust pomorjenih Židov. Spominimo se lažnega napisa na vratih podzemne dvorane krematorija, ki govori v sedmih jezikih, da je tu kopalnica, v resnici pa je zaplinjevalnica. Spominimo se škatel, v katerih je strup ciklon, a na njih je napisano »strup za uničevanje zajedavcev«. Ta strup uniči v nekaj trenutkih na tisoče človeških življenj. Morda so lažni tudi napisi na žicah, ki govore, da je v njih električni tok napetosti 6.000 voltov. Morda ni v njih toka, morda ni take napetosti? Vendar sem videl na lastne oči, kako se je volčjak Oberscharführerja Mussfelda približal žici pri vratih krematorija in se v hipu zgrudil mrtev.

Ko že govorim o napisih, naj omenim še tistega nad vhodom v taborišče, ki so ga lahko prebrali vsi jetniki in ki jih je spodbujal k delu: »Arbeit macht frei« (delo osvobaja). In kako je v resnici? Nekega dne se je ustavil ob rampi vlak s tremi vagoni. Odprli so vrata in skozi se je usulo tristo ljudi. Njihova koža je bila rumena kakor lupina citrone, bila jih je sama kost in koža. Ko so

66

prišli na dvorišče krematorija, sem se začel z njimi pogovarjati.

Povedali so mi, da so jih pred tremi meseci odpeljali iz taborišča Auschwitz. Bilo jih je tri tisoč. Delali so v neki tovarni žveplene kisline, zato jim je koža porumenela. Ko so tja odhajali, so jih slepili z obljubami, da gredo v nekakšno taborišče za okrevanje.

Čez pol ure sem videl njihova trupla, ležeča v krvi pred pečmi krematorija.

»Delo osvobaja!« — »Taborišče za okrevanje.« — Še hudič si ne bi mogel izmisliti večje laži! To pa še ni vse. V mesecu juniju in juliju so razdelili med internirance, nagnetene v barake, kakšnih tisoč dopisnic. Ukazali so jim, naj pišejo svojim znancom, kot kraj odpreme pa ne smejo navesti Auschwitz ali Birkenau, temveč »Am Waldsee« — krasen kraj blizu švicarske meje. Pisma so odšla in prišli so tudi odgovori. Na lastne oči sem videl, kako so jih sežigali na grnadi sredi krematorijskega dvorišča. Naslovnikom jih je bilo namreč nemogoče izročiti, ker so bili že mrtvi. Sežgali so jih prej kot pisma! Zločinci so torej hoteli zavesti javno mnenje v zmoto...

2.

V zaplinjevalnici krematorija št. 1 leži na kupu tri tisoč mrličev. Pripadniki posebne skupine so že začeli ločevati truplo od trupla. Hrup dvigal in njihovih vrat je slišati prav v mojo sobo. Delo poteka v pospešenem ritmu. Zaplinjevalnico je treba izprazniti, ker je najavljen nov transport.

Nenadoma plane v mojo sobo vodja posebne skupine in mi ves zasoplen naznani, da so med odstranjevanjem trupel našli na dnu kupa še živo žensko.

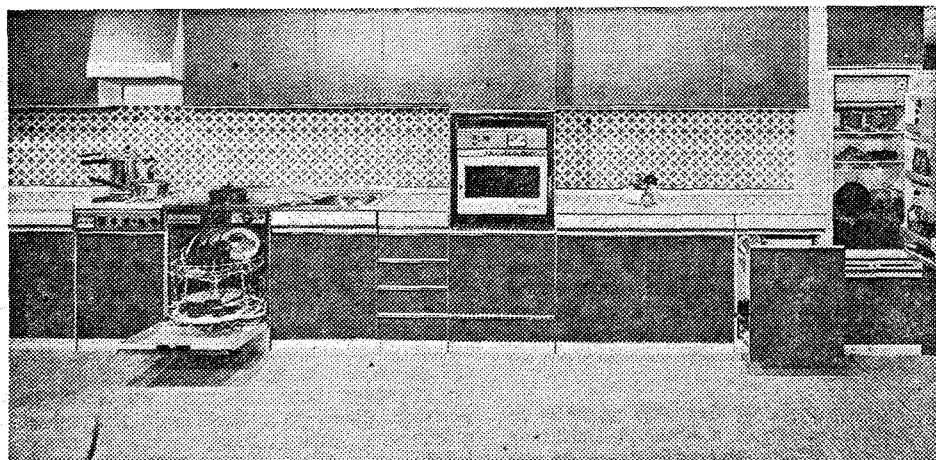
Brž vzamem svojo zdravniško torbo, ki je ved-

ново!

likanje
brez kipe
nič več
vlaženja
likana tkanina
nima leska

**ELEKTRIČNI LIKALNIK S PARO
IN REGULACIJO TEMPERATURE**

vega 60
brest cerknica

**GRADITELJI — PRISKRBITE SI PRAVOČASNO
GRADBENI MATERIAL**

LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA TELEFONI: DIREKCIJA: DIREKTOR 22-833; CENTRALA 23-015; KOMERCIJALA 20-965
OBRAČUN: VIČ 22-833; BRGO 20-896; OPEKA 22-842; IN PNDOP 51-814
CESTA NA VRHOVCE TEKOCI RAČUN. PRI NB V LJUBLJANI ŠT. 501-1430/3 POŠTNI PREDAL 14-1

olveščajo vse graditelje in ostale interesente, da bodo imele na razpolago vse
opečne izdelke preko cele zime.

V industrijski prodajalni je na razpolago tudi ves ostali gradbeni material in
stavbno pohištvo.

Vse informacije daje prodajni oddelek v Ljubljani, Cesta na Vrhovce, telefon
štev. 61-965 in 61-805 ter zastopniki:

- za Gorenjsko — Smolej Andrej, Kranj, Nazorjeva 4, telefon štev. 23-138
- za Dolenjsko — Praprotnik Ivo, Grosuplje, Prečna pot 8, telef. štev. 771-358
- za Notranjsko — Brenčič Janez, Vrhnika, Sušnikova 10.

Solidne cene — hitra dobava.

“bien-être”

- eau de cologne naturelle

70° et 85°

TKI HRASTNIK - DIPARCO PARIS

brest

☎ 791 080

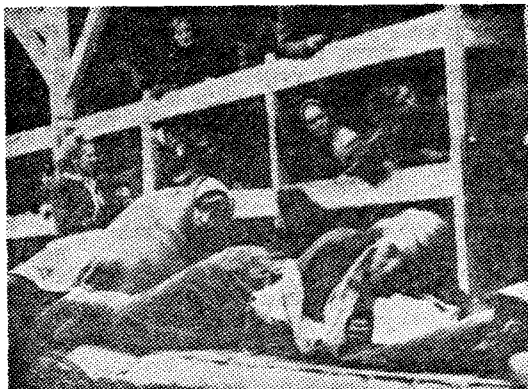
SALON POHIŠTVA CERKNICA

67

no nared, in odhitim v zaplinjevalnico. Pri vhodu
v ogromno dvorano zagledam med trupli ob steni
mlado žensko, ki lovi sapo in se stresa v krčih.
Pripadniki posebne skupine—očelka za zaplinje-
vanje, ki stoje okrog mene, so razburjeni, saj se
kaj takega med njihovim grozotnim delom še ni
zgodilo. Žensko, ki je še živa, dvignemo iz kupa
trupel. To je še mlado dekle. Njeno šibko telo
vzamem v naročje in ga odnesem v prostor zraven
zaplinjevalnice, ki rabi delovni skupini za preobla-
čenje. Tu položim dekle na klop. Je še prav mlada,
skoraj še otrok — več kot petnajst let gotovo ni-
ma. Vzajem brizgalko in dam deklici, ki težko
sope in se ni še zavedela, tri injekcije v roko. Moji
tovariši zavijejo njeno telo, mrzlo kakor led, v to-
pel volnen plašč. Eden izmed njih steče v kuhinjo,
da bi dobil malo čaja ali tople juhe. Vsak bi rad
pomagal, kot bi šlo za njegovega lastnega otroka.
Trud ni bil zaman. Deklico zgrabi kašelj, ki spravi
iz njenih pljuč gost izpljunek. Tedaj odpre oči in
se zazre topo v strop. Pozorno spremljam vsak znak
življenja. Dekle diha čedalje bolj enakomerno in
čedalje bolj globoko. Pljuča, ki jih je skrotovila
plin, hlastno vdihavajo sveži zrak. Injekcije pripo-
morejo, da kmalu razločim njen pulz na roki. Po-
urpežljivo čakam. Injekcije niso še povsem resor-
birane, vendar vidim, da bo dekle čez nekaj minut
spet pri zavesti. In res — njen krvni obtok se po-
življuje, nežna lica dobijo malo barve, oči postanejo
spet človeške. Začudeno gleda okrog sebe, nato se
ji oči spet zapro. Ne zaveda se še, kaj se z njo
dogaja: gotovo še ne ve, ali se ji sanja ali je to,
kar vidi. stvarno. Njena zavest je zavita v megleno
tančico. Morda se medlo spominja vlaka, dolge vr-
ste vagonov, s katerimi je prišla sem. Morda se
spominja, kako se je postavila v vrsto in kako jo
je val množice odnesel v sijajno razsvetljeno pod-
zemlje, kjer se je morala sleči. To je mučen spomin

68

— vsi so šli tja, nihče ni mogel uiti zli usodi. Po-
tem so jo odveli v drug prostor, prav tako sijaj-
no razsvetljen. Zbegano se je ozirala naokrog, toda
med zgneteno množico ni uzrla nikogar od svojih.
Tiščala se je k steni in s tesnim srcem čakala, kaj
se bo zgodilo. Nenadoma so luči ugasnile in objela
jo je nepredirna tema. Spektlo jo je v očeh, zgrabila
se je za grlo in začela loviti sapo. Onesvestila se
je. Tu je njenega spomina konec.

Interniranki v baraki

Njeni gibi so čedalje bolj živahni. Skuša pre-
makniti noge in roke, obrne glavo na desno in
levo. Obraz ji še vedno spreletava krč. Iznenada
me zgrabi za ovratnik suknjiča, se krčevito oprime
in napne vse moči, da bi vstala. Večkrat zapovrstjo
jo položim nazaj, pa še in še poskuša. Dekle pre-

69

staja hudo živčno krizo. Polagoma pa se le pomiri
in obleži popolnoma zdelana. Iz oči ji privro debe-
le solze. Začne odgovarjati na moja vprašanja. Ne
maram je preveč utrujati. Zvem, da ji je šestnajst
let in da je prispela skupaj s starši iz Transilva-
nije.

Dajo ji skodelico tople juhe, ki jo hlastno popi-
je. Pripadniki posebne skupine prinesejo vse mogoče
dobrote, toda jaz ne dovolim, da bi ji dali karši-
bodi. Pokrijem jo do vratu in ji svetujem, naj
poskuša zaspati.

Misli se mi podijo po glavi kakor hudournik.
Oziram se po svojih tovariših, da bi našel kakšno
rešitev. Premišljam, kako napenjamo možgane,
ker smo se znašli pred najtežavnejšim vprašanjem:
kaj naj storimo z dekletom? Dobro vemo, da ne
more dolgo ostati tukaj.

Kaj lahko storiš z mladim dekletom v posebni
skupini krematorija? Dobro vem, kaj se tu godi.
Od tod ne pride nihče živ. Niti ljudje iz transpor-
tov niti pripadniki posebne skupne — naša je dva-
najsta...

Ne utegnem dolgo premišljati. Prišel je ober-
schafter Mussfeld, da bi kot po navadi nad-
zoroval delo. Ko je šel mimo odprtih vrat naše
sobe, je opazil gručo. Vstopil je in povprašal, kaj
je. Še preden je dobil odgovor, je zagledal dekle,
ležečo na klopi. Tovarišem sem velel, naj se odda-
lje, in poskušal sem napraviti nekaj, za kar sem
že vnaprej vedel, da je neinogoče.

V treh mesecih življenja v istem taborišču in
okolju je hočeš nočeš nastala med nami neke vr-
ste domačnost. Nemci sploh cenijo sposobne lju-
di ter jih v nekem smislu celo spoštujejo, dokler
jih potrebujejo, in to celo v koncentracijskem ta-
borišču. Tak odnos se poraja na primer do čevljar-
jev, krojačev, mizarjev in ključavničarjev.

Smučarski skakalec Jože Zalokar

JE BIL PRED 30. LETI OBSOJEN NA SMRT IN USTRELJEN

Prvo svetovno prvenstvo v smučarskih poletih, ki bo v naslednjih treh dneh v Planici, vzbuja veliko pozornost tako domače kot tuje javnosti. Prek televizijskih zaslonov bo tekmovanje spremljalo več sto milijonov gledalcev iz vseh krajev sveta.

Prav ta splošna vznemirjenost ob pričakovanju novega svetovnega rekorda v naši po vsem svetu znani Planici nam nalaga dolžnost, da se kot borci spomnimo predvojnega smučarskega skakalca Jožeta Zalokarja, ki je bil pred tridesetimi leti ustreljen v Dragi.

»Novi rekordi v slovenski Planici: Rudi Finžgar skočil 101 meter...« je 3. marca 1941. leta poročal dnevnik Slovenski dom. V nadaljevanju beremo, da se je v prvi seriji skokov »slabo in s precejšnjim dotikom Zalokarjevemu Jožetu posrečilo doseči 76 metrov.«

Sledilo je poročilo o drugi seriji skokov: »Napovedovalec je nato seznanil, da je Jože Zalokar odstopil in namesto njega je šel čez most tudi precej nezanesljivi Jože Nedog, je pa izvozil, dasi je potem v ravni nevarno padel. Nato je naznanil napovedovalec znova Jožeta Zalokarja.

Čemu ni ostal Zalokar pri svoji prvotni odločitvi, da ne bo skakal? Silna brzina na mostičku ga je popolnoma zmešala. Padel je, smuča so se mu odpele. Hudo je bilo gledati, kako se je silna skakalnica žogala z mladim skakalcem. Ljudje so se obrnili stran in se začeli jeziti čemu vodstvo dovoli skakati nedozorelim skakalcem. Skakanje na

planiški skakalnici si smejo privoščiti samo najboljši.

Občinstvo se ni moglo pomiriti niti z gramofonsko ploščo niti sporočilom, da se nobenemu skakalcu ni zgodilo nič hudega. Tekmovalci pa so zadeli svoje smuča na rame in spet hiteli na vrh skakalnice...«

Tako smo pred vojno brali v časopisih. Smučarski poleti v Planici 1941. leta bodo ostali nepozabni v zgodovini smučarskih poletov, ker je takrat prvi Jugoslovčan, Rudi Finžgar, skočil več kot 100 metrov. Dotlej je bil to le sen mnogih naših skakalcev in občudovalcev smučarskih poletov.

Jože Zalokar je bil nadarjen smučar in pogumen skakalec. Tistega leta, ko je tako nerodno padel v Planici, bi bil moral k vojakom.

Jože Zalokar se je rodil 27. oktobra 1920. leta na Koroški Beli v jeseniški občini. Po končani osnovni šoli se je zaposlil v železarni. Delal je v skupini, ki je pripravljala oglje in koks za plavž.

Januarja 1942. leta so Nemci po Gorenjski nalepili lepake z obvestilom, da so v Dragi ustrelili 15 mladincev »zaradi udeleževanja za komunistično stranko, udeležbe na prepovedanih shodih, kjer so bila sklenjena teroristična in sabotažna dejanja, zaradi izdelovanja in razširjanja prepovedanih letakov komunistične stranke ter zaradi podpiranja morilskih tolp.«

Na lepaku je bilo tudi ime Jožeta Zalokarja, mladega jeseniškega skojevca, ki je bil ustreljen samo deset mesecev

po nerodnem padcu v Planici. Z njim so bili ustreljeni še Tugomir Vidmar, sekretar SKOJ Kranja, Stane Balanč, sekretar jeseniških skojevcev, Mimica Zupan, sekretarka javorniških skojevcev, Ciril Benkovič in Teodor Bombač iz Kamnika, Rudolf Papež iz Kneže v Baški grapi, ki je delal v Kranju in bil tam med vodilnimi komunisti in Kurt Okrožnik, Karel Kozjek, Bogomil Ropret Stanko Rožič, Stanko Lah in Viktor Gregorč, vsi iz jeseniške občine.

Zato naj bo v teh dneh, ko bomo pred televizijskimi zasloni ali v Planici občudovali junake belega športa, v spominu z nami tudi jeseniški skojevci in smučarski skakalec Jože Zalokar.

JOŽE VIDIC

Kronika NOB dveh terenov

(DOPOLNILO K RADIJSKI ODDAJI)

Kmalu potem, ko so fašistični okupatorji zasedli Ljubljano, so tako v mestu samem, pa tudi v vseh predmestjih, bili ustanovljeni terenski odbori OF. Začela se je vsestranska množična, toda ilegalna protiokupatorska dejavnost, katere pobudniki so bili komunisti iz posameznih podjetij in s terena. Kakšna je bila ta dejavnost OF na jugozahodni strani Ljubljane, nam zelo nazorno opisuje »Kronika NOB« terenov Tržaška cesta — Kozarje in Vič, Brdo, Vrhovci.

Ta kronika, ki sta jo pred kratkim izdali združeni borci Kozarje in Vič-Vrhovci, se začne z opisom gospodarskih, političnih, socialnih in kulturnih razmer na tem območju pred prihodom okupatorja. Temu sledi opis dela KP in OF po tovarnah in podjetjih po okupaciji. Opisana je tudi vloga KPS ter organizacija, razvoj in delo OF na terenu. Ker pa je bila ilegalna dejavnost medsebojno tesno povezana s sosednimi tereni, posega vsebina kronike tudi v delovanje OF globoko v območje mesta, pa tudi v Dolomite.

Pri prebiranju te kronike naletimo na mnoge podrobnosti iz dela aktivistov in aktivistk, ki so poimensko navedeni po posameznih krajih in predelih njihovih bivališč. Morda bi kdo menil, da je vse to odveč, pa ni! Prav iz teh navedb je namreč

mogoče posneti, kako gosti in učinkovito je bilo omrežje aktivnih delavcev OF na teh dveh terenih, ki sta povezovala ljubljansko zaledje s borci v Dolomitih. Vse te podatke prepletajo opisi posameznih akcij in dogodkov, kot so: napad na karabinjersko postajo na Dobrovi, akcija v povezavi z mestnimi uslužbenci, požig na Vrhovcih in Brdu 23. julija 1942, v bunkerju pri Skodlerjevih, v spomin padlemu partizanu Lojzetu Erbežniku iz Kozarij itd. V kroniki so opisana tudi izdajstva in procesi, sklenjena pa je z navedbo zgodovinskih spomenikov na tem območju.

Spričo tega, da je gradivo za to kroniko zbiralo kar 24 nekdanih aktivistk in aktivistov ter da jih je še precej drugih sodelovalo pri presoji verodostojnosti navedb, lahko to delo ocenimo kot izredno uspel kolektiven proizvod udeležencev NOV s tega območja. Toda naglasiti je treba, da je pisec in urednik kronike Vilko Menart pri tem opravil najvažnejšo nalogo. Iz vsega zbranega gradiva in raznih obujanj spominov je pri pisanju in urejanju zelo dobro opravil res naporno delo in pri tem pogodil pravo smer. Spretno je nato razporedil spisano gradivo v pregledno celoto dela OF in dogodkov v letih 1941 do 1945 na tem območju.

V. M.

LJUBLJANA-STADION

POZORNOST ZLASTI UPOKOJENIM ČLANICAM ZB

Odbor ZB NOV »Stadion« je tudi letos kakor vsako leto posvetil primerno pozornost proslavi 8. marca. Sklenil je, da je treba kljub skromnim gmočnim razmeram primerno proslaviti praznik. Poudarili so, da je treba posvetiti zlasti pozornost članicam ZB, ki so že upokojene, ker bi bile sicer zapostavljene za tovarišicami, ki se jih spominjo v službi. Takšnih tovarišic, ki niso v delovnem razmerju, je v našem seznamu nad dvesto. Zato bi bilo preveliko breme za naše združenje, če bi hoteli za vse prirediti vsaj skromno čajanko.

Zato je odbor sklenil, da bomo najstarejše in bolne članice obiskali, bodisi doma bodisi v bolnišnicah in jih skromno obdarili. To nalogo je opravila tričlanska komisija.

Hkrati smo se pridružili tudi tistim, ki so v proslavo 8. marca prispevali za nakup naprav, ki jih potrebuje onkološki oddelk bolnišnice v Ljubljani za odkrivanje oz. zdravljenje ženskih rakastih obolenj.

JOSIP OSREDKAR

dobro je, če veste

POTUHO UMAZANCEM DAJE AMERISKI ZDRAVNIK ZA KOŽNE BOLEZNI dr. John Knox. Dokazuje, da so dandanes zelo razširjena odšavljena pršila, ki jih uporabljajo ženske proti neprijetnemu vonju znoja, bolj škodljiva kot koristna. Znojnice človeškega telesa in razne žleze, ki izločajo sokove, imajo velik pomen. Nikakor ni škodljivo, če je koža naravno mastna, ker prav ta mast na površju telesa varuje človeka pred bolezenskimi bakterijami. Zato pa je škodljivo prebogosto umivanje rok. Tako npr. gospodinje, ki si zaradi dela pri kuhi in pranju nenehno umivajo roke, odstranijo s kože popolnoma naravno obrambno plast kožne masti in s tako »čistimi« rokami prenašajo bakterije (bolezenske klice) na otroke. Zenske, ki se rade lepitičijo in mažejo z različnimi mazili, odstranijo popolnoma naravno maščobo s kože, znojnice pa zamašijo, da koža ne more dihati. To lepiti vsekakor škoduje, nikakor pa zlasti ne koristi zdravju. Zato tudi ni koristno prebogosto kopanje v topli vodi. Zdravnik tudi meni, da ni nobenega mazila, ki bi preprečevalo ali zgladilo gube na obrazu, vsako pa bolj ali manj škoduje koži. Toda tega »lepoticam« ni mogoče dopovedovati.

SVILOPREJKE BODO ODBIRALI, DA BODO PRIDOBIVALI VEČ ZAPREDKOV. Učenjaki sovjetske znanstvene akademije so z obsevanjem sviloprejk vzgojili donosnejšo vrsto sviloprejk in uvedli so uspešno odbiro teh žuželk po spolih. Zapredki samcev sviloprejk namreč dajejo skoraj za tretjino več vlaken v zapredku kot samice. Z napravo, nalašč narejeno v ta namen, odbirajo jajčeca sviloprejk, tako da gojijo večinoma samce.

PRIPRAVKI ZA ZATIRANJE PLEVELA SO NEVARNI ZA LJUDI. Doselej še ni bilo znano, da bi se dogajale nesreče pri ravnanju s temi pripravki, tako imenovanimi herbicidi, ki z njimi zatirajo določene vrste škodljivih rastlin v kmetijstvu. Na železnicah tudi uporabljajo kemične pripravke za zatiranje plevela na progah, kar je nauspešnejši in najcenejši način, da se plevel ne razrašča med železniškimi pragovi (ki med plevelom hitro trohijo) in po nasipih. Nedavno pa so na Švedskem prepovedali uporabo herbicidov za škropljenje plevela, ker se je več delavcev pri delu zastrupilo in pet jih je celo umrlo.

NOVO UČINKOVITO ZDRAVILO ZA REVMATIZEM so tako imenovani imunodepresanti — sredstva, ki jih sicer dajejo bolnikom, da bi se organizem preveč ne upiral proti tujemu, presajenemu organu, npr. proti presajenim ledvicam, zlasti pa proti presajenemu srcu. Ravnateljica moskovskega revmatološkega zavoda prof. V. Nasonova je ugotovila, da so nekateri revmatiki ozdraveli, ko sicer ni pomagalo več nobeno drugo zdravilo, po uporabi imunodepresantov. Vendar Nasonova ne priporoča tega zdravila vsem revmatičnim bolnikom, marveč le tistim, ki jih sicer ni mogoče zdraviti z dosedanjimi zdravili.

DOSEDANJI SVINCENI AKUMULATORJI BODO KMALU ZASTARELI. Zadnja leta v industrijskih državah, zlasti v Ameriki, zelo vneto raziskujejo različne načine pridobivanja električne energije z baterijami oz. akumulatorji, ker že nastopa obdobje tako imenovanega električnega avtomobila, ki naj bi izpodrinil vozila s pogonom na tekoče gorivo. Sicer si prizadevajo predvsem izboljšati bencinski motor, da bi kar najmanj onesnaževal zrak z izpušnimi plini, vendar kaže, da bo prej ali slej odkrita dovolj lahka, učinkovita in cenena električna energetska celica. V Kaliforniji so že izdelali nekaj podobnega; trdijo, da je nova energetska celica celo stokrat močnejša od dosedanjega svincenega akumulatorja. Pomembna pa je toliko bolj, ker deluje z uporabo vode in neke kovine (kar je še skrivnost iznajditeljev), tako da je baje tudi zelo poceni.

KDO GA SPRAVI NAJVEČ »POD KAPO«? Glede na poprečno porabo alkoholnih pijač na prebivalca so Francozi še zmeraj »največji pijanci«. Na drugem mestu po popitih pijačah so Italijani, na tretjem Švicarji, potem pa se zvrstijo: Zahodni Nemci, Avstralci, Belgijci in Američani. Ameriška komisija, ki je zbiralala o tem podatke, menda ni upoštevala Jugoslavije...

GOSPODINJE ŠIROM SVETA Z ZADOVOLJSTVOM UPORABLJAJO SIEMENS APARATE

Siemens gospodinjski aparati

- hladilniki
- štedilniki
- pralni stroji
- pomivalni stroji
- likalni stroji
- sesalci, loščilci
- in drugi aparati za kuhinjsko rabo

ZDAJ TUDI PRI NAS

Zastopnik:

GENERALEXPORT Ljubljana

● Konsignacija in ekskluzivna prodaja za devize

BLAGOVNICA S STANOVANJSKO OPREMO

nama

Ljubljana, Wolfova ulica 1

Od takrat je bilo pri partizanih kakor pesem

Čudna so bila pota naše revolucije. Bojevati se je morala ne samo proti sovražnikom vseh mogočih barv, ampak tudi proti napakam in slabostim v lastnih vrstah. Prav zaradi tega, ker napakam in slabostim v lastnih vrstah ni prizanašala, ker se je znala spopadati tudi s samovoljo in razčlovečenjem in ker je bila v svojem bistvu globoko demokratično in vseljudsko gibanje, je tudi zmagala. Partizani smo imeli izredno razvit čut za resnico in pravico, predvsem pa za človečnost. Kjer pa se je razpasla ozkost, izmikanje boju in nezaupanje, tam je bilo dvakrat težko biti partizan. Pričevanje o teh senčnih straneh partizanstva je izraz močnatosti in junaštva, zato Ludvik Pušnik-Janez zasluži, da ga uvrstimo med najsvetlejšje podobe naše polpretekline in sedanje resničnosti.

Ludvik živi v Šentilju pod Turjakom v Mislinjski dolini, rodil pa se je nekoliko stran v Dovžah 20. julija 1917. Imel je še 4 brate in 4 sestre. Za toliko otrok je bila kmetija premajhna in tako se je šel Ludvik 1933 učiti mesarske obrti v Maribor. Ko se je šel učiti, so mu domači rekli: »Kar pojdi, saj boš tako nazaj domov prišel...« Ludvika je to tako prizadelo, da se je trmasto zarekel: »Pa če tudi kamenje na meni tolčejo, zdržal bom in se izučil...« Doma je pač tako bilo, hrano so imeli, to je pa bilo tudi vse, kar je bilo pri hiši. Zato je Ludvik med ukom marsikaj potrpečljivo, pa se je odrekel tudi sestankom sindikata, ker mu je mojster zagrozil, da ga bo nagnal, če bo hodil tja. Potem ko je postal mesarski pomočnik, si takih reči ni več dovolil ukazovati, pa je brž izgubil službo. Tedaj se je vrnil domov, kmalu nato pa je moral iti služiti vojsko. Bil je v konjeniškem bataljonu za zveze v Zagrebu. Brat Mirko je služil pri planincih in je bil kar naprej na orožnih vajah, tako se Ludvik ni nikjer zaposlil, ampak je pomagal doma. Leta 1941 je bil vpoklican tudi sam.

Zanimalo me je, kdaj je začel sodelovati z osvobodilnim gibanjem.

»Tisto sodelovanje se je začelo takoj po nemški zasedbi, najbolj pa junija 1941, ko so Nemci brata Mirka, sestro in njeno družino izgnali v Srbijo. Tistikrat se je pri meni pravzaprav rodil odpor. Do takrat niti slutiti nisimo, da bo tako hudo, zakaj kmetje smo tudi prej težko živeli. Takoj ko so Nemci začeli zapirati, je bil znak, da se bo treba upreti. Takrat moje sodelovanje še ni bilo posebej organizirano. Leta 1942 pa so že nastajale trojke. Tu je bil neki Krivčev Gustelj-Marjan pa Anton Britovšek. Dobil sem nalogo, zbirati orožje. Tako imam priznано dvojno delovno dobo od 1. julija 1942...«

Po uničenju 1. pohorskega bataljona 8. januarja 1943 je v stikih s partizani nastal kratek zastoj. Toda precej po napadu na Mežico je na Pohorje prišla 1. četa koroškega bataljona, ki sta jo vodila komandir Bogdan in Dolfe Hohkraut. Z njimi se je Ludvik takoj povezal. Ti koroški partizani so imeli javko pri Lazarju nad Dovžami, ki mu je komandant Franc Rozman-Stane vzdal ime Srček, po domačem dečku, ki je bil izredno srčen, korajžen.

»Naše delo je bilo: pridobivanje ljudi za partizane, zbiranje hrane in drugih potrebščin, prenašanje obvestil in vesti o sovražniku. No, saj jaz bi bil moral iti k parti-

zanom že takoj takrat, a me je Bogdan, doma s Trbovelj, zadržal na terenu, dokler me Nemci niso klicali v nemško vojsko. K partizanom sem šel 25. julija 1943. Tistikrat, ko sta šla Pohorski in Koroški bataljon na Dolenjsko, sem na Smrekovcu spet srečal Bogdana. Ko me je videl, se je takoj zmenil, da sem šel v njegovo četo. Drugi so šli v Šlandrovo brigado čez Savo, jaz pa sem z Bogdanovo četo ostal v Zgornji Savinjski dolini. Tam smo uničili postojanko v Radmirju. Pravzaprav smo jo zavzeli v sporazumu z nekaterimi policisti Slovenci. Precej teh je tedaj prestopilo k partizanom, eni so ostali, nekateri pa tudi pobegnili. Ko smo bili na Mozirskih planinah, je pa prišel Franta Komeš s skupino, ki je z Dolenjske nosila orožje na Pohorje, in moral sem z njimi. Ta pot je bila še posebno zanimiva, ker smo bili tako zelo oboroženi — imeli smo kakih 7 mitraljezov, minomete in podobno — a ker je bilo v skupini precej partizanov s Primorskega, nam ljudje niso zaupali. Imeli so nas za raztrgance. Franta Komeš je po Graški gori spraševal za Toneta Ulriha-Kristla, pa ga ni nihče hotel poznati. Mi smo pozneje zvedeli, da so vsi ti ljudje dobro poznali aktiviste, a nam niso zaupali in so nas celo javljali na policijo...«

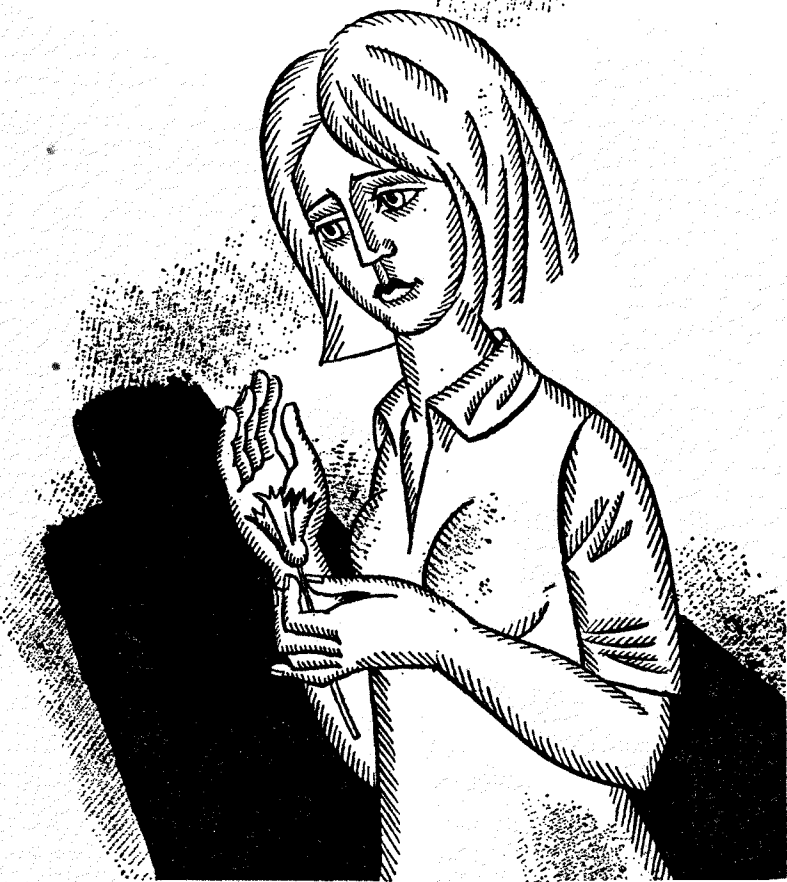
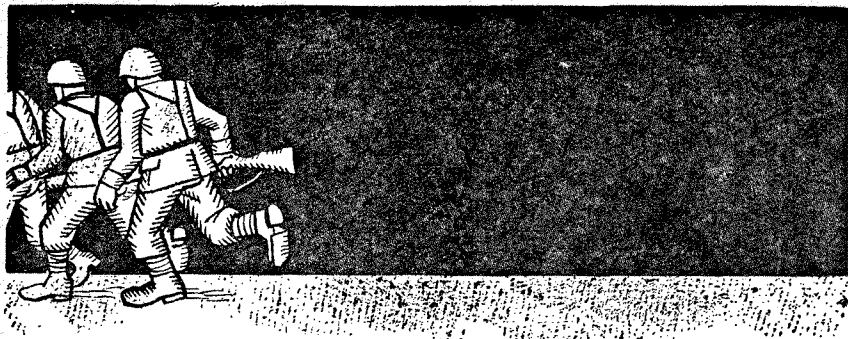
Ludvik Pušnik-Janez je tako spet prišel na Pohorje v tretje moštvo Pohorskega bataljona. Najprej je bil dodeljen Kristlu za spremljevalca pri terenskem delu, z novim letom 1944 pa je spet odšel v bojno enoto in je bil pri Sv. Primožu navzoč pri ustanovitvi Pohorske brigade. Konec februarja je zbolel in se šel še z enim tovarišem zdraviti v Dovže. Tam je v začetku marca dobil stik s patruljo iz 14. divizije in bil njenim enotam za vodnika do reorganizacije na Graški gori, ko so ga klicali v Pohorje. Spet je prišel v Bogdanov bataljon.

»Nisem bil dolgo v bataljonu, ko pride pismana naredba, da moram v prekomando. Mene je bilo strah, ker v Pohorju je bilo tisto sumničenje, bile so tudi likvidacije, in nisem vedel, ali naj bi se ukazu pokoril ali naj bi se izognil. Komandant bataljona Bogdan mi je rekel: »Janez, ne vem zakaj te kličejo, vem samo to, da si bil pošten in dober borec, če bo kaj narobe, bom že povedal tvojim domačim, da si bil nedolžen...« V štabu brigade sta čakala še druga dva in tam so nam povedali, da gremo v 14. divizijo. Kar oddahnili smo se... Vem, da sta potem onadva ostala pri štabu divizije, jaz pa sem šel v Serčerjevo, ki je bila nekje nad Trbovljami... Bil sem zelo presenečen. V štab Serčerjeve sem prišel prav tedaj, ko so imeli menažo. Spominjam se, da so imeli ovčjo obaro. In ko sem se javil Miči Došenoviću, komandantu brigade, je rekel: »V redu, družo. Sedni se!« Nato pa je takoj naročil, naj mi prinesejo posodo s hrano. Ne vem, če ni bila tam kuharica Majda. Meni je kar vroče postajalo. Da bi jaz jedel zraven štaba, to bi bil v Pohorju kar smrtni greh, ko so se držali tako sami za sebe. Ko sem bil potem v Serčerjevi dan dva, se mi je zdela taka sprememba, kot da sem doma. Nobenih težav, veste, tistih notranjih, strahu ali kaj takega. Nisem se več bal sovražnika niti domačih, lastnih, medtem ko smo se v Pohorju vedno spraševali, ali bom preživel ali ne bom. Ker so jih klicali in koga so pač v Pohorju v štab klicali, tistega potem ni več bilo, obsojen je bil. Tako da se mi zdi, da mi je bilo od takrat dalje (v Serčerjevi) pri partizanih kakor pesem... Prav srečen sem bil, zadovoljen. Pa saj smo vse boje prestali. Navadno smo jaz, Mičo in Aleks hodili na čelu kolone, seveda je šla trojka predhodnica pred nami, kjerkoli smo bili, smo skupaj bili. In tako tovariško vzdušje je bilo, da bi bili dali življenje eden za drugega... Spominjam se, ko je Mičo šel iz brigade, so mi solze tekle... Nisem si mogel misliti, da bi še lahko kdo drug vodil brigado, če njega ne bi bilo...«

Ludvik Pušnik-Janez dalje pripoveduje, da je v Serčerjevo brigado prišel kot navaden borec poznavalec terena. Tam pa so ga brž imenovali za 2. pomočnika sefa OC, kmalu za tem pa za 1. pomočnika. 20. julija 1944 je bil sprejet v partijo. Sprejel ga je Drago Kunc. Septembra 1944 pa so ga predlagali za poročnika. Do takrat, pa tudi pozneje je Ludvik posegel v mnoge boje. S svojim obveščevalnim delom je mnogokrat odločilno pripomogel k zmagam. Še posebej se je izkazal pri zavzetju in razstrelitvi predora Lipoglav.

Tudi Pušnikovi sestre in bratje so se izkazali. Zlasti mlajša sestra je bila prizadevna aktivistka. Pri štajerskih partizanih je bil sicer brat Ivan zaradi bolezni malo časa brat Mirko pa je v Srbiji stopil v eno izmed Krajiških brigad ter se v njenem sestavu bojeval do zmage.

FRANCI STRLE

Ilustracija: Ive Šubic

Branka Jurca:

NAGELJ

Na demonstracijo v Ljubljani — bilo je trinštiridesetega po padcu fašizma v Italiji — me veže droben, lep spomin.

Demonstrirali smo pred sodiščem, mi, kar nas je bilo na Miklošičevi, in zaporniki iz ječ na sodišču. Italijani so nas s silo razganjali, razbežali smo se, a smo se čez čas spet dobili na koncu Kongresnega trga. Ustavili smo se pred univerzo, tu so nas zadržali karabinjerji.

Bomo prebili kordon ali ga ne bomo?

Množica se je zganila, zavalovila je. Zagledali smo, kako so se vojak zapodili izpred Zvezde naravnost proti nam. Bili so oboroženi in bližali so se kot hudourni plaz. Zagnali so se čez park, mendlali travo in cvetje in stekli po ploščadi, da so se mi okovani čevlji za vselej zapisali v spomin.

Stala sem nekje spredaj, v prvih vrstah, majhna in drobna sem se zazirala čez park, naravnost proti Zvezdi, proti komandaturi.

Obrnili smo se drug za drugim in vsi hkrati, tudi jaz in tudi tisti, ki so bili pred mano, veliki in močni, in so bili tačas že za mano. Začeli so bežati, mene pa so podrli — padla sem na obraz, da sem videla samo še sivi cementni tlak.

Ljudje so tekli čezme, začutila sem stopinje — po nogah, po hrbtu,

po plečih. Zdaj zdaj bodo naši mimo, sem pomislila, pridivjali bodo vojaki, me pobrali — če me ne bodo s tistimi okovanimi čevlji pohodili — in me zaprli, že drugič.

Hotela sem vstati, a ne v rokah in ne v nogah ni bilo nobene moči.

V tem začutim, kako me neke roke dvigajo s tal. Bila sta dva, bil je fant in bilo je dekle; postavila sta me pokonci, se zazrla vame — in prepoznali smo se; gledali smo se z začudenimi in presenečenimi očmi.

»Ti?«

Bila je Anica, begunka kakor jaz, in njen Matija.

»Boš lahko šla?«

In že sta me spustila in že zbežala.

Nagelj, ki ga je imela Anica v laseh, je padel na tla.

Vsi pred menoj so noro tekli. Znašla sem se v praznini, pred menoj so naši za menoj soldateska.

Sklonila sem se, pobrala tisti nagelj in odšla korak za korakom za ljudmi, ki so se odmikali.

Vojaki so stekli mimo. Tudi pogledali me niso, iskali so tiste, ki so bežali.

Bila sem ob čevlji in ob torbico in nikakršne moči ni bilo več v meni.

berilo za mlade

Ludvik Pušnik-Janez kot partizanski obveščevalni oficir v Serčerjevi brigadi kmalu po osvoboditvi.

Ko sem nosil kurirčkovo torbo

NAJLEPŠI SPOMIN NA OSNOVNOŠOLSKÉ DNI

Se ko sem hodil v osemletko na Blanci ob Savi, sem zelo rad bral in poslušal partizanske zgodbe. V njih sem posebno občudoval hrabre kurirje, ki so se morali prebijati skozi številne zasede in prenašati važna sporočila. Večkrat sem si želel, da bi bil tudi jaz kurir, in ta želja se mi je nekoč izpolnila.

Pred leti smo se pripravljali na »Kurirčkovo pošto« in izbirali pionirje, ki naj bi jo nosili do sosednjega pionirskega oddela. Tri pionirje so določili za to častno nalogo in med izbranimi sem bil tudi jaz. Spominjam se, da sem bil dan pred tem dogodkom hudo nervozen in da se mi je o tem celo sanjalo. No, pa sem vendarle nekako dočakal to jutro... Ko sem se poslovil od domačih, sem si dal na glavo titovko in okrog vratu rdečo rutico ter jo mahnil proti šoli. Tam so bili že zbrani pionirji in vaščani, da bi pozdravili »Kurirčkovo pošto«, ki so jo prinesli pionirji iz Sevnice.

Mi trije, ki smo bili določeni za prevzem in nošenje »Kurirčkove pošte«, smo čakali na slavnostnem prostoru. Dolgo je trajalo, preden je napočil svečan trenutek. Nato se je zvrstil program: prevzem kurirčkove torbe, branje čestitke tovarišu Titu za rojstni dan, stiski rok pa recitiranje in petje partizanskih pesmi. Kulturnega programa ob sprejemu »Kurirčkove pošte« na Blanci ob Savi skoraj nisem slišal. Preveč sem mislil na pot, ki me je čakala. Povedati moram, da smo se že prej domenili, da bomo torbo nosili izmenoma. Ko so nam zaželeli srečno pot, smo jo hitro ubrali v breg in brž skrili v bližnji gozd.

Bili smo srečni, da smo postali pionirji — kurirji!

Pot, ki je bila pred nami, ni bila kratka. Morali smo v poldruho uro oddaljeni Bohor, h koči, kjer so pripravljali veliko slovesnost pionirjev s Posavja. Uro hoda je bilo že za nami. Čutili smo prvo utrujenost, bolj zaradi odgovornosti kot zaradi česa drugega. Nismo se ustavili, saj smo vedeli, da moramo naprej. Budno smo gledali na vse strani, da bi nam sovražnik ne prekrizal načrtov. Spomnil sem se mnogih partizanskih zgodb in zdelo se mi je, da postaja korak lažji.

Iz trenutne zamišljenosti me je predramil klic: »Stoj!« Pogledam in vidim, da so sovražniki zajeli enega izmed naših trojce. Pestili so ga, a ni ničesar izdal. Na takšna presenečenja smo bili pripravljeni, saj sem iz kurirčkove torbe že prej vzel vse važne dokumente in jih skril v notranji žep suknjice. Sovražnik je tako dobil le prazno torbo, ki jo je v jezi zavrgel, mi pa smo nadaljevali pot. Čeprav se je vse tako srečno končalo, smo bili pošteno prestrašeni.

V Zalogu na Bohorju smo torbo uredili, vanjo dali dokumente in odšli naprej. Po hribovskih cerkvicah je že zvonilo poldne, mi pa smo bili še daleč do cilja. Ob enih bi morali biti pri koči na Bohorju... Zato smo pospešili korak. Pri tem smo bili premalo previdni in tako smo že drugič padli v sovražnikovo zasedo. Tokrat nam je bolj trda predla.

Ujeli so prav mene, ki sem nosil torbo. Vrgel sem jo drugemu nosilcu, ki je zbežal in jo skril v svinjak na Mlakarjevi kmetiji v Loščah. To je storil tako hitro in spretno, da sovražnik ni utegnil ničesar ukreniti. Ker spet niso našli pošte, so nas pustili naprej. Ucvrli smo jo skozi sadovnjak do Mlakarjevih, mimogrede vzeli torbo in se ustavili v Gadovem žlebu. »Še malo, pa bomo na cilju!« smo vzklíkili in zavriskali od veselja.

Četrte ure pred določenim časom smo prišli na Bohor, kjer nas je že čakala množica pionirjev in odraslih. Vsi so nam čestitali za uspešno opravljeno nalogo. Bili smo ponosni, da smo kot pionirji-kurirji dobro opravili svojo dolžnost. Lica so nam žarela od sreče, saj smo izpolnili obljubo, ki smo jo bili dali ob sprejemu pošte. Nadvse smo bili zadovoljni, ko so v počastitev prihoda »Kurirčkove pošte« vojaki izstrelili dve salvi. Iz daljave se je oglasilo tudi streljanje iz topov. Zdelo se mi je, da sem pravi Titov partizanski kurir... Spet sem se spomnil zgodb iz vojnih dni, ki sem jih tolikokrat poslušal. Medtem se je začel partizanski miting, ki je trajal do večera. Potem se je slavje nadaljevalo ob tabornih ognjih. Pel smo, recitali, borci pa so obujali spomine na bitke po Bohorju. Z enominutnim molkom smo počastili spomin na padle borce in nadaljevali rajanje do pozne noči, ko smo se vrnili na svoje domove.

TV-15
za
mladino

»Kurirčkove pošte« ne bom nikoli pozabil, saj je bil to zame najsmrečnejši dan, kar sem hodil v osnovno šolo. Sedaj, ko obiskujem Kovinarsko šolo v Novem mestu in so nam dali nalogo, da opišemo najlepši dogodek iz osnovnošolskih dni, sem se takoj spomnil na svojo vlogo pionirja-kurirja. Posebej se zato, ker letos slavimo trideseto obletnico pionirske organizacije in deseto obletnico, kar nosijo slovenski pionirji maršalu Titu čestitke za njegov rojstni dan. Tudi letos bom v mislih spremljal pionirje iz Blance, ki bodo spet nosili »Kurirčkovo pošto« in jim zaželeli: srečno skozi zasede!

IVAN LIPAR

Posnetek z lanske prireditve ob sprejemu »Kurirčkove pošte«, ki bo čez dobrih štirinajst dni zopet krenila na pot.

Zahrbtno izdajstvo

PO PRIPOVEDOVANJU STRICA LUDVIKA

Velikokrat se je že zgodilo, da velike sile niso pustile malim narodom, da bi si sami krojili usodo. Med zadnjo vojno so si Slovenijo razdelili štirje okupatorji. Tudi naša vas se je kar čez noč znašla pod okupacijo italijansko. Življenje je sicer teklo naprej, toda ljudje so vedno huje občutili fašistični sistem, ki jih je hotel poitalijančiti in pri tem res ni izbral sredstev. Vaščani so bili vse bolj uporni in kot vsi zavedni Slovenci na Primorskem dajali duška svojemu sovražstvu do zavojevalcev. Stopili so v boj, se navduševali za Tita ter Ruse in pomagali partizanom.

Za Ruse je bil še prav posebno navdušen moj stric Ludvik. Med prvo svetovno vojno je bil ujet v Rusiji in je tam doživel Oktobrsko revolucijo. Širne ruske planjave in seveda brhke Rusinje so ga bile čisto prevzele. Še po dolgih letih se jih je spominjal s toplino v srcu. Toda prav malo je manjkalo, da tega svojega navdušenja ni plačal z glavo. Ko so po kapitulaciji Italije prišli v vas nemški vojaki, so bili med njimi tudi ujetniki, ki so jih nemški nacisti sprejeli v svoje enote. Menda so bili to Čerkezi ali Uzbeki, pri nas pa so jim rekli kar Mongoli. Lepega dne so trije taki Mongoli stopili v Ludvikovo hišo. Pozdravili so ga v ruskem jeziku in povedali, da so pobegnili in da bi se radi pridružili partizanom. Ko je nekdanji avstroogrski vojak zaslišal rusko govorico, se je ves raznežen predal lepim spominom. Pozabil je na previdnost in tuje vojake pogostil kot rodne brate. »Sedaj imamo tudi mi svojo revolucijo!« je rekel in jim začel navdušeno pripovedovati o narodnoosvobodilnem boju.

Naslednji dan se je pokazalo, kakšne

namene so imeli ti prijazni »bratje«... V vas so pridrveli Nemci, podtaknili ogenj v Ludvikovo hišo, njega pa zvezali in odvedli s seboj. Glasno so se pogovarjali in Ludvik je iz razgovora razbral, da ga nameravajo ustreliti. Ustavili so se pri vaščanu sredi vasi. Ludvika so prepustili stražarju, drugi pa so stopili v hišo. Gospodinja je skozi okno videla, kaj se dogaja, zato je sklenila strico pomagati.

Nemce je sprejela z odprtimi rokami

„Volga,
Volga...!“

Bile smo pripravljene na odhod v italijansko koncentracijsko taborišče Treviso. Ko smo bile že v vlakcu, je mlada tovarišica Milena privlekla na dan majhne orglice in belo ruto z rdečimi zvezdicami. Iz rute si je naredila titovko, na orglice pa je zaigrala rusko narodno pesem »Volga, Volga...!« Transportni paznik ni nič rekel, samo iz vagona je odšel. Ko smo prišle v taborišče, pa so Mileno privezali h kolu in jo ves dan pustili na žgočem soncu.

BRANKA KOKALJ

kramljanje

Spoštovana Milena!

Ne vem, če sem prispevek »Ko sem nosil kurirčkovo torbo« poslal na pravi naslov. Če ni primeren za mladinsko stran »TV 15«, bi ga morda objavili v »Kurirčku«. Mislim, da je napisan izredno pristržno in bilo bi škoda, da bi ga ne uvrstili med prispevke, ki jih radi prebiramo tudi starejši bralci.

Naj vam predstavim mladega avtorja!

Ime mu je Ivan Lipar in je doma iz Krajnega Brda pri Blanci na Savi. Star je šestnajst let in je po poklicu avtokleparski vajenec. Zaposlen je v podjetju »Prevoz« v Brežicah. Sedaj obiskuje prvi letnik kovinarske šole in živi v Domu Majde Šubic v Novem mestu, katerega pokrovitelji so nekdanji borci 10. SNOUB »Ljubljanske«. Je brez matere, a očeta ima hudo bolnega. Za fanta skrbi stric, ki je upokojenec.

Prispevek, ki vam ga pošiljam, je domača naloga o najlepšem spo-

minu na osnovnošolske dni. Ker fant tudi sicer rad prebira partizanske zgodbe, sem ga naprosil, da nalogo prepiše. Zdi se mi, da bo vesel objave — pa tudi mi, ki se v Domu Majde Šilc v Novem mestu ukvarjamo z vzgojo mladine. Mislim, da se ne bo hudoval, ker sem o njem napisal teh nekaj besed.

Tovariški pozdrav!

Marijan Tratar-Učo
Prešernova 5
Novo mesto

Spoštovani tovariši!

Prispevek »Ko sem nosil kurirčkovo torbo« vsekakor sodi na to našo stran. Ivanu pa povejte, da bodo njegovi zapisi tudi v prihodnje sprejeti enako toplo, kot je bil ta o najlepšem spominu na osnovnošolske dni.

Lepo pozdravljeni!

MILENA ŠTRAJNAR

Draga urednica!

Pišem vam prvič in upam, da ne boste preveč strogi pri ocenjevanju. Sestavek sem napisala po

pripovedovanju stare mamice, naslovila pa sem ga kar »Volga, Volga...!« Zapis govori o učiteljici Mileni Kokotec, ki sedaj stanuje na Kopanju pri Grosupljem. Tovarišica Milena je pozneje pobegnila iz taborišča in še dolgo so jo iskali, a brez uspeha.

Še nekaj vprašanj:

- a) ali objavljate vsak prispevek?
- b) kdo napiše berilo za mlade?
- c) ali slike vrnete?

»TV 15« rada prebiram in če pismo ne bo romalo v koš, se bom še kdaj oglasila

Vas lepo pozdravlja!

Blanka Kokalj
Smarje-Sap 99
Smarje-Sap

Draga Blanka!

Vsakega prispevka res ne objavimo, kdo piše berilo za mlade, ti ne bom povedala, fotografije pa vračamo. Hvala za »Volgo, Volgo...!« in še določa naloga: v prihodnjem pisemcu mi sporoči odgovor na svoje drugo vprašanje.

Lepo pozdravljena!

MILENA

in jih postregla z žganjem ter jabolki. Njena gostoljubnost jim je dobro dela, saj je niso bili vajeni, pa tudi vojne so bili že siti. Posedli so za mizo. Gospodinja je medtem pripravila še nekaj dobrot za stražarja. Odnese mu jih je domača hčerka. Stražar je odložil puško in hlastno ugriznil v rdeče jabolko. Stric je to izkoristil, zagrabil puško, švignil čez dvorišče in se zavalil po strmini, ki je vodila proti gozdu. Zmedeni stražar je zaklel, iskal puško in v jezi zalul na cesto načeto jabolko. Začel je kričati in opletati z rokami. Iz hiše so pritekli njegovi pajdaši in začeli streljati za bežečim ujetnikom. Bili so prepozni — Ludvik se je srečno rešil in za nameček prinesel partizanom še puško.

Ludvikova hiša ni pogorela do tal, ker so nemški vojaki urno odhiteli iz vasi, vaščani pa so požar pogasili. Seveda stric ni prišel takoj domov in tudi pri partizanih ni ostal. Za borbo je bil prestar in zato se je nekaj časa skrival v sosednji vasi.

Po osvoboditvi nam je velikokrat pripovedoval, kako ga je bilo sram zaradi prevelike zaupljivosti in lahkovernosti. Nikakor mu ni šlo v glavo, da so ga ti isti prijazni, rusko govoreči Mongoli tako zahrbtno izdali.

KATJUŠA CVEK

PREDSEDNIK IS O TURIZMU

Dr. Ivo Perišin, predsednik IS Sabora, znani finančni strokovnjak in Dalmatinec, kar pa niti ni tako bistveno, je takole analiziral turizem v svoji republiki: »V turizmu se ne bi smeli tešiti niti s tistim, kar je bilo, niti s tistim, kar lahko je. Omenil bi le precej neznan dejstvo. V minulem petletnem obdobju se je v turizmu Hrvaške investiralo 620 milijard starih din. Za zavarovanje teh investicij niso bile dovolj niti deficitne niti atraktivne devize, ki so jih prodajale in obrestovale turistične delovne organizacije, temveč je družba, da bi stimulirala investicije v turizem, naprtila sebi naloge v znesku okrog 450 milijard starih dinarjev, ki bi jih bilo treba tako rekoč vse do smrti teh objektov postopoma odplačevati.« Nedejski dnevnik 19. III. 1972

ZVEZNI POSLANEC OSTAL BREZ ZAPOSLOTITVE

Da tudi zvezni poslanec lahko ostane brez službe, izpričuje primer Zivorada Vasića, poslanca prosvetno-kulturnega zbora zvezne skupščine, bivšega direktorja osnovne šole v Gornji Badonji. Po priključitvi te šole osnovni šoli v Tekerišu je prišel na seznam brezposelnih v zavodu za zaposlovanje v Loznici.

Toda mnogi menijo, da je Vasić dejansko žrtev nezdrave občinske politike in sporov, ki so dolgo vznemirjali jugoslovansko javnost. V. esnik — 7. III. 1972

ODKUP JE BIL VEČJI

Kakšen je bil odkup živine in najpomembnejših pridelkov lani v Sloveniji? Po statističnih podatkih smo odkupili lani (za primerjavo so v oklepaju številke o odkupu leta 1970):

21.768 (19.739) ton prašičev, 61.583 (46.564) ton goveda, 7012 (6521) ton telet, 3169 (2464) ton perutnine, 52,9 (54,4) milijonov kosov jajc, 140,8 (131,9) milijonov litrov mleka, 10.218 (12.303) ton jabolk in 163.390 (124.512) hektolitrov vina. Kmečki glas — 1. III. 1972

ZANIMIVI PODATKI

Po podatkih ankete, ki jo je v tovarnah »Josip Kraš« in »Astra« izvedla sociologinja Instituta za varstvo mater in otrok Aleksandra Petrović-Beluhan preprečujejo gnotne razmere 19 odstotkom žensk, da nimajo več otrok, 20,4 odstotkom žensk preprečujejo to stanovanjske razmere, 15,9 odstotkom vprašanje varstva otrok, a 44,7 odstotka drugi razlogi. 37,2 odstotka žensk posveča otrokom ves svoj prosti čas, 24 odstotkov jim posveča le del svojega prostega časa, a 38,8 odstotkov dela to le po svojih možnostih, tj. med dopustom, ob državnih praznikih in v najboljšem primeru enkrat tedensko. V. esnik — 4. III. 1972

Zapiski s potovanja po Sovjetski zvezi

PIŠE JOŽE PEHARC

Leningrad ima približno 4 milijone prebivalcev. To je slavno mesto zlasti po tem, ker se je v njem začela oktobrska revolucija leta 1917, o čemer priča več veličastnih spomenikov z legendarno križarko Auroro, zasidrano na Nevi. Neizbrisno slavo pa si je mesto izvojevalo tudi med domovinsko vojno, ko je bilo 900 dni oblegano in skoraj nenehno strahovito bombardirano, a je vzdržalo. Pretresljiv spomenik govori o tem na pokopališču številnih žrtev z napisom: »Nihče ni pozabljen, nič ni pozabljeno!«

Med drugim smo obiskali tudi dvorec Smoljni, kjer je med veliko revolucijo bival in deloval Lenin. Z avtobusi smo napravili izlet v 30 km oddaljeno mesto Puškino, nekdanje Carsko selo, kjer je bila poletna rezidenca ruskih carjev in kjer je nekaj časa živel veliki pesnik Puškin. Jekaterinski, nekdanji carski dvorec, je zdaj

Pogled na Kijev — nove stanovanjske četrti

muzej, ki hrani velike umetnostne zaklade. Tudi ta dvorec je bil med vojno močno razdejan, tako da ga še zmeraj obnavljajo. V Leningradu pa smo si ogledali tudi tako imenovani zimski carski dvorec z njegovimi znamenitostmi. V njem je svetovno znana umetnostna galerija »Ermitaž« — v 400 dvorinah. Če si hočeš ogledati prav vse, moraš napraviti 30 km dolgo pot skozi razstavne dvorane.

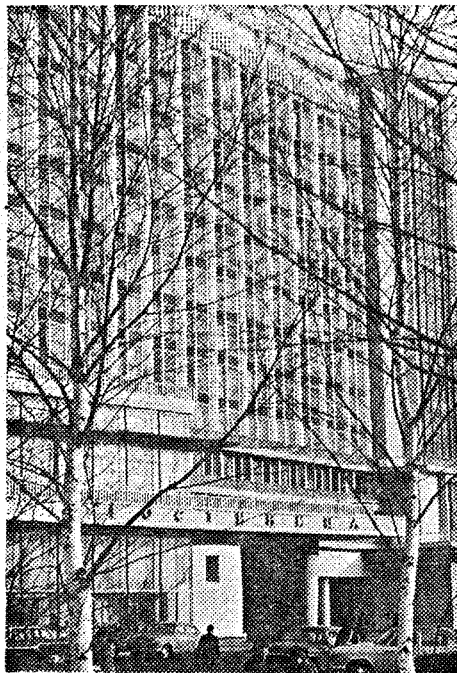
Potem smo obiskali še petropavlovsko trdnjavo, zgrajeno leta 1703 ob Nevi. Postala je zloglasna temnica za ruske revolucionarje; iz nje je vodila pot bodisi na morišče bodisi v izgnanstvo v daljno Sibirijo. Za trdnjaskim obzidjem je tudi mogočna cerkev, ki hrani sarkofage iz poldruga uralskega kamna; tu so pokopani ruski vladarji in njihovi svojci.

Tudi v Leningradu so nam priredili srečanje z vojnimi veterani in z uglednimi zastopniki mesta ter sovjetske armade. Slovesnost je bila hkrati posvečena proslavi našega dneva republike. Zbrali smo se v eni prelepih dvoran »doma prijateljstva«. V častnem predsedstvu so bili zastopani tudi naši borci; iz vsake republike po eden pa je prejel tudi odlikovanje mesta-heroja, Leningrada, zlato peterokrsko zvezdo. Na sporedu so bili tudi nastopi sovjetskih umetnikov. Nato smo si ogledali še film o junaštvu Leningrada.

Iz Leningrada smo potovali celih 18 ur z vlakom v Minsk, kamor smo prispeli 28. novembra zvečer. Minsk je glavno mesto

SSR Belorusije. Tudi tam so nas na postaji pričakali gostitelji. Najprej smo se odpeljali v hotel na večerjo, od tam pa v dom sindikatov na slovesno prireditev, na srečanje beloruskih veteranov z našimi borci. Slovesnost je bila hkrati proslava našega dneva republike. S prisrčne slovesnosti smo poslali predsedniku republike tovarišu Titu pozdravno brzojavko z voščilom za praznik. Tudi na tej prireditvi so nastopili umetniki, operni pevci, orkester, folklorna skupina in baletni plesalci.

Naslednji dan smo napravili z avtobusi izlet v Hatin, 70 km od Minska. Tam je bila nekdanj vas s 26 hišami. Hitlerjeva soldateska jo je popolnoma razdejala in iztrebila tudi vse njene prebivalce. Na kraju nekdanje vasi so zgradili poseben spominski kraj. Pozidali so vse temelje, kjer so stale včasih hiše, in sezidali stolpiče z bronnastimi zvonce. Na spominskih ploščah so imena članov družin. Zvonci v stolpičih so povezani z napravo, tako da zazvonijo na

Pročelje hotela »Rossija« v Moskvi

kakor povsod dotlej, so nas slovesno sprejeli že na postaji, kjer so vihrale zastave obeh držav. Najprej smo se odpeljali v hotel, nato pa smo si ogledali mesto med vožnjo z avtobusi. Lvov je prav tako kakor mnoga druga sovjetska mesta med vojno zelo trpel. Bil je močno razdejan, a zdaj je mesto urejeno in snažno. Le ulice so manj široke kakor v drugih mestih po SZ, ker je to staro mesto. Prometa seveda tudi ni toliko. Na široki ploščadi smo si ogledali mogočen spomenik v slavo sovjetske armade. Na drugem kraju pa je veličasten spomenik padlim v prvi in drugi vojni. Poleg je pokopališče padlih junaških sovjetskih borcev.

Zvečer so nam priredili slovesnost v oficirskem domu ob udeležbi vojnih veteranov, uglednih meščanov in mladine. Med slovesnostjo so nam tudi izročili pionirsko ruto »kluba mladih internacionalistov« in nekaj daril za ZZZ NOVJ. Potem smo poslušali koncert orkestra in pevskega zbora ukrajinskega prikarpatkega vojnega okrožja. Vmes je bilo nekaj plesnih točk in recitacij. Tudi ta prireditev je bila hkrati posvečena našemu dnevu republike.

Naslednji dan, 1. decembra, smo odpotovali proti domu. Vse naše potovanje je trajalo 12 dni, med tem s spalnikom kar 126 ur. Bili smo pod močnim vtisom vsega, kar smo videli ter doživeli, zlasti spričo gostoljubja, ki smo ga bili povsod deležni, ter izredno dobre organizacije obeh turističnih agencij, sovjetske in naše.

KONEC

V Zagrebu aretirali vojnega zločinca

Nedavno so na predlog titograjskega okrožnega javnega tožilstva v Zagrebu aretirali nekdanjega majorja bivše jugoslovanske vojske Boška Petričevića. V Zagreb je prišel iz ZDA že lani, imel je dokumente na ime Bob Patrick in je bil državljani ZDA. Zato je v Zagrebu živel prijavljen in se brez strahu sprehajal po mestu in okolici.

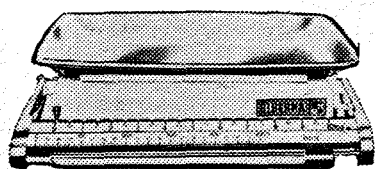
Petričević je sodeloval v črnogorski vstaji 13. julija 1941, toda kmalu je na poziv Draže Mihailovića prestopil k četnikom ter tam opravljal razne vodilne dolžnosti. Nekaj časa je bil vojaški inštruktor v čet-

niškem odredu »Bijeli Pavle«. Sodeloval je v bojih v IV. sovražnikovi ofenzivi. Konec 1943 je postal komandant četniškega orožništva za Cetinje. Kot tak je zagrešil več hudih zločinov. Poleti 1944 pa je s čolnom pobegnil iz Dalmacije v Italijo, nato je odšel v ZDA. Leta 1946 ga je Črna gora proglasila za vojnega zločinca. Med drugim ga dolžijo, da je bil organizator in pobudnik ustrelitve trinajstih civilistov in osemnajstih ujetih partizanov 9. januarja 1943 v vasi Humci pri Cetinju. Petričević to zanika, čeprav ga je prepoznalo pet prič

TV-15

V VSAKO HIŠO

kuhinjska
tehtnica

LIBELA-ČELJE

Na življenje in smrt
Desant na Drvar
Vojna na Balkanu
Kri na kamnu
Zgodovina gestapa
Roparski zaklad

in še druge knjige iz bogatega repertoarja knjig založbe BOREC prejme vsak novi naročnik na TV-15, ki se naroči nanj vsaj za 12 mesecev.

izreži

Priimek in ime:

Naslov:

»TV-15«

Pošta:

p.p. 598.

61001 Ljubljana

Podpis:

(Naročnino bom poravnal-a po prejemu položnice — naročnino bom sam nakazal)

Poleg tega ima možnost bita izžreban za eno izmed štirih ročnih ur, ki bodo vsak mesec podeljene med stare in nove naročnike lista. Člani Zveze združenj borcev in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije! TV-15 je vaše glasilo. Pomagajte ga razširjati; naj pride v vsako partizansko družino, naj ga prebira vsakdo, ki mu naša polpretekla zgodovina ni tuja!